

Standard

Ekonomik ve Teknik Dergi

Yıl: 50 • Sayı: 594 • KASIM 2011

Sahibi

Türk Standardları Enstitüsü Adına
Hulusi ŞENTÜRK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Bilal DURDALI

Yayına Hazırlayanlar

O. Murat PERÇİN

A. Sabit YÖNEY • Türkey BİRBEN

Aslıhan KÖKER • Canan DOĞAN

Belgin TAŞDİREK • Mehmet Fatih IŞIK

Ebru CEM

Yönetim Yeri

TSE

Pazarlama ve Tanıtım Dairesi Başkanlığı

Necatibey Cad. No:112, 06100

Bakanlıklar / ANKARA

Tel: 0.312. 416 63 12 • 416 63 25

Faks : 0.312. 416 65 84

e-mail: standarddergi@tse.org.tr

Reklam ve Abone

Ayşe Nedret GÜNEŞ

Tel: 0.312. 416 63 17

e-mail: pazarlama@tse.org.tr

2011 Yılı Reklam Tarifesi

Arka Kapak: 2000 TL + KDV

Kapak İçleri: 1500 TL + KDV

Son Sayfa: 1500 TL + KDV

İç Tam Sayfa: 1300 TL + KDV

Grafik Tasarım

Aydın TUTÇALI

Tasarım, Baskı, Dağıtım

KORZA YAYINCILIK

Basım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Büyük San. 1. Cadde 95/1 İskitler-Ankara

Tel:0.312 342 22 08 • Fax: 0.312 341 14 27

www.korzabasim.com.tr

Yayın Türü: Yerel Süreli

Basım Tarihi: 30.11.2011

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler yazarına ait olup Derginin ve yazarın adı alınarak iktibas edilebilir. Dergimize gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın iade edilmez.

Değerli Standard Okuyucuları

Dünya Sağlık Örgütü ve Dünya Bankası'nın geçtiğimiz Haziran ayında ortaklaşa yayınladıkları rapora göre dünya nüfusunun % 15'ini engelliler oluşturuyor ki bu da 1 milyardan fazla insan demek. Aynı rapor bize ekonomik ve sosyal engellerin de engellilerin hayatında ne denli önemli bir sorun teşkil ettiğini gösteriyor: dünyadaki engelli insanların yaklaşık % 80'inin gelişmiş ülkelerden olması ya da gelişmiş ülkelerde bile engellilerin % 40'tan fazlasının ihtiyaç duydukları hizmetlere erişememeleri gibi...

Gündelik hayatın ve fiziksel çevrenin engelliler için kolay ve erişilebilir bir duruma getirilmesinin en önemli koşulu standardizasyon faaliyetlerinin yaygın bir şekilde uygulanmasıdır.

Ülkemizde yürürlükte olan 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK)'ye göre fiziksel çevrenin engelliler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standardları Enstitüsü'nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur.

Tüm düzenlemelere rağmen engelliler hâlâ toplumla bütünleşme yönünde büyük sorunlar yaşamaktadır. Standartlara yeterince uyulmaması sebebiyle hareket kısıtlılığı yaşayan bireyler en temel haklarını kullanmaktan yoksun kalmaktadır. Bu sorunlar, engelli bireylerin içinde yaşadıkları toplumla işlevsel bir bütünlük içinde yaşamalarına izin vermemektedir. Engelli bireylerin belirli bir yaşam kalitesine kavuşması ancak yapı çevre ve ulaşım sistemlerinin standartlar doğrultusunda erişilebilir biçimde planlanması, tasarlanması ve uygulanmasıyla mümkün olacaktır.

Teknolojinin bu kadar ilerlediği, insan faktörünün bu denli öne çıktığı günümüz dünyasında bile maalesef engelli insanlarımız çok basit ve sıradan sayılabilecek birçok olaktan yoksunlar. Ne yazık ki kaldırımlar, ulaşım vasıtaları, asansörler, merdivenler, kamu binaları yasaların gerektirdiği şekilde belli standartlara göre düzenlenmiyor, hizmete sunulmuyor.

Oysa standartlara göre üretim yapıldığında ve standardizasyon gerçek anlamda yaygınlaştırıldığında bütün bu sorunlar A'dan Z'ye çözülecektir.

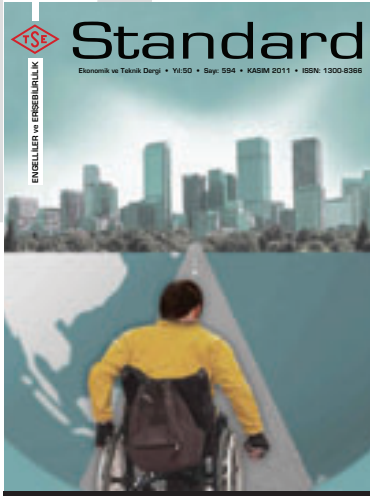
Türk Standardları Enstitüsü (TSE) olarak engelli insanlarımızın günlük hayatlarını daha rahat ve güvenli sürdürebilmeleri için "Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı" çerçevesinde yeni bir standard geliştirme konusunda çalışmalara başladık. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, mahalli idareler, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte yaptığımız bu çalışmalar, görme engelliler için açık alanlarda tehlikeleri azaltmayı ve yön bulmayı kolaylaştırıcı hissedilebilir yüzeyleri içeriyor.

Unutmayalım ki yaşadığımız dünyanın engelliler için ulaşılabilir olması sadece mevcut engellilerin sorunu değildir, engellilik doğuştan olabileceği gibi sonradan da engelli olunabilir, ayrıca yaşlılıkla gelen hastalıklarla sağlığını kaybettığımızda de günlük hayatımızı sürdürebilmemiz için bu standartların uygulandığı bir dünyaya hepimizin ihtiyacı olacak.

Saygılarımla.

Hulusi ŞENTÜRK
TSE Başkanı

4

Haberler

8

Ayın Konukları:

İstanbul Büyükşehir
Belediye Başkanı
ve Türkiye Belediyeler
Birliği Başkanı
Kadir TOPBAŞ

34

Okul Çağındaki Engelli
Öğrencilerin Devam
Ettikleri Okullar,
Yaşanan Sıkıntılar

40

İç Mekanlarda
Erişilebilirlik
Standartları İçin
Anahtar Veriler

46

Herkes İçin Tasarım!

66

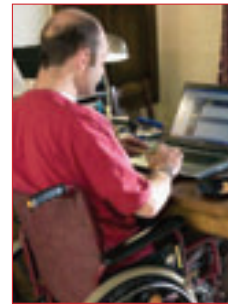
Herkes İçin Erişilebilir
Kentler ve Yerel
Yönetimlerin
Yükümlülükleri

74

Engelsiz Kent

77

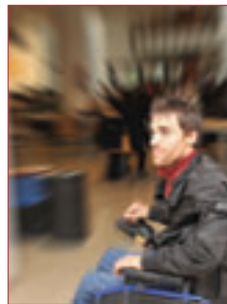
Bilgiye Erişim
Erişilebilirlik Üzerine

94

Söyleşi:

Serebral Palsili
(Beyin Felçli)
Çocuklar Derneği-
SERÇEV Başkanı
Turgay KARAKAŞ

97

Söyleşi:

Orta Doğu Teknik
Üniversitesi
Elektrik-Elektronik
Mühendisliği
Bölümü Öğrencisi
Göksel UÇAK

99

Söyleşi:

Çankaya İşitme
Engelliler
Gençlik Spor Kulübü
Başkanı
Nihat KIHTİR

Ekiler

14

Ayın Konukları:

T.C. Aile ve Sosyal
Politikalar Bakanlığı
Özürlü ve Yaşlı
Hizmetleri Genel
Müdürü
Dr. Aylin ÇİFTÇİ

20

Özürlüler İçin
Ulaşılabilirlik
Mevzuat ve Standartlar

28

Engelsiz Çevreler
ve Erişilebilirlik
Gereksinmesi Üzerine

52

Görme Engelli ve
Az Görenlere Yönelik
Engelsiz Kent
Mimarisi
Neden ve Nasıl?

56

Ulaşılabilirlik ve
Erişim

61

Engelliler ve
Erişilebilirlik
Sorunları

80

Sivil Havacılık Genel
Müdürlüğü'nün "Engelsiz"
Havaalanı Projesi

88

Söyleşi:

Zihinsel Yetersiz
Çocukları Yetiştirme ve
Koruma Vakfı -ZİÇEV
Genel Müdürü
Nadire Tomris MİSER

91

Söyleşi:

Engelsiz ODTÜ
Topluluğu
Akademik
Danışmanı
Claire ÖZEL

100

Söyleşi:

Altı Nokta Körler
Derneği
Genel Sekreteri
Serkan ÖZKAN

102

Bedensel
Engellilerde
Spor

105

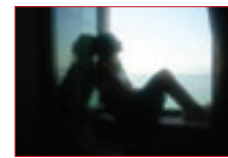
Veri Hırsızlığı

106

Güvercinlikler

111

Engeli Toplum
Yaratır

Bölgelerarası Standardizasyon Birliği (BASB), TSE'nin ev sahipliğinde Antalya'da toplandı...

Bölgelerarası Standardizasyon Birliği'nin (BASB) Koordinasyon ve Planlama Kurulu ve 20. Olağan Genel Kurul Toplantıları, Türk Standardları Enstitüsü'nün (TSE) ev sahipliğinde 17-19 Ekim 2011 tarihleri arasında "Ekonomi-nin Gelişmesinde Uluslararası ve Bölgesel Standardların Rolü" ana teması ile Antalya'da düzenlendi.

Genel Kurula hazırlık amacıyla 17-18 Ekim tarihlerinde düzenlenen Koordinasyon ve Planlama Kurulu toplantıları Azerbaycan, Başkurdistan, Belarus, Dağıstan, Gagavuzya, Gürcistan, Kabardino-Balkarya, Kazakistan, Kırgızistan, Krasnodar, Moldova, Özbekistan, Tacikistan, Tataristan ve Türkiye'den uygunluk değerlendirme, standardizasyon, metroloji, akreditasyon alanlarında çalışan ve 4 komiteden oluşan 55 kişinin katılımıyla gerçekleştirildi.

Koordinasyon ve Planlama Kurulu toplantılarının ardından 19 Ekim'de düzenlenen BASB 20. Olağan Genel Kurul Toplantısı, Türk Standardları Enstitüsü Başkanı Hulusi Şentürk'ün açılış konuşmasıyla başladı. 20. BASB Genel Kurul Toplantısına ev sahipliği yapmaktan duyduğu memnuniyeti dile getiren Şentürk, "BASB, olağanüstü şartlar altında dahi sürdürdüğü çalışmalarıyla, sizlerin de değerli katkılarıyla 20 yıldır çalışmalarını kesintisiz sürdürmekte, üye kuruluşlar için daimi bir iş birliği platformu sunmaktadır. Gerçekten de, geçen süre içinde BASB'ın kuruluş hedefleri doğrultusunda, yeterli olmasa da küçümsenmeyecek önemli ilerlemeler ve gelişmeler sağlanmış bulunmaktadır" dedi. Türkiye'nin önümüzdeki dönem vizyonu çerçevesinde TSE'nin küresel alanda önemli girişimleri olduğuna dikkat çeken Şentürk sözlerine şöyle devam etti: "CEN ve CENELEC'e tam üye olma çalışmalarımızı sür-

dürmekteyiz. Ayrıca 2011 yılında yapılan seçimde Avrupa Kalite Teşkilatı (EOQ)'nın başkanının Türkiye'den seçilmiş olması memnuniyet vericidir."

TSE Başkanı Hulusi Şentürk'ün Genel Kurul açılış konuşmasının ardından söz alan delegeler, BASB'ın önemini ve geçmişte yapılan çalışmalarını vurgulayarak kendi teşkilatlarındaki gelişmeler ile ileriye dönük olarak planladıkları çalışmalar hakkında bilgilendirme yaptılar ve TSE'nin sergiledikleri misafirperverlik ve organizasyondan duydukları memnuniyeti dile getirdiler.

BASB'ın gelecek dönem stratejilerini ve faaliyetlerini etkileyecek konuların görüşüldüğü BASB 20. Genel Kurul Toplantısında;

- TSE'nin BASB üyesi kuruluşlardan Helal Gıda Standardları (TS OIC SMIIC) ile ilgili eğitim, bilgilendirme ve standard konularında talep gelmesi durumunda yardımcı olmasına,
- BASB'ın SMIIC, ARSO, GSO gibi bölgesel kuruluşlarla iş birliği çalışmalarının başlatılmasına,
- Belarus Standardlar Teşkilatı'nın tam üyelik talebinin kabul edilmesine,
- BASB hizmet standardlarının oluşturulabilmesi için üye teşkilatlara görev verilmesi ve bu konuda çalışma başlatılmasına,
- BASB Bilgilendirme Toplantısı faaliyetlerinin belirlenen takvim doğrultusunda devam etmesine,
- 21. Olağan Genel Kurul Toplantısının Nisan 2012'de Kazakistan'da yapılmasına karar verildi.

Güral Premier Tekirova'dan Yönetim Sistemleri Atağı...

Güral Premier Tekirova Tatil Köyü, Türk Standardları Enstitüsü (TSE) ile birlikte başlattığı sistem belgelendirme çalışmalarının sonucunda TS-EN ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi, TS-EN ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi ve TS-EN ISO 22000 Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi belgelerini düzenlenen bir törenle aldı.

Güral Premier Tekirova'da düzenlenen törende belgeleri Güral Premier Genel Koordinatörü M. Fazıl Dertlioğlu, TSE Başkanı Hulusi Şentürk'ten teslim aldı.

Törende konuşan TSE Başkanı Hulusi Şentürk, Güral Premier markasının turizm sektöründe iddialı bir yere sahip olduğunu ve bu iddiasını gerek fiziki alt ve üst yapısı gerekse de hizmet anlayışı ile ortaya koyduğunu belirtti. Güral Premier Tekirova'nın henüz ikinci yılını doldurmadan üç yönetim sistemi konusunda aynı anda çalışmalarını sürdürerek belgeleri layıkıyla hak ettiğini vurgulayan Şentürk, belgelendirme sürecinde TSE Antalya Personel ve Sistem Belgelendirme Müdürlüğü'nün desteği ve Güral Premier Tekirova çalışanlarının gayretinin önemine değinerek bunun ender görülen uygulamalardan biri olduğunu altını çizdi.

Konuşmasında Güral Premier Tekirova olarak kendilerini turizm sektöründeki rekabet içerisinde farklılaştırmanın, geliştirmenin, değiştirmenin ana prensipleri olduğuna dikkat çeken Güral Premier Genel Koordinatörü

M. Fazıl Dertlioğlu, işletmelerinin standartlarını ileri boyutlara taşımak ve sistemlerini oturtmak için bu kalite sistemlerini uygulamayı düşündüklerini ve yönetim olarak bunun kararını vererek yola çıktıklarını belirtti. Kendi süreç ve iş yapış şekillerinde değişimi sürekli kılmak istediklerini ve kendilerini rakiplerinden farklılaştırmanın temel prensipleri olduğunun altını çizen Dertlioğlu, misafir memnuniyeti odaklı hizmetler üretirken alınan bu kalite yönetim sistemlerinin temel ilkeleri olacağını belirterek süreç içerisinde emeği geçen tüm Güral Premier ve TSE personeline teşekkürlerini ilettili.

Otomatik Olmayan Tartıları TSE Onaylayacak...

Türk Standardları Enstitüsü (TSE), Otomatik Olmayan Tartı Aletleri Yönetmeliği kapsamında Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından onaylanmış kuruluş olarak görevlendirildi.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının konuya ilişkin tebliği, Resmi Gazete'nin 13.11.2011 tarihli sayısında yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Buna göre, "Otomatik Olmayan Tartı Aletleri Yönetmeliği (2009/23/AT-eski 90/384/AT)" kapsamında onaylanmış kuruluş olarak belirlenen TSE, otomatik olmayan tartı aletlerini onaylayacak.

TSE, geçtiğimiz Ağustos ayında da "Otomatik Olmayan Tartı Aletleri" kapsamında Avrupa Birliği tarafından onaylanmış kuruluş olarak atanmıştı.

TSE Gençlerle...

Dünya Standardlar Günü etkinlikleri öğrenciler ile birlikte kutlandı.

14 Ekim Dünya Standardlar Günü etkinlikleri çerçevesinde, TSE'nin faaliyetlerinin tanıtımına yönelik gerçekleştirilen seminer, öğrenciler tarafından ilgiyle izlendi. Ege Üniversitesi Bergama Meslek Yüksek Okulu'nun daveti üzerine gerçekleştirilen seminer, TSE İzmir Ex Laboratuvarı personeli Elk.-Elkn. Müh. Ebru Bali ve TSE İzmir Halkla İlişkiler biriminden Ebru Cem tarafından verildi.

Ege Üniversitesi Bergama Meslek Yüksek Okulu'nun Aliağa Yerleşkesi Konferans Salonunda düzenlenen seminere, okulun Bilgisayar, Elektrik, Kimya ve Makine bölümlerinde eğitim alan öğrenciler katıldı.

TSE İzmir Halkla İlişkiler biriminden Ebru Cem, seminerin başlangıcında 14 Ekim 1970 yılından itibaren her yıl Dünya Standardlar Günü ve günü takip eden haftanın da ülkemizde Standardlar Haftası olarak kutlandığını belirterek, bu özel haftada TSE'yi daha iyi tanıtmak için çeşitli organizasyonlar gerçekleştirildiğini belirtti.

Ex Laboratuvarı personeli Elk.-Elkn. Müh. Ebru Bali ise TSE'nin kuruluşu, faaliyetleri, Ürün ve Hizmet Belgelendirme, Personel ve Sistem Belgelendirme, Direktifler, Eğitim, Kalibrasyon ve Laboratuvar hizmetlerini anlattı. TSE'nin Türkiye'nin çeşitli yerlerinde Elektroteknik, Makine, Kimya, Gıda vb. pek çok sektöre hizmet veren laboratuvarlarının bulunduğunu ve bu hizmetlerin pek çoğunun TÜRKAK tarafından akredite edildiğini belirterek yapılan muayene ve deneyler sonucu verilen belgelerin faydalarını paylaştı. Öğrencilere eğitim hayatının yanı sıra kendilerini geliştirmek için TSE'nin eğitimlerinden de yararlanabileceklerini belirten Bali; TSE'nin çalışanların çeşitli niteliklere göre vasıflandırılması ve bu vasıflandırmalara uygun belgelendirilmesi gerekliliğini önemseyen bir kurum olduğunu ve bu doğrultuda hazırlanan personel belgelendirilmesine yönelik çalışmalarını da aktardı.

TSE, 'KMOB 2011 – Kayseri Mobilya Fuarı'nda...

'KMOB 2011 – Kayseri Mobilya Fuarı', 26 -30 Ekim 2011 tarihleri arasında Kayseri Dünya Ticaret Merkezi'nde düzenlendi. Türkiye'nin en önemli mobilya merkezlerinden biri olan Kayseri'de düzenlenen fuara 22 farklı ülkeden gelen alım heyetlerinin yanı sıra Türkiye'den mobilya sektörünün önde gelen firmaları katıldı.

Fuarda Türk Standardları Enstitüsü (TSE) standını ziyaret eden katılımcılar, TSE'nin mobilya sektöründeki standardizasyon, belgelendirme ve deney çalışmaları hakkında Enstitü uzmanlarınca bilgilendirildi.

TSE, 'Kalite 11' Fuarı'nda...

Avrasya'nın tek kalite ve kontrol fuarı olan 'Kalite 11' -5. Kontrol, Metroloji, Test Ekipmanları ve Endüstriyel Yazılım Fuarı, 27-30 Ekim 2011 tarihleri arasında İstanbul Fuar Merkezi'nde düzenlendi.

Kalite, kontrol ve metroloji sektörlerinin buluşma noktası olan fuar-da Avrupa Birliği (AB) ile uyum süreci çerçevesinde uyulması gereken yeni normların ve standartların yerleşmesi aşamasında ihtiyaç duyulacak ürün ve hizmetler katılımcılarla buluştu.

Gıdadan otomotive, beyaz eşyadan tekstile, inşaattan ambalaja, elektronikten kimyaya birçok sektörde daha kaliteli ve güvenilir üretim için rehberlik eden fuarda, ölçme ekipmanlarından ölçü kalibrasyon sistemlerine, koordinat ölçme makinelerinden laboratuvar test ekipmanlarına birçok ürün sergilendi.

Türkiye'de kalite, kontrol ve metroloji alanlarında öncü kuruluş olan TSE de fuara katıldı ve uzmanları tarafından TSE'nin kalite, kontrol ve metroloji çalışmaları hakkında katılımcılara bilgi verildi.

Ekin Koleji Öğrencileri İzmir TSE'de

TSE İzmir Birimleri, Ekin Koleji öğrencilerini ağırladı. Standardlar Haftası etkinlikleri kapsamında Ekin Koleji'nin ilköğretim 3. sınıf öğrencileri TSE İzmir Birimlerini ziyaret etti. Öncelikle eğitim salonunda genel bilgi alan öğrenciler, daha sonra Ambalaj Laboratuvarı ve Ex Laboratuvarını da gezerek laboratuvarlarda gerçekleştirilen deneylerden örnekler izlediler.

Eğitim salonunda gerçekleştirilen genel bilgilendirme TSE'nin laboratuvar faaliyetlerinin anlatıldığı tanıtım filmi ile başladı. Ardından öğrencilerin en çok ilgisini çekecek ürün standartları üzerinden standartların nasıl hazırlandığı, belgelendirmelerin yapılışı, TSE'nin laboratuvar faaliyetleri hakkında bilgi verildi. Öğrencilere dağıtılan ürünler üzerindeki TSE markasına dikkat çekilerek TSE

markalı ürünün önemi vurgulandı. Bilinçli tüketici olmaları konusunda da bilgilendirme yapıldıktan sonra İzmir birimleri içinde yer alan iki ayrı laboratuvar gezildi. Öğrenciler burada en çok kullandıkları ürünler üzerinde gerçekleştirilen deneyleri de görme fırsatını yakaladılar.

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı ve Türkiye Belediyeler Birliği Başkanı **Kadir TOPBAŞ**

Kadir TOPBAŞ

UCLG Başkanı, Türkiye Belediyeler Birliği Başkanı ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş, 1945 yılında doğdu.

1972 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden, 1974 yılında Mimar Sinan Üniversitesi, Mimarlık Bölümünden mezun oldu.

Doktora tezini, İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi ve Arkeoloji Bölümünde "Hidiv Kasrı ve Boğaziçi Sivil Mimarısındaki Yeri" konusunda tamamladı.

Uzun yıllar "serbest mimar" olarak çalıştı.

Sayın Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 1994-1998 yılları arasındaki İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı döneminde danışmanlığını yaptı.

Danışmanlığı süresince, Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı olan saray, kasır ve tarihi eserlerin restorasyon çalışmalarına katkıları oldu.

Kültür Bakanlığı İstanbul 1 Numaralı Kültür Varlıkları Koruma ve Anıtlar Kurulu Başkan Yardımcılığı görevini yürüttü.

1999 yılında Beyoğlu Belediye Başkanlığı'na seçildi. Bu görevi süresince İstanbul'a model olabilecek 'Güzel Beyoğlu' Projesini hayata geçirdi.

Mimari projesini kendisinin çizdiği 'Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Rehabilitasyon' çalışmaları kapsamında Kasımpaşa'da Kapalı Spor Salonu Kompleksi, Eğitim ve Sosyal Tesislerini hizmete sundu.

28 Mart 2004 tarihinde yapılan yerel seçimlerde AK Parti'den aday oldu ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na seçildi.

Çok başarılı bir dönemin ardından 29 Mart 2009 tarihinde yapılan yerel seçimlerde İstanbul'da seçimle 2 defa belediye başkanı olan ilk siyasi olarak tarihe geçti.

Ardından 28 Mayıs 2009 tarihinde seçimle Türkiye Belediyeler Birliği Başkanı oldu.

2004- 2007 yılları arasında UCLG MEWA başkanlığı yaptı.

2007-2010 yılları arasında dünya kentlerinin Birleşmiş Milletleri sayılan Dünya Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı'nın eş başkanlığını yürüttü.

Ve Kadir Topbaş, 20 Kasım 2010 yılında UCLG Başkanı seçildi.

Kadir Topbaş, aynı zamanda İstanbul Kalkınma Ajansı Başkan Yardımcılığını, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Koordinasyon Kurulu ve İstanbul Modern Yönetim Kurulu üyeliğini, TAÇ Vakfı (Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı) ve FEV (Fiziksel Engelliler Vakfı) mütevelli heyeti üyeliklerini de yürütüyor.

Kadir Topbaş'ın Bilgi Üniversitesi ile beraber çıkardığı 'Beyoğlu: Kültürleri Buluşturan Kent', TAÇ Vakfı ile birlikte hazırladığı 'Geçmişten Günümüze Beyoğlu I-II' ve 'Anılarda Beyoğlu' isimli eserleri bulunuyor.

Topbaş, evli ve üç çocuk babası.

STANDARD- İlk olarak sizden İstanbul'u anlatmanızı isteyebilir miyiz? Sizin için İstanbul nasıl bir şehir?

- İstanbul hayata dair ne varsa içinde barındıran bir şehir. Hatta hayatın ta kendisi diyebilirim.

Belki de dünyaca ünlü gezi yazarı John Freely, İstanbul'un ölümsüz bir ruhu olduğunu ifade ederken bunu anlatıyor.

Gerçekten de sokaklarında yürürken, meydanlarında soluklanırken, her biri yüzyıllarca yıllık bir tarihin izlerini taşıyan çeşmelerin, camilerin, duvarların,

köprülerin, mezarların yanından geçerken yaşanan hissiyat bunun en büyük kanıtıdır.

İstanbul, dünyanın en büyük, en kalabalık kenti olmasının yanında tarihin ve tabii güzelliklerin şekillendirdiği, her karışında tarihi eserlerin fışkırdığı bir kenttir.

Aynı zamanda modernliğin, gelişmişliğin de timsalidir.

STANDARD- Peki hayalinizdeki İstanbul...

- Ulaşım ve erişim sorunu olmayan, kentsel dönüşümünü tamamlamış, planlı, dünya markası bir İstanbul. Bunu da projelerimizle gerçekleştiriyoruz.

İstanbul finansın, turizmin, sporun, kültür ve sanatın merkezi oldu. Bütün bunların yanında yaşam standartları yüksek, refah düzeyi artmış bir şehir haline geliyor.

Her defasında onurla ifade ediyorum ki İstanbul hizmetlerin en güzeline layık. Bu sebeple İstanbul'u dünyanın merkezi olarak görüyorum.

Gece gündüz, yaz kış demeden bunun bilinciyle çalışıyoruz. Bu aşkla ve şevkle İstanbul'u dünya markası yaptık.

Dünyanın en etkin gazetelerinden Financial Times'ın "En İyi Yaşanabilir Şehirler" anketinde, binlerce kişinin oyu ile dünyanın yaşanabilecek en iyi şehri seçildi.

Bunlar şimdiye kadarki projelerin sonucu. Yeni projelerimizle İstanbul'un dünya şehri olma vasfı daha da yükselecek.

STANDARD- Bu göreve gelirken hedefleriniz nelerdi? Bunları ne oranda başardınız?

- Bu medeniyetlerin başkentini yönetmeye aday olduğumuzda yerel yönetim bizim işimiz dedik.

İstanbulullar da bize bu şehre hizmet etme imkânı verdiler, hem de ikinci defa.

Bu İstanbul tarihinde bir ilk. Bizler de onları mahcup etmedik. Kentin her karışını planladık ve İstanbul'u adeta şantiyeye çevirdik.

Kongre merkezlerinden metrolara, yeşil alanlardan spor salonlarına kadar birçok projeyi tamamladık.

İstanbul'u kültürün, sporun, finansın ve turizmin merkezi haline getirdik.

Amacımız yukarıda da bahsettiğimiz gibi hayallerimizi gerçeğe dönüştürmek. Hayal edemeyen proje üretemez.

Bizler ifade ettiğimiz hayallerin peşindeyiz. Planlı, entegre ulaşımını tamamlamış; sporun, finansın, kültürün merkezi yapmak için yola çıktık.

Bu sebeple öncelikle İstanbul Metropolitan Planlama Merkezi'ni kurduk. Hem kentsel dönüşümün yaşandığı, hem de lüks projelerin yarıştığı modern İstanbul'u meydana getirdik.

Konut hamlesi başlattık. Yaklaşık 44 bin konut yaptık, 18 bin 700 konut yapmayı da planlıyoruz.

Ayrıca bir taraftan Çamlıca'daki antenlerin meydana getirdiği görüntü kirliliğine son veriyor, bir taraftan da Yenikapı'yı Müze İstasyonu ve Arkeopark Alanı'na dönüştürüyoruz.

Ulaşım köklü çözümler üretiyoruz. Bütün ulaşım çeşitlerini birbirine entegre eden ve karayolu ile raylı sistemleri beraber kullanacak bir sistem kuruyoruz. Bunu büyük oranda başardık, devam eden projeler de tamamlandığında bunu daha somut göreceğiz.

2010 Avrupa Kültür Başkenti, 2012 Avrupa Spor Başkenti olduk. Hedeflerimizi projelerimizle tek tek gerçekleştiriyoruz. Hepsini uygun zaman, program ve ekonomik imkânlar dâhilinde sonuçlandıracağız.

STANDARD- Dünya şehirleri içinde örnek aldığınız model şehir ya da şehirler hangileri?

- İstanbul artık sadece nüfus bakımından değil finans, spor, kültür ve turizm gibi alanlarda da Londra, New York, Tokyo gibi şehirlerle yarışıyor.

İstanbul uluslararası kuruluşlar aracılığıyla tecrübelerini dünya kentleriyle paylaşıyor.

UCLG ve UNACLA gibi dünyaya yön veren, politika üreten uluslararası kuruluşlara başkanlık ediyor.

Avrupa kültür ve spor başkentliği yapıyor, uluslararası müsabakaların üstesinden başarıyla geliyor. Bu çerçevede son 6 yılda 47 Avrupa ve Dünya şampiyonasına ev sahipliği yaptık.

Şampiyonlar ligi ve UEFA ligi final maçları, Formula 1, Moto GP, 2008 Avrupa Atletizm Kupası Birinci Lig Maçları, 13. Avrupa Kısa Kulvar Yüzme Şampiyonası, Dünya Basketbol Şampiyonası, Dünya Güreş Şampiyonası, Avrasya Maratonu gibi zorlu, gerçekten büyük altyapı gerektiren spor organizasyonlarını başarıyla gerçekleştirdik.

Bütün dünya kentlerinin gözleri bu büyüklü kentin üzerinde. Entegre ulaşım sistemimiz, metrobüsümüz, büyük kentsel dönüşüm projelerimiz örnek alınıyor.

Bütün bunlar model alınan bir şehre göre yapılmıyor. Eksikliklerimizi tabii ki alıyoruz, ama deneyimlerimizi de diğer kentlerle paylaşıyoruz.

STANDARD- İstanbul için şu anda tamamlanan ya da tamamlanmak üzere olan projeler neler?

- Bu dünya kentinin belediye başkanı olarak 7 yılı aşkın bir süredir hemşerilerimizin standartlarını artırmak için yüzlerce projeyi hayata geçirdik.

Gerek İstanbulullar gerekse İstanbul'u ziyaret edenler; bu kentin son yıllarda kat ettiği mesafeyi görüyor. İstanbul, bugün bütün dünya kentlerinden daha temiz, daha estetik bir kent.

Stratejik öncelik taşıyan yatırım alanlarımızın başında ulaşım geliyor. Devam edenlerle birlikte yaklaşık 23 milyar TL'lik dev bir yatırımımız var.

Son 7 yılda 231 kavşak ve yol yaptık; 24'ünün inşası sürüyor. İnşa ettiğimiz yol toplam 405 kilometre uzunluğunda. Bugüne kadar toplam 9 kilometre uzunluğunda 2 tünel yol yaptık.

Ayrıca şu an 40 kilometre, Beylikdüzü etabı da tamamlandığında 50 kilometreyi bulacak olan metrobüs sistemini hayata geçirdik.

2014'e geldiğimizde yapımı devam eden 52,5 kilometrelik raylı sistem hattı ile birlikte Marmaray da devreye girmiş olacak.

Ayrıca otomobil sahiplerinin de ulaşımını kolaylaştıran "Park Et Devam Et" sistemini uygulamaya geçirdik. Bu sistem ulaşımında entegrasyonu sağlayan son adım oldu.

İstanbul'un otopark kapasitesini de artırdık. 2004'ten önce toplam 1592 otopark vardı. Biz bunlara 817 yeni otopark ekledik ve toplam otopark 2421'e çıkardık.

Diğer yandan Boğaz'dan Haliç'e temiz su hattı döşüyoruz. Bu, Haliç'in kesin olarak İstanbul'a kazandırılması açısından çok önemli bir proje.

Yaklaşık 5 bin metrelik bir tünel yapıyoruz. TBM makinesi ile günde 10 metre kazıyoruz. Gelecek yıl Haziran ayında da hizmete alacağız.

Dünya çapında küresel kararların alındığı birçok organizasyona ev sahipliği yaptık. Bu amaçla kente dünya standartlarında Haliç ve İstanbul kongre merkezlerini inşa ettik.

Ataköy Sinan Erdem Spor Kompleksi de İstanbul'un ev sahipliği yaptığı uluslararası organizasyonların sayısının artması açısından önemli bir rol üstlendi.

Daha açılışı ile birlikte Dünya Basketbol ve Güreş şampiyonalarına başarı ile ev sahipliği yaptı.

Kentin sembol yapılarından biri olan İstanbul Akvaryum'u da hizmete alındı.

Kendi türündeki akvaryumlarla kıyaslandığında İstanbul Akvaryumu, gezi güzergâhı, yağmur ormanı, interaktifliği ve yeni nesil teknolojisiyle dünyanın en yeni ve birçok açıdan da ilk olma özelliği var...

Ayrıca deprem konusundaki hassas çalışmalarımızı devam ettiriyoruz.

Bu amaçla deprem odaklı kentsel dönüşüm adına Fikirtepe modelini geliştirdik. Yaklaşık 50 bin kişilik bir nüfusun yaşadığı bu bölgede sağlıklı konut alanlarının iyileştirilmesini amaçlıyoruz.

Diğer yandan Sümer Mahallesi'nde vatandaşlarla anlaşarak deprem dönüşümü sağlıyoruz. Buradaki bin 38 sağlıklı konut yerine bin 536 depreme dayanıklı konut inşa ediyoruz.

Bunlara ek olarak Kayabaşı'nda 60 bin depreme dayanıklı konut inşa ediliyor. Bu konutların tamamı 3 yılda bitecek. Bunların 30 bini birinci derece hasarlı binaların takasında kullanılacak.

Ayrıca Tepecik'te 1448 daireden oluşan depreme dayanıklı modern bir yaşam alanı kuruyoruz. Buradaki dairelerin şimdiden çoğu satıldı. Bütün bunların yanında sağlık ve sosyal alanlarda, eğitim alanlarında birçok projemizi hayata geçirdik.

STANDARD- Yeni projeleriniz neler?

- Biz, İstanbul'u üstlenebileceği fonksiyonlara göre planladık. İstanbul'un ileri ve yenilikçi teknoloji üreten, sayısal teknolojilerde marka olmuş bir kent olarak dünyada öne çıkmasını istiyoruz.

Bunu sağlamak için Tuzla ve Silivri'de ileri teknoloji teknolojiler yapacağız.

Ayrıca Yenışehir-Kurtköy'de teknoloji geliştirme bölgeleri kuracağız. Bunlara ek olarak İstanbul'un en önemli ekolojik koridorlarından Cendere'de sanayiden dönüşüm yapıyoruz.

Biz planlarımızda bir yandan Haliç'i temizlerken diğer yandan ona bir kültür vadisi fonksiyonu yükledik. Cendere'ye ise eğitim, bilişim, teknoloji fonksiyonu verdik.

Burada üniversite alanları, Ar-Ge birimleri, ileri teknoloji enstitüleri, bio teknoloji, yazılım, bilgi ve enformasyon teknolojileri birimleri yer alacak.

İstanbul'un "Silikon Vadisi" Cendere olacak.

Şimdi de Başbakanımızın da açıkladığı gibi uluslararası ölçekte projelerle İstanbul'un çehresini değiştiriyoruz.

"Kanal İstanbul'un" plan, proje, etüt çalışmaları en kısa sürede başlayacak ve iki yılda bitecek.

"İki yeni şehrin" planlama ve etüt çalışmalarını da başlatıyoruz.

İstanbul'a kuracağımız şehir hastaneleri projeleri hazır, çalışmalara başlıyoruz.

Marmaray, tüp geçit çalışmaları tüm hızıyla devam ediyor.

Taksim'de trafik yer altına alınacak. Meydan kesintisiz bir şekilde yayalara tahsis edilecek. Topçu Kışlası da aslına uygun şekilde yapılacak.

Yassıada ve Sivriada'yı hem İstanbul'un hem demokrasinin simgeleri haline getiriyoruz.

Bu büyük projelerle İstanbul'un dünya şehri olma vasfı yükselecek.

Turistik bir merkez olmasının yanında artık sanayinin, kültür ve sanatın, insanca yaşam alanlarının örnek gösterilen merkezi olmaya devam edecek.

STANDARD- İstanbul engelliler için yaşanabilir bir şehir mi? Herkes için erişilebilir bir İstanbul için neler yapılmalı?

- Engelliler için İstanbul değişti. Biliyoruz ki bir şehrin medeniyet ölçüsü o şehirde yaşayan vatandaşların ve özürliülerin şehri kullanma oranına bağlıdır.

Bunun için 2008 yılından bugüne 'Herkes İçin Erişilebilir İstanbul' koordinasyon toplantıları yapıyoruz.

Bu toplantıları herkese açık yapıyoruz ve sorunları birinci ağızdan dinliyoruz. Böylece yaptığımız projeler daha verimli ve etkin oluyor.

Göreve geldiğimizde 2 olan özürliü merkezlerinin sayısını 20'ye çıkardık.

Bununla birlikte ilk defa engellilere yönelik ulaşım hizmeti başlattık. Engelliler için 91 noktada özel sinyalizasyon sistemi kurduk.

Onlara yönelik 24 noktada özel kavşak dizaynı yaptık. 50 noktada da çalışmalarımız devam ediyor. Kaldırımlarımızı yeniden gözden geçirdik.

Metro istasyonlarını özürliü vatandaşlarımıza göre yeniden tasarladık. Son 1 yıl içerisinde 39 adet asansör, 21 adet yeni yürüyen merdiven yaptık.

Raylı sistemlerin istasyonlarına asansör yapmaya devam ediyoruz. Yine sesli ve görüntülü sistemler devreye sokuldu. Yaya geçitlerimize EYS yani erişilebilir yaya sinyali yapıldı. Bunları çoğaltıyoruz.

Yenikapı, Bursa, Bandırma, Yalova, Pendik İDO Terminaleri Özürliüler İçin Erişilebilir hale getirildi.

Metrobüs hattında üstgeçitlerimizi ve duraklarımızı engellilere uygun hale getirdik.

Aldığımız yeni İETT otobüsleri ile İDO deniz araçlarının, yaptığımız tramvay duraklarının özürliü vatandaşlarımızın rahatlıkla kullanabileceği şekilde olmasına dikkat ettik. Yine Otobüs AŞ'nin hizmete başlayan otobüsleri de özürliülere uygun özelliktedir.

Ayrıca onlara yönelik sosyal aktiviteler düzenliyor; İSMEK'te eğitim vererek istihdamlarına katkıda bulunuyoruz. Yaklaşık 800 engelli vatandaşımızın iş sahibi olmasını sağladık.

KİPTAŞ ve TOKİ ile yaptığımız konutların giriş katlarını özür-lü vatandaşlarımızın kullanacağı şekilde inşa ediyoruz. Ve düzenlediğimiz konut satış kampanyalarında bu giriş katlarını özür-lülere ayırıyoruz.

Hizmetlerimizi herkese erişebilir kılıyoruz. Çevreden ulaşım, spordan sanata kadar her alanda engelli vatandaşlarımızı da düşünerek projeler üretiyoruz.

STANDARD- Türkiye Belediyeler Birliği Başkanı olarak yerel yönetimlerin engelliler için yaptığı ve yapması gereken çalışmalar hakkında bilgi verebilir misiniz?

- İstanbul'daki uygulamalarımızın aynen ülke genelinde de uygulanması yönünde hassasiyetimizi koruyoruz.

Amacımız, özür-lülerin de herkes gibi ve herkesle birlikte, yaşamın tüm alanlarındaki hak ve hizmetlere ulaşabilmesi ve bunlardan yararlanabilmesi.

En nihayetinde bu çalışmalarımızla ülke geneline yayılacak bir çalışmayı da başlattık.

"2010 Herkes İçin Ulaşılabilirlik Eylem Yılı" kabul edildi.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi olarak Görme Özür-lüler 2. Hissedilebilir Yüzey Çalıştay"ını geniş katılımı ile İstanbul'da gerçekleştirdik.

Bunun birincisi daha önce Ankara'da yapılmıştı. Bunların amacı, hissedilebilir yüzey malzemelerine" yönelik temel ilkelerin belirlenmesiydi.

Hem kamu idareleri hem yerel yönetimler hem üniversiteler ve hem de sivil toplum örgütlerini bir araya getirdik.

Bu sinerji, ülkemizi kapsayan büyük bir inşa seferberliğine dönüşecektir.

İstanbul için bu çalıştay son derece önemsiyoruz. Çünkü Sayın Başbakanımızın açıklamış olduğu gibi 2020 Olimpiyatlarına aday bir şehirdir.

Elbette sadece 2020 Olimpiyat'larına değil. Aynı zamanda Paralimpik Oyunlarına da adayız.

Zira, olimpiyatlara ev sahipliği yapan ülkenin Paralimpik Oyunlarını düzenleme mecburiyeti bulunuyor.

Bu çerçevede tecrübelerimizi Başkanlığını yaptığım Türkiye'deki bütün yerel yöneticilere aktarıyoruz.

Bu birliğimizde yerel yönetimler arasındaki diyalogları geliştiriyoruz, bilgi ve deneyimlerimizi paylaşıyoruz.

Yalnızca engellilerle ilgili değil her alanda böyle. İnsan yaşamını kolaylaştırıcı her türlü anlayışı benimsiyor, ülke genelinde aynı anlayışla uyguluyoruz.

Zaten bunun olumlu sonuçlarını görmekten de büyük mutluluk duyuyorum. Gittiğim her yerde vatandaşlardan, arkadaşlarımızdan bunun neticelerini öğreniyoruz.

STANDARD- İstanbullular, engelliler ve okuyucularımız için iletmek istediğiniz bir mesajınız var mı?

- İstanbul'u beraber dönüştürmeye, geliştirmeye devam edelim.

Türkiye de lokomotifi İstanbul da değişiyor, gelişiyor. Bunu hep birlikte başarıyoruz.

Zaten vapurlarda, tramvaylarda, otobüslerde sizlerin görüşüne başvurmamızın amacı da bu. Sizler derken tüm Türkiye'yi kastediyorum, resmi sitemizden yaptığımız bu anketlere Türkiye'den hatta yurt dışından oy kullananlar oldu.

Çünkü İstanbul herkesin bir şekilde yolunun düştüğü, gönül bağının olduğu bir şehir.

Taksi durakları, Çamlıca TV Kulesi ve Yenikapı Arkeo-park tasarım yarışmalarının dünya çapında olmasının sebebi de bu. Bu konulardaki proje yarışmalarında Türkiye'den, yurt dışından gelen projeler yarışıyor.

Bu projelerimize hemşehrilerimizi, bilim adamlarımızı, uzmanlarımızı da dâhil ediyoruz.

Böylece kentin tarihi ve modern yüzünü bir arada tutuyoruz, vatandaşlarımıza aidiyet duygusu kazandırıyoruz. Kendi seçimlerine sahip çıkmalarını, korumalarını, kendi malları olduğunu hissetmelerini sağlıyoruz.

Faklı kültürleri, medeniyetleri, renkleri bir arada tutmaya devam ediyoruz.

Yaşlı, çocuk, engelli ayrımı yapmadan herkesin bir arada mutlu yaşadığı bir kenti inşa ediyoruz.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü

Dr. Aylin ÇİFTÇİ

Dr. Aylin Çiftçi

1968 yılında, Karadeniz Ereğli’de doğdu. TED Koleji ve İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi’nden mezun oldu. Mecburi hizmetini Artvin’de tamamladıktan sonra İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Daire Başkanlığında 1995 yılında göreve başladı. Başbakan Sayın Recep Tayyip Erdoğan’ın İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı görevini yürüttüğü dönemde, Türkiye’de ilk kez kurulan İstanbul Büyükşehir Belediyesi İstanbul Özürlüler Merkezi’nin (İSÖM) kuruluşunda aktif rol oynadı. İSÖM adına 1997’de İngiltere’de engelli rehabilitasyonu ve 1998’de İsveç’te madde bağımlılığı rehabilitasyonu alanında eğitim aldı. Engelliler, kadın sağlığı, evde bakım, sokak çocukları ve yaşlı bakımı alanlarındaki projelerin planlanması, yürütülmesi ve denetiminde uygulamacı ve idareci olarak 12 yıl görev yaptı.

Halk sağlığı ve sağlık antropolojisi üzerine, DETAM’da öğrencilik yıllarında başladığı akademik çalışmalarını Marmara Üniversitesi Halk Sağlığı Yüksek Lisansı ve Yeditepe Üniversitesi antropoloji doktora çalışmalarıyla devam ettirdi. 11 adet Avrupa Birliği projesinin planlanması ve koordinasyonunda bulunan Çiftçi; Dünya Sağlık Örgütü tarafından yürütülen “Yaş Dostu Şehirler” Projesinin İstanbul adına yürütücülüğünü; New York Tıp Akademisi tarafından organize edilen “Yabancı Bir Şehirde Yaşlanmak” konulu projenin İstanbul-Türkiye adına koordinatörlüğünü yaptı. Dünya Şizofreni Derneği ve Bisikletliler Derneği’nin başkan yardımcılığında, Sıcak Yuva Vakfı’nın Yönetim Kurulunda bulundu.

Halen Türkiye Beyazay Derneği’nin Başkan Yardımcılığı’nı sürdürmektedir. İyi derecede İngilizce ve orta düzeyde Fransızca bilen, evli ve iki çocuk annesi olan Aylin Çiftçi’nin kültürel antropoloji alanında makale, çeviri ve çeşitli görsel-işitsel yayıncılık çalışmaları ile İngilizceden iki çeviri kitabı ve engelliler üzerine bir de kitap editörlüğü bulunmaktadır.

STANDARD- İlk olarak Genel Müdürlüğünüzü tanıyabilir miyiz? Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü neden kuruldu? Ne gibi hizmetler verir?

- Bilindiği üzere 30 Mayıs 1997 tarihinde özürlülere yönelik devlet politikasının belirlenmesi amacıyla Başbakanlığa bağlı Özürlüler İdaresi Başkanlığı kurulmuştu. Yaklaşık 15 yıl süresince önemli hizmetler veren Başkanlık 8 Haziran 2011 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kapatıldı, yetki ve görevleri sosyal politika hizmetlerini gerçekleştiren tüm devlet birimlerinin bir Bakanlık çatısı altında tek elden yürütülmesi amacıyla kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğümüze devredildi. Bu anlamda tabii ki kurumumuzun sadece ismi değişmedi, kurumumuzun kapsamı da büyük ölçüde değişti.

Mevzuatımızda Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğümüzün kuruluş amacı, “özürlülerin ve yaşlıların her türlü engel, ihmal ve dışlanmaya karşı toplumsal hayata ayrımcılığa uğramadan ve etkin biçimde katılmalarını sağlamak üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesini koordine etmek, özürlülere ve yaşlılara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamak” olarak özetlenmiştir. Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğümüzün ku-

ruluşunda politika üretme ve koordinasyon görevinin yanında hizmet vermesi de amaçlanmıştır. Genel Müdürlüğümüz söz konusu yeniden yapılanma sürecinde artık yalnızca politika üretmekle değil, hizmet götürmekle de sorumludur. Bu görev ve sorumluluğun öneminin bilinciyle yola çıktık.

Genel Müdürlüğümüzün görevlerine gelindiğinde en başta Bakanlığın özürlülere ve yaşlılara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerinin yürütülmesi ve koordine edilmesi, ayrıca, özörlülüğün önlenmesi ile özörlülerin eğitimi, istihdamı, rehabilitasyonu, ayrımcılığa uğramadan insan haklarından yararlanarak toplumsal hayata katılmaları ve diğer konularda ulusal düzeyde politika ve stratejilerin belirlenmesi çalışmalarının koordine edilmesi, belirlenen politika ve stratejilerin uygulanmasının izlenmesi ve değerlendirilmesi ve özörlülerin sorunları ile çözüm yollarının araştırılması, bu konuda uygulamanın geliştirilmesine yönelik öneri ve programlar hazırlanması ve uygulanması başta gelen görevlerimizdir.

Genel Müdürlüğümüz ayrıca özörlülerle ilgili konularda inceleme ve araştırmalar yapılması, projeler hazırlanması ve uygulanması ve özellikle özörlülere tanınan haklar ve sunulan hizmetlerden yararlanmada kullanılmak üzere hazırlanan özörlü kimlik kartlarına ilişkin işlerin yürütülmesi hizmetlerini de üstlenmiştir.

STANDARD- Toplum, Türk toplumu özür-lülüğü nasıl anlıyor?

- Genel Müdürlük olarak bu konuyu çok önemsemekteyiz. Bu çerçevede geçmiş yıllarda Türkiye genelinde özür-lülere yönelik tutumlar konusunda kapsamlı, güvenilir ve geçerli ulusal düzeyde verilerin elde edilmesi, özür-lüler konusunda oluşturu-

lacak ulusal politikaların, stratejilerin, plan ve programların geliştirilmesinin sağlanması amacı ile "Özür-lülük Eğitimi Toplum Özür-lülüğü Nasıl Anlıyor?" isminde bir araştırma projesi geliştirilmişti.

Yaşlılara özel sosyal hizmetlere ilişkin olarak ulusal düzeyde politika ve stratejilerin belirlenmesi çalışmalarının koordine edilmesi, belirlenen politika ve stratejilerin uygulanmasının izlenmesi ve değerlendirilmesi, yaşlılara sunulan sosyal hizmet modellerinin geliştirilmesi, yaşlıların ve bakıma muhtaç özür-lülerin, yaşamlarını evlerinden ve sosyal çevrelerinden ayrılmadan sürdürebilecekleri sosyal desteklerin verilmesi için gerekli mekanizmaların kurulması, var olanların standardize edilmesi, uygulamaların takip edilmesi ve denetlenmesi de görev tanımımız içerisinde.

Diğer taraftan yaşlıların toplumla bütünleşmesine, statü ve rollerinin yeniden kazanımına, işlevlerinin artırılmasına, boş zamanlarının etkili bir biçimde değerlendirilmesine ilişkin mekanizmalar oluşturulması, kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce özür-lülere ve yaşlılara yönelik yürütülen sosyal hizmet faaliyetlerine ilişkin ilke, usûl ve standartların belirlenmesi ve bunlara uyulmasının sağlanması da üzerimize düşen diğer temel görevlerdir. Genel Müdürlük olarak tüm hizmetlerimizi, görev tanımlarımızı çizen bu çerçevede yapmaya çalışıyoruz.

STANDARD- Özür-lülüğü nasıl tanımlıyorsunuz?

- 5378 sayılı Özür-lüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'da Özür-lü: Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım ülkemizde yürüttüğümüz hizmetlerde kullandığımız en genel ifadedir.

Bu proje ile toplumdaki bireylerin özür-lüleri nasıl tanımladıkları, hangi durumları özür-lülük olarak kabul ettikleri, aile, akraba ve tanıdıklarında özür-lü kişilerin olup olmadığı, çeşitli sosyal bağlamlar için hangi özür grubundan olan kişileri tercih ettikleri, özür-lülerin bağımsız yaşamları yeterlilikleri konusundaki düşünceleri, özür-lülerin eğitimi, özür-lülere sağlanan hak ve hizmetler konusundaki bilgi düzeyleri, özür-lülere yönelik toplumsal önyargılar konusundaki düşünceleri, özür-lülerin toplumsal yaşamda karşılaştıkları güçlükler konusundaki farkındalık düzeyleri ve özür-lülere yönelik tutumları belirlendi.

Araştırma Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan 18 yaş üstü özür-lü olmayan bireyleri kapsamaktaydı. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ile iş birliği yapılarak yapılan araştırma Türkiye'yi temsil eden 79 ilde adrese dayalı olarak 3485 hanede yaşayan bireylerden oluşan bir örneklem üzerinde yapıldı.

Özür-lülük Eğitimi Toplum Özür-lülüğü Nasıl Anlıyor araştırma projesi çerçevesinde elde edilen bulgulara göre toplumumuzun özür-lülüğe ve özür-lüye bakışı şu şekildedir:

- Olumlu tutuma sahip olanların oranları, olumsuz tutuma sahip olanlardan daha fazladır.
- Genç yaştakilerin tutumları daha olumludur.
- Kadınlar ve erkekler arasında özür-lülere yönelik tutumları bakımından farklılık bulunmamaktadır.
- Bekârların tutumları evlilerden daha olumludur.
- Eğitim ve gelir düzeyi arttıkça olumlu tutumlar da artmaktadır.

- Düzenli işi olanların ve sosyal güvenlik sistemine bağlı olanların özürllürlere yönelik tutumları olumludur.
- Ailesinde ya da akrabasında özürllü olanların tutumları daha olumsuzdur.
- Özürllü tanıdığı olanların özürllürlere yönelik tutumları daha olumludur.
- Özürllürlere yönelik önyargılar olduğuna inananların tutumları bu inanca sahip olmayanlara göre daha olumludur.
- Özürllü bebeğin doğması gerektiğine inananların tutumları, kürtaj yapılması gerektiğini söyleyenlere göre daha olumludur.
- Kitle iletişim araçlarında özürllürlere yönelik şiddet uygulandığına tanık olanların tutumları daha olumsuzdur.
- Daha çok bedensel özürllüler ve yardıma muhtaçlar özürllü olarak kabul edilmektedir. Sürekli hastalığı olanlar, aşırı hareketliliği ve dikkat sorunu olanlar özürllü olarak tanımlanmamaktadır.
- Özürllü bireyin varlığından ailelerinin günlük yaşamının etkilendiği belirlenmiştir.
- Ruhsal sorunu olanlar ve zihinsel özürllüler yakın arkadaş, iş arkadaşı, eş ve komşu olarak bir iş yerine çalışan olarak, bir günü geçirmede partner olarak tercih edilmemektedir.
- Zihinsel özür, görme özürü ve ruhsal duygusal sorunlar katılımcıların kendi başlarına gelmiş olsa en zor baş edebilecekleri özür gruplarıdır.
- Ev içi ve ev dışı işleri, işitme bozukluğu, dil ve konuşma bozukluğu ve süregelen hastalığı olanların daha kolay yapabilecekleri, bu grupla birlikte ortopedik özürü olanların sosyal etkinliklere daha çok katıldığı düşünülmektedir.
- Özürllülerin eğitim almaları gerektiği bildirilmesine karşın, ruhsal duygusal sorunu olanların ve zihinsel özürllülerin akranlarıyla aynı ortamda eğitim almaları uygun görülmemektedir.
- Olumsuz tutumlar (önyargılar) daha çok ruhsal duygusal sorunu olanlar ve zihinsel özürllüler için söz konusudur.
- Özürllülerin topluma katılımlarının, toplumun aktif bir üyesi olmalarının önündeki en büyük engel toplumun ön yargıları olduğuna inanılmaktadır. Özürllünün yaşamını kolaylaştıracak eğitim, donanım, istihdam, fiziki çevreye ve bilgiye ulaşım gibi sosyal destekler ise diğer engeller olarak tanımlanmıştır.
- Özürllülüğün Allah'ın insana verdiği bir sınav olduğu inancı yüksektir.

- Katılımcıların çoğunluğu özürllürlere yardımın devletin sorumluluğunda olduğunu düşünmektedir.
- Kitle iletişim araçları dışında bizzat özürllürlere yönelik şiddete tanık olunmamıştır.
- Toplu taşıma araçları, binalar, cadde, sokak ve kaldırımlar özürllülerin kullanımı açısından uygun bulunmamaktadır.
- Katılımcıların çoğunluğu, özürllülerin çalışarak yaşamlarını sürdürmeleri gerektiğine inanmaktadır.

Araştırma sonuçları topluca değerlendirildiğinde, Türkiye genelinde özürllürlere yönelik tutumların, algıların ve düşüncelerin genelde “olumlu” olduğu söylenebilir. Bununla birlikte özürllürlere acıma, belli sosyal ortamlarda özürllülerini tercih etmeme, eğitim ortamlarda belli özür gruplarının ayrı okullarda eğitim görmeleri gibi gizli olumsuz tutumların varlığı da belirlenmiştir. Bu sonuç, özürllürlere yönelik tutumların olumlu yönde değişmekte olduğunu göstermekle birlikte özürllülerin toplumsal yaşama tam katılımlarının sağlanması için tutumların değiştirilmesi konusunda çalışmaların devam etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

STANDARD- Türkiye’de genel nüfus içinde özürllülerin durumu nedir?

- 2002 yılında gerçekleştirilen Türkiye Özürllüler Araştırması sonuçlarına göre, özürllü olan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12.29’dur. Buna göre ülkemizde yaklaşık 8,5 milyon kişi özürllü olarak yaşamlarını sürdürmektedir.

STANDARD- Özürllülerin başlıca sorunları neler?

- Özürllü bireylere yönelik toplumun olumsuz tutumları, ön yargıları ve ayrımcı yaklaşımları birçok sorunun temelini oluşturmaktadır. Olumsuz bakış açısı, özürllü bireylerin toplumdan dışlanmasına neden olarak birçok hizmetten yararlanma konusunda engel oluşturmaktadır.

Özürllü vatandaşlarımızın genel olarak ulaşılabilirlik konusunda sorunları bulunmaktadır. Ulaşılabilirlik sorunu eğitim, istihdam, sağlık, sosyal hayata katılım vb. alanlarda özürllü bireylerin sıkıntı yaşamasına neden olabilmektedir.

Özürllü bireylerin eğitim hizmetlerinden yeterince yararlanamaması, zincirleme birçok sorunu da beraberinde getirebilmektedir. Eğitim hizmetlerinden yararlanamayan özürllü bireyler istihdam sürecine katılmakta zorluk yaşamakta, bu durum bireyin bağımsız bir birey olarak sosyal hayata katılımını engelleyebilmektedir.

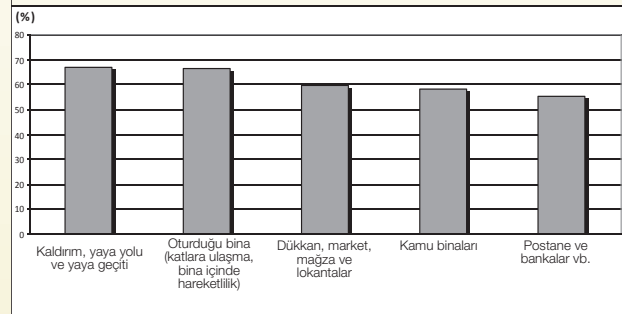
Bu konuda Özürllüler İdaresi Başkanlığımızca ülke genelinde ilk kez bir araştırma yapılarak Ulusal Özürllüler Veri Tabanında kayıtlı olan özürllü bireylere yönelik **“Özürllülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması,**

2010" gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma ile özürlü bireylerin günlük yaşam içindeki sorun ve beklentileri tespit edilerek bu alandaki politikaların etkin bir biçimde oluşturulabilmesi hedeflenmiştir. Araştırmada, **Ulusal Özürllüler Veri Tabanı** çerçeve olarak kullanılmış, çalışmanın alan uygulaması ise Haziran 2010 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

Ulusal Özürllüler Veri Tabanına kayıtlı özürllülerin % 29,2'si zihinsel özürllüler, % 25,6'sı süregelen hastalığı olan özürllüler, % 8,8'i ortopedik özürllüler, % 8,4'ü görme özürllüler, % 5,9'u işitme özürllüler, % 3,9'u ruhsal ve duygusal özürllüler, % 0,2'si dil ve konuşma özürllüler ve % 18'i birden fazla özüre sahip olanlardır. Kayıtlı özürllülerin, % 58,6'sı erkek, % 41,4'ü kadındır.

Kayıtlı olan özürllü bireylerin % 56,8'inin özürlü hastalık sonucu ortaya çıkmıştır. Kayıtlı özürllülerin, özürlünün ortaya çıkma nedenlerine bakıldığında, ikinci sırada %15,9 ile genetik veya kalıtsal bozukluk, % 9,6 ile kaza ve % 3 ile gebelikte/doğum sırasında yaşanan problemler yer almaktadır.

Fiziksel çevre düzenlemelerinin özürllü bireyin kullanımına uygun olmadığını düşünenler, 2010

Kayıtlı olan özürllü bireylerin % 66,9'u kaldırımların, yaya yollarının ve yaya geçitlerinin özürllü bireyin kullanımına uygun olmadığını düşünmektedir. Yaşadıkları yerdeki fiziksel çevre düzenlemeleri ile ilgili olarak kayıtlı olan özürllü bireylerin % 66,3'ü oturdukları binanın, % 59,5'i dükkan, market, mağaza ve lokantaların, % 58,4'ü kamu binalarının, % 55,4'ü postane ve banka benzeri yerlerin özürllü bireyin kullanımına uygun olmadığını belirtmiştir.

Kayıtlı olan özürllü bireylerin % 38,4'ü sosyal yardımlardan düzenli olarak yararlanmaktadır. Kayıtlı olan özürllü bireylerin % 27'si özürllü aylığından, % 11,2'si ise Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğünün ayni ve nakdi yardımlarından düzenli olarak yararlandıklarını belirtmiştir.

Kayıtlı olan özürllü bireylerin % 55,7'si ağır fiziksel iş ve güç gerektirmeyen işlerde çalışmayı istemektedir. Ka-

yıtlı olan özürllü bireylerin çalıştığı/çalışabileceği işte ihtiyaç duyduğu düzenlemeler veya çalışma koşullarına bakıldığında, % 33,3'ü sağlık problemleri nedeniyle çalışma zamanı içinde daha fazla kısa molalar kullanmayı, % 27,6'sı ise yarı zamanlı işte çalışmayı istemektedir.

Kamu kurum ve kuruluşlarından beklentiler	(%)									
	Toplam	Görme özürllü	İşitme özürllü	Dil ve konuşma özürllü	Ortopedik özürllü	Zihinsel özürllü	Ruhsal ve duygusal özürllü	Süregelen hastalık	Çoklu Özürllülük	
Sosyal yardım ve desteklerin artırılması	85,7	85,1	85,3	74,1	84,4	85,0	84,9	86,7	87,0	
Sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi	77,0	74,4	73,5	66,3	73,8	74,1	75,0	82,0	79,2	
Bakım hizmetlerinin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması	40,4	33,8	25,4	23,4	38,0	35,1	41,4	48,0	47,0	
İş bulma olanaklarının artırılması	28,7	33,5	43,5	31,0	40,5	21,9	28,7	27,0	23,5	
Eğitim olanaklarının artırılması	25,6	17,4	33,3	54,4	17,4	43,0	17,6	13,4	21,4	
Fiziksel çevre ve ulaşım imkânları konusunda düzenlemelerin yapılması	17,7	23,0	15,1	13,2	23,0	12,3	14,3	19,6	20,4	
Hiçbir beklentisi olmayanlar	2,2	1,8	2,5	4,3	2,0	2,6	5,0	1,8	1,9	
Diğer	8,6	7,0	8,5	16,0	8,0	11,6	10,4	6,1	7,7	

Not: Bir kişi birden fazla seçenek işaretleyebildiği için, toplamı 100 'ü vermemektedir.

Özürllülerin kamu kurum ve kuruluşlarından beklentilerinin özürlü türüne göre dağılımında, kayıtlı olan özürllü bireylerin % 85,7'si sosyal yardım ve desteklerin artırılmasını istemektedir. Kayıtlı olan özürllü bireylerin % 77'si sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, % 40,4'ü bakım hizmetlerinin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması, % 28,7'si iş bulma olanaklarının artırılması, % 25,6'sı eğitim olanaklarının artırılması, % 17,7'si fiziksel çevre ve ulaşım imkânları konusunda düzenlemelerin yapılması yönünde kamu kurum ve kuruluşlarından beklentileri olduğunu belirtmektedir.

STANDARD- Dergimizde birkaç engelli arkadaşımızla söyleşi yaptık. Sosyal ve fiziksel çevreden kaynaklanan problemlerini bizimle paylaştılar. 21. yy Türkiye'si neden engellilerimiz için engelleri kaldırmayı başaramadı? Bunu neye bağlıyorsunuz?

- Ulaşılabilirlik sorunu olarak da adlandırabileceğimiz fiziksel çevre sorunu, çok boyutlu bir sorundur. Bu sorunun henüz çözülmemiş olmasının nedenlerini birkaç madde altında toplamaya çalışırsak, bunlar; mevzuattaki yaptırımların yetersiz olması ve mevzuatın gerektiği gibi uygulanmaması, fiziksel çevrenin ulaşılabilir hale getirilmesi konusunda özellikle yerel yönetimlerin bilgi, bilinç ve maddi kaynak eksikliği, teknik elemanların bilinç ve duyarlılığının yeterli olmaması, genel anlamda özürllülük, özelde de ulaşılabilirlik konusuyla ilgili toplumda yeterli bilinç ve duyarlılığın olmaması, bu konudaki örnek uygulamaların yetersizliği ve uygulamalarda yaşanan sorunlar olarak özetlenebilir.

STANDARD- Engelsiz bir Türkiye için ne gibi projeler yürütüyorsunuz? Yeni projeleriniz de olacak mı?

- Engelsiz bir Türkiye için özellikle ulaşılabilirlik konusunda önemli projelerimiz var. 2011 yılı boyunca yürütmüş olduğumuz Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı, bu kapsamda yaptığımız toplantılar ve çalıştaylar projelerimiz içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bunlar arasında özellikle Temmuz ve Eylül aylarında Ankara ve İstanbul'da düzenlediğimiz "Hissedilebilir Yüzey Çalıştayları", Türkiye'de hissedilebilir yüzey standartlarının belirlenmesi çalışmalarına büyük bir katkı sağlamıştır. Önümüzdeki aylarda yeni çalıştaylar ve etkinlikler planlıyoruz. 2012 yılında da "Ulaşılabilirlik Destek Programı"nı uygulamayı amaçlıyoruz. Bu programla Türkiye çapında belediyelerin teknik elemanlarını eğiterek Türkiye'nin ulaşılabilirliğine önemli bir katkıda bulunmuş olacağımıza inanıyoruz.

Yapılı çevrenin oluşmasında önemli görev ve sorumlulukları bulunan belediyelerin ulaşılabilirliği nasıl sağlayacaklarına ilişkin yeterli bilgi birikimleri bulunmadığından hareketle hazırlanan program ile seçilen pilot alanlarda ulaşılabilirlik uygulamaları yaparak deneyim ve birikim kazandırmak amaçlanmaktadır. Proje ile belediyelerin belirleyecekleri farklı kentsel kullanımları içeren pilot alanlar için hazırlayacakları projelerin bilimsel ölçütlere ve Türk Standardları Enstitüsü standartlarına uygun biçimde, teknik bilgi desteği ile uygulamaya geçirmesi, daha sonra bu proje çalışmasında edindikleri deneyimleri kent genelinde hayata geçirmeleri amaçlanmaktadır.

Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı çerçevesinde Genel Müdürlüğümüz koordinasyonunda şimdiye kadar yürütülen çalışmalarda kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinin katılımıyla toplantılar gerçekleştirilmiş, toplumumuzdaki duyarlılığı artırmak üzere Planlama Ölçütleri, Açık alanlar ve Binalar başlıklarıyla broşürler hazırlanmış ve basılmıştır. PTT Genel Müdürlüğü iş birliğiyle "10-16 Mayıs Sakatlar Haftası" münasebetiyle özürlülük konusundaki her alanda farkındalık oluşturulması ve toplumsal duyarlılığının artırılması amacıyla "Herkes İçin Ulaşılabilir Türkiye" ve "Engelsiz Türkiye" konulu olmak üzere iki ayrı temada Anma Pulu ve İlk-gün Zarfı hazırlanmış ve PTT Genel Müdürlüklerinde satışa sunulmuştur. YÖK iş birliğiyle 15-16 Haziran 2011 tarihinde Anadolu Üniversitesinde "Herkes İçin Tasarım Müfredatı Geliştirme Çalıştayı" düzenlenmiştir.

Ayrıca çok sayıda kamu kurum ve kuruluşunun teknik personeline yönelik eğitimler, ilgili meslek kuruluşlarıyla toplantılar gerçekleştirilmiş, çeşitli belediyelerin teknik personeline yönelik Özürlülük ve Ulaşılabilirlik Eğitimleri düzenlenmiştir. Ulaşılabilir uygulamaların sayısının artırılması önceliği ile ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşlarının yapmış olduğu çalışmalara teknik bilgi desteği verilmeye de devam edilmektedir.

Kamu kurumlarının yükümlülüklerini yerine getirmeleri için, 2010 yılı için bütçelerinde yeterli ödenek bulunma-

yan tüm kamu kurum ve kuruluşları, sorumlu olduğu ya da kendilerine ait binaların, toplu taşıma veya ulaşım sistemlerinin ve açık alan düzenlemelerinin özürülerin ulaşılabilirliğine uygun hale getirilmesi amacıyla, 2011 yılı içinde gerekli çalışmaları yapmalarını sağlayacak ödenek ihtiyacını göz önünde bulundurarak 2011 yılı bütçe hazırlıklarını yapmaları için sorumlu kurumlara resmi yazı gönderilmiştir.

Daha önce de sözünü ettiğim gibi Haziran ayı içerisinde 13-14 Temmuz 2011 tarihinde Genel Müdürlüğümüz, Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Belbeton A.Ş iş birliğinde düzenlenmiş olan Hissedilebilir Yüzey Çalıştayı hazırlık ve organizasyon çalışmaları yürütülmüştür. 12-13-14 Eylül 2011 tarihlerinde Genel Müdürlüğümüz ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi iş birliği ile Hissedilebilir Yüzey Çalıştayı-II "Yönelimler ve Yer Seçimleri" düzenlenmiştir. Çalıştaylar sonucu oluşturulan raporlar hissedilebilir yüzey standardı oluşturulması amacıyla Türk Standardları Enstitüsü'nün çalışmalarında kullanılacaktır. Türk Standardları Enstitüsü iş birliği çerçevesinde TS 9111: Özürülerin ve Yaşlıların İkamet edeceği Bina, Konut ve Yakın Çevresinin Düzenlenmesi Kuralları Standardının revizyon çalışması tamamlanmıştır.

STANDARD- Engelliler ve onların yakın çevreleri için ne gibi mesajlar vermek istersiniz?

- Toplumun ayrılmaz bir parçası olan özürülü vatandaşlarımızın ihtiyaç ve talepleri, sosyal devlet ilkesinin ötesinde, tüm kesimleri kucaklama, tüm kesimlere adil ve eşit hizmet sunma anlayışıyla hareket eden devletimizin öncelikleri arasındadır. Bu şuurla devletimiz, özürülerini ötekileştiren, toplumun dışına iten, onları eve hapseden çağdışı anlayışı reddederek, pozitif ayrımcılık ilkesini Anayasa ile güvence altına almış ve ülkemizde son yıllarda bu alanda bir zihniyet devrimi gerçekleşmiştir.

Yeniden yapılanma sürecinden geçmekte olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığımız yaşlıların, özürülerin, çocukların, kadınların ve kimsesizlerin 'kimi' olma anlayışı ile daha büyük bir şevk ve iştiaqla yola çıkmıştır. Özürülü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğümüz ise artık yalnızca politika üretmekle değil, hizmet götürmekle de sorumludur. Genel Müdürlük olarak hedefimiz şimdiye kadar yapılan tüm çalışmaları daha ileriye götürmek, uygulamadaki sorunları gidermek ve "önce insan" ilkesi doğrultusunda "Evrensel İnsan Hakları" yaklaşımı ile "Hak Eksenli" bir bakış açısının ülkemizin her köşesinde yayılmasını sağlamaktır. Genel Müdürlük olarak üzerimize düşen görev ve sorumluluğun öneminin de bilincindeyiz.

İnanıyorum ki, önümüzdeki dönemde, özürülerimizin hayatını kolaylaştıracak çok daha büyük adımlar atarak, özürülü vatandaşlarımız ve yakınlarına sunduğumuz desteği artarak devam ettireceğiz.

ÖZÜRLÜLER İÇİN ULAŞILABİLİRLİK: Mevzuat ve Standardlar

Günümüz kentsel yaşam çevrelerinde özürliülerin ve diğler hareket kısıtlılığı bulunanların bağımsız ve güvenli biçimde hareket etmelerini olanaksız hale getiren basit düzeyden karmaşık yapıya kadar çeşitlenen pek çok engel bulunmaktadır. Bu nedenle özürliüler kentsel yaşamdan ve dolayısıyla toplumsal yaşamdan dışlanmaktadır. Fiziksel uygulamalardaki eksiklik ve hatalar, sosyal yaşama birebir yansiyarak toplumsal bütünlüğü olumsuz etkilemektedir.

Bu durum, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2010 yılında yapılan Özürliülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması'nda da açık bir biçimde görülebilmektedir. Araştırmada inceleme grubunda yer alan özürliü bireylerin yaşadıkları yerdeki fiziksel çevre düzenlemelerinin kullanımlarına uygun olup olmadığı hakkındaki düşünceleri incelendiğinde, önemli sorunlarla karşılaştıkları açık biçimde görülmektedir. Oturduğu binanın katlara ulaşma ve bina içinde hareketlilik açılarından uygun olduğu yanıtını verenler % 28,8 oranına sahipken, uygun değil yanıtı % 63,3 oranındadır. Kaldırım, yaya yolu ve yaya geçidi düzenlemelerinin özürliülerin kullanımına uygunluğu konusundaki soruya, bu düzenlemeleri uygun bulduğu yanıtı % 23,4 oranında iken, uygun bulunmayanlar % 66,9 oranındadır ve % 9,8 oranında "fikri yok" yanıtı bulunmaktadır. Benzer biçimde, genel olarak kamu binalarının durumuna yönelik soruya alınan yanıtlar % 58,4 oranında "hayır uygun değil" ve % 21,9 oranında "evet uygun", % 19,8 oranında ise "fikrim yok" şeklindedir.

Dr. Deniz ÇAĞLAYAN GÜMÜŞ
Şehir Plancısı

Bu araştırmadan da çok açık biçimde okunabilen sonuç, mevcut kentlerde özürliüler için hareketliliğin önünde engel oluşturan uygulamaların çokluğudur. İdeal olan; özürliü kişinin oturduğu apartmanda evini ve bina girişini kullanabilmesi, apartmanından dışarıya çıkabilmesi, kaldırım kullanabilmesi, karşıdan karşıya geçebilmesi, yaya geçidi bulunuyorsa engelsiz biçimde kullanabilmesi, toplu taşıma durak, istasyon veya iskeleye ulaşabilmesi, toplu taşıma taşıtına binebilmesi, taşıt içinde güvenli ve rahat seyahat edebilmesidir. Söz konusu tüm bu güzergâhta aşamayacağı bir engelle karşılaşan özürliü için diğler kullanımların ulaşılabilir olması, buraya ulaşamadığı sürece bir anlam taşımayacaktır.

Yapılı çevrenin özürliüler için uygun hale getirilerek engelsiz yaşam çevreleri oluşturulması süreci eş zamanlı olarak yürütülmesi gereken iki faaliyet alanını kapsamaktadır. Bu faaliyet alanlarından ilki mevcut yerleşim bölgelerinde özürliülerin hareketliliklerini kısıtlayan ve/veya önleyen engellerin tespit edilerek ortadan kaldırılması ya da bunların mümkün olduğunca kullanılabilir hale getirilmesi için iyileştirme ve tadilatın yapılmasıyla ilgilidir. İkinci faaliyet alanı ise yeni yapılan yerlerde tamamen engelsiz, standartlara uygun ve ulaşılabilir düzenlemelerin yapılmasından oluşmaktadır. Bu iki faaliyet alanında yapılacak her türlü düzenlemenin ise Türk Standardları Enstitüsü (TSE) tarafından hazırlanan standartlara uygun biçimde olması yasal ve bilimsel zorunluluktur.

ULAŞILABİLİR YAPILI ÇEVRE MEVZUATI

Bu iki faaliyetin yapılı çevrenin oluşturulmasında sorumluluk ve yükümlülüğü bulunan tüm kamu kurum ve kuruluşları ve başta belediyeler tarafından hayata geçirilmesi, Türkiye’de ilk kez 1997 yılında yapılan yasal düzenlemelerde yer bulmuştur. 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile **3194 sayılı İmar Kanunu’na “Fiziksel çevrenin özürllüler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda Türk Standardları Enstitüsü’nün ilgili standardlarına uyulması zorunludur”** hükmü eklenmiştir.

Aynı Kanuna eklenen geçici madde ile öngörülen düzenlemelerin yapılmış ve yapılacak altyapı alanlarında ve yapılarda gerçekleştirilmesi için, imar yönetmelikleri ve kamu binaları ile ilgili mevzuatta Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından gerekli değişikliklerin yapılması hükme bağlanmıştır. Bu doğrultuda, ilgili altı yönetmelikte gerekli düzenlemeler yapılarak 02.09.1999 tarihinde 23804 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu yönetmeliklerden ilki **Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği**’dir (düzenleme yapılan tarihteki adıyla 3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliği). Büyükşehir belediyeleri dışında kalan diğer tüm belediyeleri ilgilendiren bu yönetmelikte özürllüler için ulaşılabilir yapılı çevre oluşturulması hakkında önemli görev ve sorumluluklar bulunmaktadır.

Yönetmelikte belediyeler öncelikle mevzuat ve standartlarda getirilen hükümlere uymakla ve bunları uygulamakla yükümlü kılınmış, yörenin koşullarının göz önünde bulundurulmasına vurgu yapılarak mevzuat ve standartlarda yer almayan hususlarda da özürllülerle ilgili gerekli önlemlerin alınması yetki ve sorumluluğu açıkça ifade edilmiştir. Yapılı çevre ile ilgili her alanda olduğu gibi ulaşılabilirlik alanında da yerel koşulların gözetilmesi, evrensel ilkeler ışığında yerinde oluşacak sorunların özel olarak çözümlenmesi ve bu çözümlerin daha sonraki çalışmalara ışık tutması son derece önemlidir.

Bu yönetmelikte ayrıca imar mevzuatı kapsamında ilk defa özürllü tanımına yer verilerek, özürllülerin bağımsız hareket edebilmeleri için yapılarda ve açık alanlarda özel fiziki düzenlemelere gereksinim duyduğu açıklanmıştır. Diğer yandan, belediyelerin tasarrufu altındaki yol, otopark, park, yaya bölgesi, kaldırım gibi yerler ve bunlar üzerindeki kamu hizmetlerinin yürütülebilmesi

için gerekli donanımlar; büfe, hela, trafo merkezi gibi tesisler, ulaşım ve haberleşme noktaları, sinyalizasyon ve aydınlatma elemanları, çöp kutusu, bank, reklam ve bilgilendirme levha ve panoları gibi kent mobilyaları ile peyzaj elemanlarının, kısaca tüm açık alan ve üst donatılarının ulaşılabilir olması ve düzenlemelerin ilgili TSE standartlarına uygun biçimde yapılması yükümlülüğü açık şekilde ifade edilmiştir.

Yönetmeliğe, yapılarda merdiven yanında standartlara uygun rampa yapılması, döşeme kaplamalarında kaymayı önleyen, tekerlekli sandalye ve koltuk değneği hareketlerini güçleştirmeyen standardına uygun malzeme kullanılması, bina giriş kapısı ve yangın merdiveni kapısının belirli ölçütlere uygun, eşiksiz yapılması, merdivenlerin her iki tarafında da özürllüler ile ilgili TSE standartlarına uygun korkuluk ve küpeşte yapılması, ayrıca sahanlık ve merdiven döşemelerinde ve kaplamalarında standartlara uyulması hükümleri eklenmiştir. Zemin kotundan itibaren kat adedi 4’ten fazla olan yapılar ile bodrumda iskân edilen katlarla birlikte 5 ve daha fazla katlı yapılarda tüm katlara hizmet veren, özürllüler için gerekli ölçü ve özellikleri taşıyan asansör yapılması, kullanılabilir katlar alanı 800 m²’den ve kat adedi 1’den fazla olan umumi binalarda en az bir adet asansör yapılması (Resmi Gazete: 13.7.2000) zorunluluğu da yönetmelikle getirilen hususlardır.

Ticari alanlarda yapılan binalarda özürllülerin dolaşımına olanak sağlayan rampa, yürüyen bant gibi önlemlerin alınması ve konutlarda bulunması gereken piyes ile koridor ölçülerinin özürllülerin de kullanımını sağlayacak standartlara uygun olması yönetmelikte belirtilen diğer konulardır.

Özürllüler için gerekli ulaşılabilirlik düzenlemelerini ön gören ikinci yönetmelik **Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği**’dir (düzenleme yapılan tarihteki adıyla Belediye ve Mücavir Alan Sınırları İçinde ve Dışında Planı Bulunmayan Alanlarda Uygulanacak İmar Yönetmeliği). Bu yönetmelikte de, Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği’nde yapılan düzenlemelere paralel şekilde binalarda ve ticari kullanım alanlarında ulaşılabilirliğin sağlanması için TSE standartlarına uyulmasına yönelik yükümlülükler getirilmiştir.

Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik, (düzenleme yapılan tarihteki adıyla İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik) ulaşılabilirlik düzenlemeleriyle ilgili olarak kurum ve kuruluşlara yükümlülük getirilen üçüncü yönetmeliktir. Yapılan dü-

mesi hâlinde, proje tadilatını kolaylaştırmayı amaçlayan bu düzenleme ile kat maliklerinin en geç üç ay içinde yapacağı toplantıda tadilat talebinin görüşülerek sayı ve arsa payı çoğunluğu ile karara bağlanması amaçlanmaktadır. Diğer yandan toplantının bu süre içerisinde yapılamaması veya tadilat talebinin çoğunlukla reddedilmesi durumunda özürli kişinin başvurusuyla oluşturulacak bir komisyon kurulması da düzenleme içinde yer bulmuştur.

Söz konusu komisyonun oluşturulma şartları 22.04.2006 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren **Yapılarda Özürliülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonları Teşkili, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik** çerçevesinde belirlenmiştir. Bu yönetmelikte, kat malikinin diğer kat malikleriyle yapacağı toplantıda talebinin reddedilmesi durumunda, tadilat yapılacak olan binanın ruhsat işlemlerinin yapıldığı yere başvurusuyla bir komisyon oluşturulması, bu komisyonun ise söz konusu talebin gerekliliği ve bina güvenliği açısından bir değerlendirme yapmasının koşulları ayrıntılandırılmıştır.

5378 sayılı Kanunda başta yerel yönetimler olmak üzere görev ve sorumluluğu bulunan tüm kurum ve kuruluşları doğrudan ilgilendiren ve önemli sorumluluklar getiren iki madde daha bulunmaktadır;

Geçici 2' inci maddede "Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel

kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürliülerin erişebilirliğine uygun duruma getirilir." hükmü yer almaktadır.

Özel konut alanları dışında hemen hemen tüm kentsel alanların sıralandığı ve her kademedan belediyeyi ve yapı çevre ile ilgili hizmet ve görev yapan kamu kurum ve kuruluşlarını yakından ilgilendiren bu hüküm mevcut yapılaşmış alanlar için özürliülerin kullanması için bir dönüşümü emretmektedir. Var olan açık alanlarda ve binalarda mevcut engellerin tespit edilerek kaldırılması veya iyileştirilmesi yoluyla kullanılabilir hale getirilmesi ve teknolojik çözümleri de içeren gerekli ek donanımlarla özürliüler için ulaşılabilir yaşam çevreleri oluşturulması için tanınan süre 2012 yılında sona erecektir.

Özürliüler Kanunu kapsamında, 12.07.2006 tarih ve **2006/18 sayılı Başbakanlık Genelgesi** yayımlanarak geçici maddelerin hayata geçirilmesinin hızlandırılması amaçlanmıştır. Genelgede, yapı çevrenin ulaşılabilir hale getirilmesinde en büyük görevin yerel yönetimlere düştüğü belirtilerek, yapılacak düzenlemelerin, belediyeler ve ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca hazırlanacak eylem planları doğrultusunda gerçekleştirileceği ve bu eylem planlarının kısa (2005-2007), orta (2008-2010) ve uzun (2011-2012) vadeli olarak hazırlanması emredilmektedir. Belediyelerin bu düzenlemeleri TSE'nün ilgili standartlarına uygun biçimde yapmaları, satın alacakları, kiralayacakları veya denetimlerinde bulunan toplu taşıma araçlarının özürliülerin kullanımına uygun olmasını sağlamaları da yine yönetmelikte vurgulanan hususlardır.

Diğer yandan, 12.09.2008 tarihinde tüm kamu kurum ve kuruluşlarına gönderilen **Başbakanlık Talimatı**yla, konuyla ilgili mevzuat hükümlerine dikkat çekilmiştir. Yapılan düzenlemelerin standartlara uygun olmadığına değinilerek yeni yapılaşma alanlarında veya yeniden düzenleme yapılan alanlarda ve kamu binalarının veya kamunun kullanımına tahsis edilmiş bulunan diğer yapılarda, mevzuata uygun şekilde düzenlemelerin yapılması için gereken önlemlerin alınması zorunluluğu bir kez daha vurgulanmıştır.

ULAŞILABİLİR TOPLU TAŞIMA MEVZUATI

5378 sayılı Özürliüler Kanununda yapı çevrenin yanında kent içi toplu taşıma hizmetlerine yönelik de bir hüküm bulunmaktadır. Kanunun **Geçici 3 üncü maddesinde** "Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan

toplu taşıma hizmetlerinin özürülülerin ulaşılabilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri alır. Mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçları, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürülüler için ulaşılabilir duruma getirilir.” hükmü yer almaktadır.

Mevcut ulaşım sistemlerinde özürülüler için ulaşılabilirliğin sağlanmasını hükmeden bu düzenleme gereğince 2012 yılına kadar büyükşehir belediyeleri ve belediyelerin öncelikle yeni satın alacakları toplu taşıma taşıtlarında özürülüler için uygun olanları tercih etmeleri, var olanlardan dönüştürülebilir durumdakilerde bu değişiklikleri yaptırmaları, bu özelliği taşımayanları ise hizmetten kaldırmaları gerekmektedir. Unutulmaması gereken husus, sadece belediyelerin kendi sundukları hizmetlerde değil, denetledikleri ve özelleştirilenlerde de bu düzenlemelerin yapılması bu hüküm dâhilinde olduğudur. Diğer yandan taşıtların ulaşılabilirliğinin yanında, toplu taşımacılık sisteminin bir bütün olarak düşünülmesi, duraklar, istasyonlar, liman ve iskeleler gibi ulaşım alt yapısında da gerekli tedbirlerin alınması zorunluluğu unutulmamalıdır.

Türkiye’deki bir diğer mevzuat düzenlemesi, **“Sürücü Koltuğuna İlave Olarak Sekizden Fazla Koltuğu Bulunan ve Yolcu Taşımak Amacıyla Kullanılan Araçların Özel Hükümleri İle İlgili Tip Onayı Yönetmeliği (2001/85/AT)”**’dir. Yönetmelik 02.07.2004 tarihinde yayımlanmıştır. Daha sonra bu Yönetmelikte, 26 Ağustos 2006 tarih ve 26271 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan bir değişiklik yapılarak, Ulusal Tip Onayı Belgesi alacak veya daha önce Ulusal Tip Onayı Belgesi almış araçların 13 Şubat 2009 tarihinden itibaren bu yönetmeliğe göre Tip Onayı alma zorunluluğu getirilmiştir. Aksi takdirde bu araçların Araç Tip Onayı Belgelerinin iptal edeceği hükmü getirilmiştir. Bu yönetmeliğin VII No’lu Eki “Hareket engelli yolcuların araca giriş-çıkışlarını kolaylaştıran teknik donanım ile ilgili şartlar”ı içermektedir.

5378 sayılı Kanunun geçici 3’üncü maddesinin hayata geçirilmesi amacıyla, Özürülü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Mülga Özürülüler İdaresi Başkanlığı) iş birliğinde İçişleri Bakanlığı tarafından **“Şehiriçi Toplu Taşıma Hizmetinde Yer Alan Otobüslerin Özürülülerin Kullanımına Uygun Duruma Getirilmesi İle İlgili Genelge”** hazırlanarak 26.04.2011 tarihinde yayımlanmıştır. Bu Genelge; Belediyelerin Sınıf I ve Sınıf II araç satın almaları durumunda, Tip Onayı Yönetmeliğinin VII no’lu Ekinde ifade edilen şartlara uygun teknik şartnameler hazırlatarak satın almaya ilişkin işlemlerini

bu doğrultuda yapmaları, ayrıca kendi denetimlerinde kullanılan Sınıf I ve Sınıf II araçlar için de aynı şartları aramalarının zorunlu olduğunu belirtmektedir. Diğer yandan, belediyeler tarafından hizmete sunulmuş veya belediyelerin denetimlerinde olan, 13 Şubat 2009 tarihinden sonra imal edilen ve şehir içi toplu taşımacılıkta kullanılan araçların, 5378 sayılı Kanunun geçici 3’üncü maddesinde öngörülen sürenin bitimine kadar özürülülerin kullanımına uygun hale getirilmesi amacıyla söz konusu Yönetmeliğin VII no’lu Eki’ne uygun biçimde tadil edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Genelge’de ayrıca şehir içi otobüs durak yerlerinin ulaşılabilir güzergâhta seçilmesi, otobüse biniş ve inişler için gerekli fiziksel koşulların sağlanması ve toplu taşımaya ait bilgilendirme için gerekli sesli ve görsel donanımların eklenmesi; diğer yandan özürülüler için ayrı otobüs, ayrı güzergâh belirlenmesi gibi ayrımcılığa neden olacak uygulamalardan kaçınılması ve konuya ilişkin denetim faaliyetlerini yürüten kamu kurumlarının yaptıkları denetimlerde yukarıda yer alan hususları göz önünde bulundurmaları gerektiği belirtilmiştir.

ULAŞILABİLİRLİK STRATEJİSİ VE EYLEM PLANI (2010-2011)

Ulaşılabilirlik konusunda gerekli çözümlerin üretilmesi, kamu kurum ve kuruluşlarının ulaşılabilirliğe yönelik çalışmalara bir bütünlük ve plan çerçevesinde başlamalarının sağlanması ve ülke çapında konuya ilişkin bilinç ve duyarlılık oluşturulması amacıyla, 2010 yılı Herkes İçin Ulaşılabilirlik Eylem Yılı kapsamında, Özürülü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Mülga Özürülüler İdaresi Başkanlığı) tarafından, Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanmıştır.

İlgili kurum ve kuruluşların katılımıyla ve tüm kurum ve kuruluşların görüşleri alınarak hazırlanan Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı, Yüksek Planlama Kurulu’nun 25 Ekim 2010 tarihli 2010/35 sayılı Kararı ile kabul edilmiş ve 12 Kasım 2010 tarihli ve 27757 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Ulaşılabilirlik Ulusal Eylem Planı; “mevzuat düzenlemeleri”, “toplumsal bilinçlendirme” ve “uygulama” eksenlerinde, 8 öncelik ve bu önceliklerin hayata geçirilmesi için 19 tedbirden oluşmaktadır. Eylem Planı kapsamında; konuya ilişkin bilimsel bilginin oluşturulması, ilgili kesimlerin bilgi eksikliğinin giderilmesi, mevzuatın değerlendirilmesi, uygulama için gereken finansmanın sağlanması yöntemlerinin araştırılması, örnek çalışmalar hayata geçirilerek uygulamaların niteliğinin geliştiril-

mesi ve sayısının artırılması, ihtiyaç duyulan malzemelerin temini için çalışmalar yapılması amaçlanmaktadır.

Eylem Planının hayata geçirilmesi amacıyla, planın uygulanmasında rol verilen kurum ve kuruluşlardan bir "Ulaşılabilirlik Eylem Planı İzleme ve Değerlendirme Kurulu" oluşturularak ulaşılabilirliğin hayata geçirilmesinin takibi yapılmaktadır. İzleme ve Değerlendirme Kurulu üç ayda bir toplanarak, tüm kurum ve kuruluşların sorumlu oldukları tedbire ilişkin yaptıkları çalışmaları değerlendirmektedir.

Ulusal Eylem Planı'nın uygulanmasıyla, engelsiz yaşam çevrelerinin oluşturulmasında önemli ve geçerli bir adım atılmış olacaktır. Çalışmalar, Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü koordinasyonunda, konuya ilişkin görev ve sorumluluğu olan kamu kurum ve kuruluşları ve konunun tarafı olan ilgili diğer kesimler tarafından yürütülmektedir.

STANDARDLAR

Özürlülerin yapıları çevrede hareketliliklerini bağımsız ve güvenli olarak sağlayabilmek için yerel yönetimlere verilen yükümlülüklerle ilişkin mevzuat yukarıda kısaca özetlenmiştir. Ancak sıklıkla atıfta bulunulan ve aslında mevzuatın kendisi kadar önemli olan standartlar da mevzuat kapsamı içinde değerlendirilmelidir. Başbakanlık Talimatında da üzerinde durulduğu gibi, yapılan uygulamaların kullanılabilir olması standartlara uygun-

luğuyla koşuttur. Kanun ve yönetmeliklerde yer verilmeyen ulaşılabilir yapıları çevre ölçü ve ölçütleri, TSE'nün ilgili standartlarında teorik ve şematik olarak ayrıntılı biçimde anlatılmaktadır. Her biri konuyla ilgili önemli birer kaynak olan bu standartlardan doğrudan konuyla ilgili hazırlanmış olan üç tanesi şunlardır;

TS 9111/Nisan 1991: Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları Standardı, bina yakın çevresi, bina girişi, bina içinde dolanma, konutlardaki birimlerin özellikleri ve yer kaplama malzemesi, kapılar, merdivenler gibi ulaşılabilir binaların genel olarak taşınması gereken özellikleri, her özür grubunun gereksinimlerine yer vererek sunan önemli bir rehberdir.

Ulaşılabilirliğin sağlanması için uygun genişlik, yükseklik ve alan ölçüleri, eğimler, kaplama malzemeleri, sesli ve görsel ek donanımlar, hissedilebilir donanımlar, renklendirme bilgilerinin yanında, tekerlekli sandalye kullanıcısının gereksinim duyduğu mekânsal ölçülere de ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Örneğin bina içinde kullanılacak olan asansörlerle ilgili gerekli teknik bilgilerin yanında, kabin önünde bulunması gereken sahanlığın ölçü ve niteliği, çağırma düğmelerinin yüksekliği, sesli ve görsel uyarıcılara, bunun yanında kabin içinin ölçü ve kontrol elemanlarının özelliklerine standardda yer verilmiştir.

Bu standard, ülkemizde çok önemli ve gerekli bilgilendirici bir doküman niteliğinde olsa da, gerek ismi, gerekse kapsamı açısından güncel gereksinimleri karşılamadığı saptandıktan sonra revize edilmesine karar verilmiştir. Revizyon çalışmasının raportörlüğü Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Mülga Özürlüler İdaresi Başkanlığı) tarafından yapılmış ve Teknik Komite, Dokuz Eylül Üniversitesi ve Mersin Üniversitesi'nde görev yapan öğretim üyeleri ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nda (Mülga Bayındırlık ve İskân Bakanlığı) görev yapan ilgili teknik elemanlardan oluşturulmuştur. Standard TSE Teknik Kurulunda 22 Kasım 2011 tarihinde onaylanmıştır.

TS 12576/ Nisan 1999: Şehir İçi Yollar- Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemlerin Tasarım Kuralları Standardı, kaldırım, yaya yolu, sokak, cadde, meydan, yaya geçitlerinde hareket etmekte güçlük çeken kişiler için alınması gereken önlemleri ve uygulanması gereken işaretlemelerin tasarım kurallarını anlatan bir kaynak niteliğindedir. Açık alanlarda kullanılacak olan rampaların, merdivenlerin, kent mobilyalarının ve diğer donanımların yanında bilgilendirme donanımlarının ulaşılabilirliği sağlaması için nasıl düzenlenmesi gerektiği, standardda ele alınan konular arasındadır. Ayrıca, kamu kullanımına açık telefon kulüpleri ve genel tuvaletler, standardın kapsamı içinde yer almaktadır. Bu Standardın da güncel gereksinimleri karşılaması amacıyla üzerinde çalışma yapılmaktadır.

TS 12460/Nisan 1998 Şehir İçi Yollar- Raylı Taşıma Sistemleri Bölüm5: Özürlü ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları Standardının, raylı taşıma sistemi hizmeti sunan kurum ve kuruluşlar tarafından göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu standard, özürlülerin bu sistemleri rahat ve güvenli biçimde kullanabilmesi için gereken koşulları ele almaktadır. Bu kapsamda, otoparklar, diğer toplu taşıma ve taksi durakları, tesise ulaşımında kullanılan yaya geçitleri, çevre aydınlatması ilk bölümde yer verilen konulardır. İstasyon girişleri, tesislerin içinde yatay ve düşey hareketlilik için gerekli düzenlemeler, asansörler, platformlar, bilgi ve uyarı sistemleri, aydınlatma, tuvalet ve döşeme malzemeleri konularında bilgilerin yanında, trenlerde yapılması gereken düzenlemelere de bu standardda yer verilmiştir.

SONUÇ OLARAK

Yapılı çevre ve kentsel hizmetlerin ulaşılabilirlik düzeyi, özürlülerin toplumsal yaşama herkesle eşit ve adil ola-

rak katılmalarında son derece önemli bir belirleyicidir. Kentsel yaşam çevreleri özürlüler tarafından rahatça kullanılabilirdiğinde bir yapı yığını olmaktan çıkarak sosyal ve fiziksel birlikteliğin uyumunu sağlayabilecektir.

Kentler, burada yaşayan ve burayı kullanan herkes için yaşam alanları sunmalıdır. Yapılı çevre, sağlıklı ve hareketlilik sorunu olmayan, engeller nedeniyle sadece güçlük yaşayan, karşılaştığı olumsuzluklarla baş edebilen kişilere hitap ediyor, diğer yandan özürlü olduğu için belli bir kesimi o kenti yaşamaktan mahrum bırakıyorsa, toplumda bir ikilik yaratıyor demektir. Bu ikilik, özürlülerin toplumsal yaşama özürlü olmayanlarla birlikte, onlar kadar ve onlarla aynı biçimde katılmalarına neden olmakta, toplum içinde büyük bir adaletsizliğe imza atılmaktadır.

Ulaşılabilir yapı çevre, günümüz kentlerinde olduğu gibi kaldırımlarda rampa yapılmasından ibaret değildir. Tüm kentsel alanda; açık alanlar, binalar ve ulaşım sistemlerinde ve bilgilendirme hizmetlerinde ulaşılabilirlik bütüncül olarak sağlanabilirse ulaşılabilir ve yaşanabilir kentlerden bahsetmek mümkün olacaktır. Başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimlerin ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının yapı çevreyle ilgili yürüttükleri etkinliklerin hepsinde temel yaklaşım ulaşılabilirlik özelliklerine sahip yapı çevrelerin hayata geçirilmesi olmalıdır.

Tüm kamu kurum ve kuruluşlarının kentsel planlama ölçeğinden uygulama düzeyinde santimetre ayrıntısına kadar ulaşılabilirliği göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki, yapılan yanlış uygulamaların düzeltilmesi zaman kaybına ve mali külfete neden olmaktadır.

Yapılacak çalışmalarda, mevcut alanlarda ulaşılabilirliğin önünde bulunan engellerin tespit edilerek iyileştirilmesi veya kaldırılması ve ek donatılarla kullanılabilir hale getirilmesi gerekmektedir. Yakın zamanda yapılması düşünülen tadilat çalışmalarında ve yeni yapılacak düzenlemelerde özürlülerin bağımsız ve güvenli biçimde hareket etmelerini sağlayacak ulaşılabilirlik ölçütlerine yer verilmesi büyük kolaylık sağlayacaktır.

Özürlüler Kanunu ve ilgili mevzuat kapsamında belirtilen süre Temmuz 2012'de dolmaktadır. Kanunun tanıdığı sürenin tükenmesinden sonra özürlülerin hukuki haklarını aramaları sürecinin başlayacağı unutulmamalıdır.

Bu çerçevede; ilgili tüm kesimleri, yaptıkları uygulamalar ve verdikleri hizmetleri ulaşılabilir olarak hayata geçirmeye davet ediyoruz...

Dr. Hülya KOÇ
Mimar, Şehir Plancısı

Engelsiz Çevreler ve Erişilebilirlik Gereksinmesi Üzerine

Sonbaharın ılık bir günü. İzmir'in insanı sarıp sarmalayan güneşi ve masmavi gökyüzü insanları dış mekânlara çağırmış. Sokaktaki, meydandaki insanlara bakıyorum. Bebekler ve çocuklar, anneleri, babaları, gençler, orta yaşlılar, yaşlılar. Kadın veya erkek, dimdik yürüyenler, ayağını sürükleyenler, hafif beli bükülmüşler. Bastonuna tutunan bir kişi, yürütecine sımsıkı tutunmuş ve ağır ağır ilerleyen yaşlı bir kadın, ayağı alçılı, koltuk değneği yardımıyla daha hızlı ilerleyen bir delikanlı, tekerlekli sandalyede güzel bir kız çocuğu, beyaz bastonlu iki arkadaş. Hepsi temiz havada ve güneşte bulunmaktan, bir yerlere gidiyor olabilmekten hoşnut görünüyor. Burada yaya ve taşıt trafiği kendi güzergâhında yer alıyor. Genç bir anne, bebek arabasını rahatça sürerken bebeğine gülümseyebiliyor. Kaldırımlar ve yaya yolları tekerlekli sandalyedeki çocuk ile yürüteçli yaşlı kadının yan yana rahatça gidebileceği kadar geniş. Ayağa takılan, başa çarpan veya insanın önüne çıkan engeller yok bu alanlarda. Yerler tertemiz, yer döşemesi sağlam, düz ve kaymıyor. Kot farklılıkları uygun eğitim ve malzemelerdeki rampalarla geçilmiş, korkuluklar ve yol boyunca oturma yerleri unutulmamış. Beyaz bastonlu iki arkadaş yol boyunca düzenlenmiş yönlendirici yüzeyi izleyerek gidiyor. Trafik ışıklarına geldiklerinde sesli uyarı dinliyorlar. Herkesin farklı gereksinmesine yanıt verecek şekilde tasarlanmış, uygulanmış ve bakılan bir çevre, erişilebilir bir mekân burası.

Ne güzel olurdu değil mi, hemen tüm mekânlarımız bu niteliklere sahip olsa? Ne yazık ki hepsi böyle değil, yalnız fiziksel engeller nedeniyle bile, sokağa çıkmanın, kaldırımda ilerlemenin, bir binaya girmenin bile zorluk içinde yapılabildiği mekânlar hiç de az değil. Oysa, insanların yaşam kalitesini artıran, daha yaşanabilir mekân arayışları ve buna ulaşmak için yapılması gerekenler, dünyada pek çok kişi ve kuruluşun ilgi alanında bulunmakta ve yıllardır bu konuda pek çok yasal düzenleme ve uygulama yapılmakta, tasarım yaklaşımları geliştirilmektedir.

Ülkemizde de erişilebilirlik kapsamında, fiziksel çevrenin engelsiz düzenlenmesi ve engel-

siz erişim konusunda bugüne kadar birçok yasal düzenleme, girişim ve uygulama yapılmıştır. Özellikle 1997 yılında Başbakanlığa bağlı Özürlüler İdaresi Başkanlığı kurulmasından sonra çalışmaların giderek yoğunluk kazandığı izlenmektedir. Fiziksel mekândaki erişilebilirlik konusunda Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, (şimdiki T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü) Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (şimdiki T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı), Türk Standardları Enstitüsü, Belediyeler ve engelli/özürlü dernekleri ve konfederasyonlarının birçok çalışması bulunmaktadır.

Türk Standardları Enstitüsü tarafından 04.04.1991 tarihinde kabul edilen TS 9111 Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları, 20.04.1998 tarihinde kabul edilen TS 12460 Şehir İçi Yollar-Raylı Taşıma Sistemleri-Bölüm 5: Özürlü ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları; 08.04.1999 tarihinde kabul edilen TS 12576 Şehir İçi Yollar- Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemenin Tasarım Kuralları (tst 12576, revizyonda) fiziksel çevrenin erişilebilir olması yönünde kapsamlı önerilere sahiptir.

İlk kabulü 20 yıl önceye dayanan TSE standartları yanı sıra 1997 yılından itibaren 3194 sayılı İmar Kanunu'na, daha sonra ve yönetmeliklerine ve çeşitli belediyelerin imar yönetmeliklerine engellerin giderilmesine ve fiziksel çevrenin erişilebilirliğine yönelik maddeler eklenmiştir. 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Türkiye'nin ilk Özürlüler Kanunu olarak 7/7/2005 tarih ve 25868 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun geçici 2. maddesi "Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürlülerin erişe-

bilirliğine uygun duruma getirilir.” demektedir. Kanunun geçici 3. maddesi ise “Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin özürllülerin erişilebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri alır. Mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçları, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürllüler için erişilebilir duruma getirilir.” demektedir.

Türkiye’nin 30 Mart 2007’de imzaladığı, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi’nin 5825 sayılı Kanunla 3 Aralık 2008 Dünya Özürllüler Günü’nde onaylanması uygun bulunmuş ve Bakanlar Kurulu’nun 27.5.2009 tarih ve 2009/15137 sayılı kararıyla da onaylanmıştır. Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’nin 3. maddesindeki Genel İlkeler’de Sözleşme’nin dayandığı ilkeler arasında “erişilebilirlik” de sayılmaktadır. Buna göre, “Taraflar Devletler engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına, hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır.”

Ancak, mevzuattaki ve yazılı dokümanlardaki gelişmelere, ilgili yasal düzenlemeler ve bilimsel yayın sayısındaki artışa, yapılan çok sayıda toplantıya ve alınan kararlara karşın mevcut yaşam çevrelerimizde erişimdeki engellerin azaltılmasında, fiziksel erişilebilirlik hususunda düzeltilmelerin çok yavaş ilerlediği izlenmektedir. 2012 Temmuz ayına bir yıldan az bir süre kalmışken, özürllülerin ve tüm bireylerin engelsiz erişimleri ve genel anlamda “erişilebilirlik” konusunda yapılacak işlerin pek de az olmadığı düşünülmektedir. Bu düşünce, aynı zamanda, daha yaygın uygulamalar için, erişilebilirlik ile ilgili bakış açımızın da yeniden gözden geçirilmesinin yararlı olacağı görüşünü içermektedir. Bu arayışın, son dönemdeki ilgili dokümanlarda da yer bulunduğu izlenmektedir.

Bu anlamda, erişilebilirlik kapsamında yapılan önemli bir çalışma, T.C. Başbakanlık Özürllüler İdaresi Başkanlığı tarafından hazırlanan Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı 2010-2011’dir. 12.11.2010 tarihli ve 27757 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış olan Ulaşılabilirlik Eylem Planı, “mevzuat düzenlemeleri”,

“toplumsal bilinçlendirme” ve “uygulama” olmak üzere üç eksenle hazırlanmış ve bu alanlardaki öncelikler belirlenmiştir. Planda, herkesin mekândan bağımsız ve eşit olarak faydalanma hakkına sahip olduğu görüşünden hareketle, ulaşılabilirlik “yaşamın tüm alanlarındaki hak ve hizmetlere ulaşabilmek ve bunlardan yararlanabilmek” olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda, ulaşılabilirlik, iki temel erişimi içermektedir:

1. Fiziksel çevreye (mekâna ve burada sunulan hizmetlere) ulaşabilmek,
2. Bilgi ve mesaja ulaşabilmek (T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2010, s.1).

Bu plandaki “ulaşılabilirlik” sözcüğü, “erişilebilirlik” anlamında kullanılmakta ve bu kullanım biçimi ile erişilebilirliğin fiziksel erişimden daha geniş bir kapsamı bulunmaktadır. İkinci eksenle yer alan “toplumsal bilinçlendirme” konusu nedeniyle de erişilebilirlik kavramının içeriğine biraz daha eğilmenin ve erişilebilirliği temel alan tasarım yaklaşımlarına değinmenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Erişilebilirlik, güvenli, sağlıklı, rahat ve toplumun tüm bireyleri tarafından kullanımı keyifli olacak şekilde tasarlanmış olan ve yönetilen binaları ve mekânları (yerleri) sağlamak anlamına gelmektedir. Bu, binaların, zemin-den üst katlara kadar gerçekten “kullanılabilir” ve örneğin yangın güvenliği gibi konularda, tekerlekli sandalye kullanıcıları ve görme engelli bireylerin de bina-dan kendi başlarına “çıkış olanakları” için yeterli araçlar “sağlanması” bakımından da erişilebilir olmasını ifade etmektedir. (European Commission, 2003, s.6)

Avrupa Komisyonundan bir grup uzmanın hazırladığı rapora göre, erişilebilirliğin kapsamının geçmişte olduğundan daha geniş ve tüm insanları ve farklı politika alanlarını kapsar biçimde katılımlı bir süreç içinde ele alınması gerekmektedir.

1. Erişilebilirlik, yalnız fiziksel engelli bir grubu değil, herkesi ilgilendirmektedir. Yaşlanmakta olan bir nüfusun bulunduğu ortamda ve giderek artan çeşitli gereksinimleri olan bireylerden oluşan toplumda, erişilebilirliğin, geçmişte olduğundan daha geniş bir kapsamda, haklar ve gereksinimler temelinde ele alınması uygun olacaktır.
2. Erişilebilirlik, evrensel ve bütünleşmiş bir biçimde, tüm politika alanlarını keser bir biçimde (örneğin, inşaat, işyerinde sağlık ve güvenlik, bilgi ve iletişim

teknolojileri, eğitim vb.) ele alınmalıdır. Artık, yalnız bina ya da ulaşımın konusu değildir. O, ilgili tüm aktörlerin (sosyal politika, fiziksel planlama, bilgi ve iletişim teknolojileri, inşaat, ulaşım ve diğerleri) koordinasyonu ile elde edilmelidir.

3. Erişilebilirlik politikaları, yalnız, insanların ve onları temsil eden sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile tasarlanabilir ve uygulanabilir.
4. Erişilebilirlik, sürdürülebilir kalkınmanın anahtarıdır, çünkü yaşam kalitesini artırır ve kentsel çevreyi daha yaşanabilir duruma getirir. (European Commission, 2003, s.3-4)

Kanımca, erişilebilirlik kavramını bu geniş çerçevede görmek, engelsiz çevreye doğru arayışlarda önemli bir kabul olacaktır.

Erişilebilirlik hususu, Kapsayıcı Tasarım (Inclusive Design), Herkes için Tasarım (Design for All), Evrensel Tasarım (Universal Design) olarak isimlendirilen yaklaşımlarda da yer almaktadır. Erişilebilirlik için Avrupa Konsepti ise, “Herkes için Tasarım” (Design for All) ilkelerine dayanmaktadır. “Herkes için Tasarım”ın temel kabulleri elbette herkes için daha yaşanabilir çevrelere işaret etmektedir.

1. Engelli bireyler de dahil olmak üzere “herkes için” uygun, güvenli ve kullanmaktan keyif alınan çevrelerin sağlanması amaçtır.
2. “Herkes için Tasarım” ilkeleri, insan nüfusunu “engelli” veya “engelsiz” olarak ayırmamaktadır.
3. “Herkes için Tasarım” uygun olan yerlerde, tamamlayıcı/bütünleyici ek koşulları kapsamaktadır (European Commission, 2003, s.5).

The European Institute for Design and Disability’nin Stockholm’de Mayıs 2004’deki yıllık genel toplantısında yaptığı Deklarasyona göre, Herkes için Tasarım, insan çeşitliliği, toplumsal kapsama (içerme) ve eşitlik için tasarımıdır. Bu, bütünsel ve yenilikçi yaklaşım, tüm planlılar, tasarımcılar, girişimciler, yöneticiler ve siyasal liderler için üstesinden gelinmesi gereken yaratıcı ve etik bir husus oluşturmaktadır. Herkes için Tasarım, tüm insanların, topluma her yönüyle katılmaları için eşit fırsatlara sahip olmasını sağlamayı hedeflemektedir. Bunu başarmak için yapısal çevre, gündelik nesneler, hizmetler, kültür ve bilgi, -kısaca insanlar tarafından kullanılması için insanlar tarafından tasarlanan ve yapı-

lan her şey- erişilebilir ve toplumdaki herkesin kullanımı için uygun ve gelişen insan çeşitliliğine duyarlı olmalıdır. Herkes için Tasarım'ın uygulanması, insan gereksinme ve beklentilerinin analizinin bilinçli olarak kullanımını ve tasarım sürecinin her aşamasında son kullanıcıların katılımını gerektirir. (EIDD, web)

Sonuç olarak, daha yaşanabilir ve erişilebilir mekânlar için tasarım anlayışı ve erişilebilirlik kavramı konusunu daha fazla tartışma gündeminde tutmanın yararlı olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra yapılacaklar, standartlardaki revizyonlar, uygulamalara ilişkin olarak hazırlanacak görsel niteliği yüksek yönlendirici belgelerin yaygınlaştırılması; servisler/hizmetlerde koordinasyonun güçlendirilmesi için önlemler alınması; mekân ve zamanda süreklilik sağlama çabaları ve elbette toplumsal bilinçlendirme ve farkındalık oluşturmaktır. İnsan gereksinmelerinin çeşitliliğini anlamak, bu gereksinimleri karşılayacak nitelikler konusunda bilgi sahibi olmak, yapılacakları organize etmek, katılımlı bir uygulama süreci, sürekli izleme ve geliştirmek gerekmektedir.

İsmi, "Kapsayıcı Tasarım", "Herkes için Tasarım" veya "Evrensel Tasarım" olsun, son yıllarda gündeme gelen tasarım yaklaşımlarının temelinde, gereksinmelerin çeşitliliğine dikkat çekmek hususu yer almaktadır. Bu nedenle, toplumdaki bireylerin farklı gereksinmelerini daha iyi anlamaya ve tüm bireylerin yaşam çevresi tercihlerine duyarlı çevre koşullarını geliştirmeye gereksinme bulunmaktadır. Bu gereksinme için yapılabilecekler konusunda, yerel ve merkezi yönetim ilgililerine, mekânın tasarımı, inşası ve yönetimi konusunda etki ve katkıda bulunan kişi ve kuruluşlara ve gereksinimleri dile getirme ve gündemde tutmak üzere sivil toplum kuruluşları öncülüğünde tüm bireylere görev düşmektedir. Son olarak, toplumdaki tüm bireylerin yaşam kalitesini artırma ve daha yaşanabilir çevreler oluşturmaya katkısı nedeniyle, "erişilebilirlik" ve "herkes için tasarım" konusunda görüş geliştirme yolunda harcanacak çabaların önümüzdeki dönemde daha da artarak sürmesi beklenmektedir.

GENİŞLETİLMİŞ KAYNAKÇA:

1. Bedensel Engellileri Güçlendirme Vakfı (19??): Mimari Engellerin Kaldırılması İçin Rehber-Özürlüler İçin Özel İnşaat Sosyo Politik Görev, Hazırlayan: Meral Turgut, Bedensel Engellileri Güçlendirme Vakfı Yayını, Cem Ofset Matbaacılık, İstanbul.
2. City Of Toronto Planning & Development Department (1990): Integration & Independence-A Demographic Profile of People with Disabilities, and Policy Options for the 1991 Central Area Plan - City Plan'91, City of Toronto

Planning& Development Department, Toronto.

3. City Of Toronto Planning And Development Department – McLaughlin, S.G. (1981) : Development Review Guidelines for a Barrier Free Environment, City of Toronto Planning & Development Department, Toronto.
4. Department of Justice (1994): ADA Standards for Accessible Design, Excerpt from 28 CFR, Part 36.
5. Koç, H. (2001): "Erişilebilir-Engelsiz Yerleşmeler Arayışında", Planlama, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, 2001/1-2, Ankara, s.50-56.
6. Koç, H. (2000): "Engelsiz Çevreler Arayışında Bir Tasarım Rehberi Denemesi", İzmir Kent Kültürü ve Sanat Dergisi, Yıl:5, Sayı:26, Kasım-Aralık 2000, s.8-11.
7. Marcus, C.C.& Sarkissian W.(1986) : Housing as if People Mattered, University of California Press, California.
8. Marcus C.C.& Francis, C. (eds.) (1990) : People Places - Design Guidelines for Urban Open Space, Van Nostrand Reinhold, New York.
9. Sürmen, Ş. (1988) : Tekerlekli Koltuktaki İnsanların Hayatından Tablolar ve Bir Mimarlık Kılavuzu, İstanbul Teknik Üniversitesi Vakfı Kitap Yay. No: 27, İTÜ Mak.Fak.Ofset Atölyesi, İstanbul.
10. Sürmen, Ş. (1995) : Yaşlılara ve Özürlülere Uygun Evler-Tasarımlar, İstanbul Teknik Üniversitesi Çevre ve Şehircilik Uygulama-Araştırma Merkezi, Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Yayınları: 3, İstanbul.
11. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (1999) : I. Özürlüler Şurası, Çağdaş Toplum, Çağdaş Yaşam ve Özürlüler, Komisyon Raporları Genel Kurul Görüşmeleri, 29 Kasım-2 Aralık 1999, Takav Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş., Ankara.
12. TC Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Ulaşılabilirlik Türkiye Broşürü, "Ulaşılabilirlik - 2 Açık Alanlar.
13. T.C. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü (1995): Ulaşılabilirlik için Avrupa El Kitabı, Çeviri: Hamide Tokmak, TBMM Basımevi Müdürlüğü, Ankara.
14. Türk Standardları Enstitüsü (1991): TS 9111- Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları, TSE, Ankara.
15. Türk Standardları Enstitüsü (1999) TS 12576 - Şehir İçi Yollar- Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemenin Tasarım Kuralları

WEB'DEN ERİŞİLEN KAYNAKLAR:

1. ADA Accessibility Guidelines for Buildings and Facilities (ADAAG)
2. <http://www.access-board.gov/adaag/html/adaag.htm#4.3>
3. European Commission (2003): 2010: A Europe Accessible For All: Report from the Group of Experts set up by

the European Commission, October 2003, <http://www.ozida.gov.tr/raporlar/uluslararasi/ab/ABdokumanlar/europaaccessibleforall.pdf>

4. The European Institute for Design and Disability
5. <http://www.design-for-all.org/>
6. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (2010): Ulaşılabilirlik Stratejisi Ve Ulusal Eylem Planı (2010-2011)
7. http://www.ozida.gov.tr/ulasilabilirlik/Belgeler/3_CALIS-

MALAR/ULASILABILIRLIK_STRATEJISI_VE_ULUSAL_EYLEM_PLANI/UlasilabilirlikUlusalEylemPlani.pdf

8. The EIDD Stockholm Declaration 2004
9. <http://www.designforalleurope.org/>
10. United Nations, Accessibility for the Disabled, A Design Manual for a Barrier Free Environment,
11. <http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/>

Apartman girişı – Rampa uygulaması- dik, dar, korkuluksuz, kaygan yüzeyli

Kaldırım ve bina önü yer döşemesi karmaşası.

Karşıdan karşıya geçiş, eğim verilmiş bordür, altyapı karmaşası.

Sokak köşesi - Detay sıkıntıları

Okul Çağındaki Engelli Öğrencilerin Devam Ettikleri Okullar, Yaşanan Sıkıntılar

Nizamettin BİLİCİ
İnternet Medya ve Bilişim Federasyonu (İMEF)
Genel Başkanı,
Bir Engelli Babası

Okul çağındaki engelli bireyler 4 farklı eğitim programına dahil edilmektedirler.

1. Devlete ait özel eğitim okullarına devam eden engelli öğrenciler;
2. Normal eğitim veren devlet okullarında özel alt sınıfa devam eden engelli öğrenciler;
3. Normal eğitim veren okullarda kaynaştırma eğitimine dahil engelli öğrenciler;
4. Özel özel eğitim okullarında okul eğitimi alan engelli öğrenciler.

Devlete Ait Özel Eğitim Okulları:

Ülke genelinde devlete ait toplamda 229 özel eğitim okulu bulunmaktadır. Özel eğitim okuluna devam eden engelli öğrencilerin birçoğu illere göre değişiklik göstermesine rağmen ayrıca rehabilitasyon merkezlerine devam etmekte ve devlet her iki kuruma da ayrı ödeme yapmaktadır. Bu programdaki bir öğrencinin **yatırım** maliyetleri hariç sadece eğitim gideri olarak devlete olan aylık maliyeti 1400 TL ile 3000 TL arasında değişmektedir.

Özel Alt Sınıflar:

Normal eğitim veren okullarda açılan özel alt sınıflara devam eden engelli öğrencilerin tamamı ayrıca rehabilitasyon merkezlerine devam etmektedir. Bu programdaki bir öğrencinin sadece eğitim maliyetleri 1355 TL ile 4580 TL arasında değişmektedir.

Kaynaştırma Eğitimi Programı:

Hafif derecede yetersizliği olan engelli birey için en uygun program kaynaştırma eğitimidir. Ancak orta ve ağır seviyede yetersizliği olan engelli öğrenciler devam edebilecekleri yeterli okul olmadığından ve Anayasal zorunluluk nedeniyle okul eğitimi alması gerektiğinden ne yazık ki normal okullara sadece evrak üzerinde kayıtlı gösterilmekte, ancak engel seviyelerinin kesinlikle uygun olmayışından okul eğitimi alamamaktadırlar.

573 sayılı ÖZEL EĞİTİM HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME

Özel eğitim desteği

Madde 14 - Özel eğitim gerektiren bireylere, her tür ve kademedeki eğitim ortamlarında devam ettiği eğitim programlarının amaçlarını gerçekleştirmek üzere özel eğitim desteği verilir. Bu amaçla bireysel ve grupla eğitim imkânları sağlanır.

İlgili kanun maddesine göre zorunlu eğitim çağındaki öğrenciler rehabilitasyon merkezlerinden almış oldukları okul eğitimine ilaveten destek eğitim alabilirler. Ekte sunulan örnekler incelendiğinde ve sorun ülke genelinde sorgulandığında, yıllarca verilmeyen okul eğitimine rağmen destek eğitim için bütçeden milyonlarca yersiz ödeme yapıldığı anlaşılmaktadır.

Özel Özel Eğitim Okulları:

Ülke genelinde 2 yıl öncesine kadar yüksek standartlarda eğitim verebilecek durumda 200 özel özel eğitim okulu olmasına rağmen, örgün eğitimin özel özel eğitim okullarında desteklenmemesinden ve sadece destek eğitim karşılığı ödeme yapıldığından mevcut okullardan bir kısmı kapanmış ve geriye sadece 113 özel özel eğitim okulu kalmıştır. Ancak bu okulların tamamına yakını okul ruhsatına sahip olmasına rağmen rehabilitasyon merkezi gibi çalışmaktadır. Bu okullarda yaklaşık 17.500 öğrenci kapasitesi bulunmasına rağmen sadece 1.500 öğrenciye okul eğitimi verilmektedirler.

• Özürlüler Kanunu Kapsamında Tanınması:

Gerekli düzenlemelerin yapılmasıyla birlikte devletimizin özel eğitim hizmetlerine yaptığı ödemede değişiklik olmadan daha fazla engelli birey eğitim hakkına ulaşabilecektir. Son yıllarda sıkça gündeme gelen en önemli sorunlardan biri olan engelli bireylerin okul eğitiminden mahrum kalmış olmaları, ne yazık ki sistemsizlikten kaynaklanan bir durumdur. Mevcut özel eğitim hizmetleri kapsamında devletimiz engelli bireye verilmesi zorunlu olan ayda 120 saat okul eğitimini yok saymakta, ancak aynı öğrenci için ayda 8 seans bireysel eğitim verilmesi halinde eğitim gideri karşılığı ödeme yapmaktadır. Devlete bağlı özel eğitim okullarında okul eğitimi alan engelli öğrencilerin ulaşım hizmetleri ve yemek ihtiyaçları devlet tarafından desteklenmektedir. Ancak özel özel eğitim okullarına devam eden engelli öğrencilerin ulaşım hizmetleri desteklenmemektedir. **Engelli öğrencilerimizin tamamının eşit haklara sahip**

olması, devletimizin birincil görevidir. Özel okullar ücret bakımından desteklenmediği gibi mevzuat ve yönetmeliklerle önü kesilmiştir. Kanaatimizce bu durumun acilen düzeltilmesi şarttır.

• Özel Özel Eğitim Okullarında Yaşanan Personel Sıkıntısı:

Özel özel eğitim okullarının desteklenmesi, ülkemizin bir diğer sorununa da çözüm getirecektir. Özel özel eğitim okulları personel sıkıntısı çekerken on binlerce öğretmen de iş bulamamaktadır. Bu durumda asıl mağduriyeti yaşayanlar ise okul eğitimden mahrum kalmış engelli öğrencilerdir. Devlete bağlı okullar ve özel eğitim okulları öğretmen ihtiyaçlarını Bakanlar Kurulu Kararı 01.12.2006 tarihli ve 2006/11350 sayılı kararı **(Madde 9)** ile çözerken özel özel eğitim okulları personel sıkıntısını çözme adına Bakanlar Kurulu Kararından faydalanamamaktadır.

• Özel Özel Eğitim Okullarında Branş Derslerinin Verilmesi:

Özel eğitim hizmetlerinde önemi tartışmasız çok büyük olan Müzik Eğitimi, Resim Eğitimi, Beden Eğitimi, Teknoloji-Tasarım (İş Teknik Bilgisi) ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi bazı branş derslerinin branş öğretmenleri tarafından bağımsız verilebilmesi sağlanmalıdır. Branş öğretmenlerinin de sınıf öğretmenlerinin katıldığı sertifika programlarına benzer bir hizmet içi eğitiminden geçerek özel eğitim okullarında görev alması sağlanmalıdır. Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliğinin 26. maddesindeki personel çalıştırılabilme maddesi mutlaka gözden geçirilmelidir.

Özel Özel Eğitim Okullarında ve Özel Eğitim Hizmetlerinde Yaşanan Sıkıntılar ve Çözüm Önerileri

Rehberlik Araştırma Merkezlerinin Görev ve Yetkisinin Özel Eğitim Hizmetleri Üzerindeki Etkisi:

Rehberlik Araştırma Merkezi yetkililerinin, engelli bireyler için uygun gördükleri eğitim programlarını düzenlerken inisiyatif kullanmaları ve bir standarda tabi olmaları, özel eğitim hizmetlerinin amacından uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Engelli bireyler R.A.M.'nin gereksiz iş yoğunluğu nedeniyle sağlıklı süre ve şekilde değerlendirilmemektedirler. Engelli birey için uygun gördükleri en az 1 yıllık eğitim programı genellikle öğrencinin durumu ile örtüşmemektedir. Bu durum kurumlarda engelli bireyin asıl ihtiyaçları doğrultusunda öngörülenden farklı eğitim almasına sebep olmaktadır. Ülkemizin en önemli sıkıntılarından biri olan resmi işlemlerin asıl sıkıntı ve uygulama ile kesinlikle örtüşmesine önemli bir örnektir.

Rehberlik Araştırma Merkezlerinin engelli bireyi doğru değerlendirmesi ve asıl görevi olan aile bilgilendirme ve yönlendirmesini yapabilmesi için gereksiz iş yoğunluğundan kurtulması gerekmektedir. Örneğin; Down sendromlu bireyin kromozom bozukluğundan kaynaklanan durumu ve özel eğitim hizmetine gereksinimi hayatı boyunca değişmeyecektir. Down sendromlu ve benzer durumda engelli bireylerin eğitim raporlarının her yıl yenilenmesi, sadece rehberlik araştırma merkezlerinin iş yükünü artırmaktadır. İşleyişin istismar edilmesi bu durumda kaçınılmaz hal almakta ve çıkar

ilişkileri kurulmaktadır. Bu sıkıntının çözümü Rehberlik Araştırma Merkezi çalışan sayısını artırmak değil, engelli bireyin özellikleri göz önünde bulundurularak 1 ile 8 yıl geçerli eğitsel değerlendirme raporu verilmelidir. İş yükü hafifleyen R.A.M. çalışanı aslı görevini yerine getirmek suretiyle engelli bireylerin eğitim aldıkları kurumlarda takip ve tavsiyelerde bulunabilirler.

Bunun sonucunda yaşanan sıkıntılara bir örnek vermek gerekirse; grup eğitimine yapılan ödemenin bireysel eğitime kıyasla 5 kat fazla oluşu nedeniyle engelli bireye grup eğitimi önerme oranın illere, hatta ilçelere göre değişiklik gösteriyor olması oldukça ilgi çekicidir. **Bazı illerde ve hatta aynı ilin ilçelerinde grup önerme oranı % 3 iken bazı illerde bu oranın % 70 olması ve hatta mevzuatlarda yeri olmamasına rağmen görme engelli bireye dahi grup eğitimi önerilmesi istismarın açık bir göstergesidir.** Devlete ait bir özel eğitim okuluna devam eden engelli bireyin ikinci bir özrü yoksa rehabilitasyon merkezlerinden destek eğitim almasına gerek olmamasına rağmen ne yazık ki birçok ilde rehberlik araştırma merkezinin keyfi uygulamaları nedeniyle tek özrü olan engelli birey için devlet iki ayrı kuruma ödeme yapmaktadır. Bir yandan çıkar ilişkilerinin şekillendirdiği özel eğitim hizmetlerinde devletimiz gereksiz ödemeler yaparken diğer taraftan on binlerce engelli çocuk eğitim hizmetinden mahrum bırakılmaktadır.

Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin inisiyatifine bırakılan bir diğer önemli durum ise; bazı R.A.M.'lar özel eğitim okuluna giden bireye ayrıca destek eğitim önerilmez iken birçok R.A.M.'ların bireye hem özel eğitim

okuluna hem de rehabilitasyon merkezlerine devam etmelerini önermektedir.

Grup Eğitiminde ve Önerilmesinde Yaşanan Sıkıntılar:

Özel eğitime gereksimi olan engelli bireye bireysel destek eğitim programı kapsamında bireysel eğitim ya da bireysel ve grup eğitimi uygun görülmektedir. Grup eğitimi için 8 öğrenci bir araya getirilmekte ve haftada sadece 1 seans grup eğitimi almaktadır. Şimdiye kadar gösterdiğimiz yoğun çabalara rağmen 5 yaşındaki hafif mr (zekâ yaşı 3 olan) 33 yaşında ve zekâ yaşı 5 olan bireylere birlikte grup eğitimi verilmesine göz yumulmuştur. Bu uygulama ile devletin bütçesi zarara uğratılmakta, diğer yandan engelli bireye eğitim adı altında zarar verilmektedir. Bireysel ve grup eğitimi ayrımı kaldırılmalı ve tek ödeme yapılmalıdır. Grup eğitimine gereksinimli bireyler, kurumlar tarafından uygun gruplara yerleştiril-

melidir. Takvim ve zekâ yaşı göz önünde bulundurularak en fazla 4 ya da 5 kişilik gruplar oluşturulmasına müsaade edilmelidir.

Engelli Öğrenciler İçin Uygun Görülen Eğitim Programlarının Gözden Geçirilmesi:

Özel eğitime gereksinimli bireylerden okul çağındaki olan ve bir özel eğitim okulunda eğitim alan öğrencilerin eğitim raporlarında Türkçe ve matematik modülleri bulunmaktadır. Bu modüllerle kazanılacak amaç ve davranışların 8 yıllık eğitim süresince kazanılması öngörülerek hazırlanıyor olmasına rağmen Ödeme Yönetmeliğinde 'bir modül en fazla 2 defa önerilir.' denilmektedir. Türkçe ve matematik modülleri incelendiğinde buradaki hedeflerin 2 yıl içerisinde verilmesi olanaksızdır; öyle ki normal eğitim veren okullarda dahi aynı amaçlar 8 yıllık eğitim süresince verilmesi hedeflenmektedir. Belirlenen

hedeflerin öğrenci için uygun olmasına ve öğrencinin kazanım edinmesi için yeterli zamanın tanınmasına dikkat edilmelidir.

Özel Eğitim Hizmetlerinde Aile Eğitimi ve Öğrencilere Psikolojik Desteğin Sağlanması:

Engelli eğitiminin birinci basamağı aile eğitimidir. Yönetmelikte her ne kadar aile eğitiminin gerekliliği belirtilmişse de zorunlu tutan bir yaptırım olmadığından kurumlarda aile eğitimi hizmeti verilmemektedir.

Özel Özel Eğitim Okullarında ve Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde kurum açma aşamasında psikologlar veya psikolojik danışma ve rehberlik uzmanı zorunlu personel olmasına rağmen uygulamada eğitim personeli olarak ne yazık ki çalışmamaktadır. Mevcut uygulamada kurumlarda yarı zamanlı çalışmaya müsaade edildiğinden dolayı farklı illerde diploma kiralama usulsüzlüğü uygulanmaktadır.

Psikologlar veya psikolojik danışma ve rehberlik uzmanının haftada en fazla 10 saat derse girmeleri zorunlu tutulmalıdır. Haftada 30 saat ise kesinlikle aile eğitimi verilmesi zorunlu tutulmalıdır. Bu uygulama kurumlarında yarı zamanlı çalışma ya da diploma kiralamaların önü kesecektir. Ailelerin bilinçlendirilmesi, hem engelli bireyin eğitim hizmetinden daha iyi faydalanmasını hem de kurumların toplum duyarlılığı adına işlevini yerine getirmesini sağlayacaktır.

Derslerin Telifisinde Yaşanan Sıkıntılar ve Çözüm Önerileri:

Haftalara dengeli dağılım sistemi çeşitli nedenlerle seansa devam edemeyen engelli birey için telafi programı düzenlenmesini olanaksız kılmıştır. Ancak istatistikler değerlendirildiğinde devamsızlığın çok olduğu dönemlerde ülke genelinde özel eğitim hizmetleri için ayrılan ödenekte hiçbir farklılıklar gözlenememektedir. Yasal sınırlar çerçevesinde hizmet veren kurumlar mağdur olurken, bazı kurumların bu uygulamayı amacından saptırdığı ortadadır. Hazırlanan yasa ve yönetmeliklerin her türlü durum göz önünde bulundurularak düzenlenmesi ve takip, kontrol sisteminin düzenli yürütülmesi gerekmektedir. Yasa ve yönetmeliklere uygun eğitim hizmeti veren kurumların mağdur olduğu ortadadır. İlgili yönetmeliğe **“ancak planlanan gün ve saatte çeşitli nedenlerle gelemeyen bireye o ay içerisinde ya da bir sonraki ay içerisinde başka bir günde telafi eğitimi verilebilir”** cümlesi eklenmelidir.

Fizik Tedavi Hizmetlerinde Yaşanan Sıkıntılar ve Çözüm Önerileri:

Fizyoterapistler özel özel eğitim okullarında ve rehabilitasyon merkezlerinde asil branş elemanı olmalıdır. Eğitim programında bulunan ince motor becerileri bedensel engelli bireyler destek eğitim programı kap-

samında görülmemelidir. Fizik tedaviye gereksinimli engelli bireylere Rehberlik Araştırma Merkezlerince verilen eğitim raporlarında sadece kaba motor becerileri modülü olmalı ve sadece fizyoterapist tarafından verilmelidir. Günümüze kadar bedensel engelli bireye ince motor becerilerinin önerilmesi ve eğitimci tarafında çalışılmasının önünün açılması sadece fizik tedavi hizmetinin maliyetinin yüksek olması nedeniyle ticari kaygılar düşünülerek yapılan bir uygulamadır. Engelli bireyin faydasına yapılması gereken iyileştirmelerde fizik tedavi hizmetinin ve eğitim hizmetinin ayrı tutulması ve ücretlendirilmesi gerekmektedir.

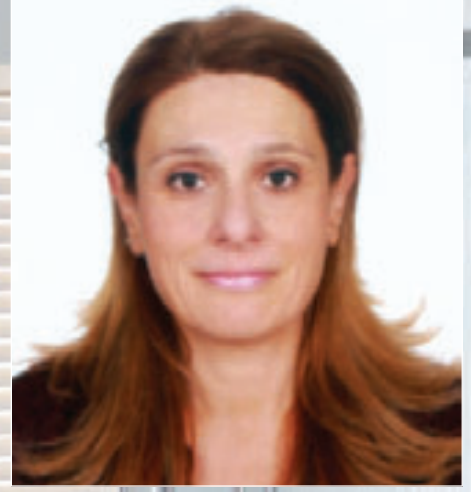
Standardlar Yönetmeliğinin Gözden Geçirilmesi:

Özel eğitim hizmeti verilecek kurumların açılma aşamasında standartların oldukça düşük olması, kat aralarında, bina altı dükkan katlarında ve hatta bodrum katlarında eğitim verilmesine sebep olmaktadır. Oldukça düşük maliyete kurum açılabilmesi buna karşılık özellikle 2010 yılı öncesindeki yüksek kâr payı özel eğitim hizmetlerine ticari kaygının girmesine sebep olmuştur. Örneğin; 20 m²'lik fizyoterapi salonuna 4 öğrenci kontenjanı verilmektedir. Ancak fizyoterapi salonunda bulunması zorunlu materyaller, 4 öğrenci, 4 aile ve 4 fizyoterapist de düşünüldüğünde mevcut koşullarda sağlıklı fizik tedavi hizmetinin verilebilmesi olanaksızdır. Çalışma koşulları yeniden değerlendirilmeli ve standartlar yönetmeliği uygulamada sorun çıkarmayacak şekilde güncellenmelidir.

Özel eğitim hizmetlerine kalite getirecek iyileştirmelerin geçmiş yıllarda olduğu gibi ücret artışları ile değil uygulanabilir mevzuat düzenlemeleri ile yapılması zaman içerisinde hem kurumların hem de engelli bireylerin faydasına olacaktır.

Bununla beraber teknolojik gelişmelere bağlı olarak gözden kaçırılmaması gereken en önemli unsur, teknoloji kullanabilir nitelikteki engellilerimizin istihdamında ve eğitiminde yoğun bir biçimde elektronik medyanın kullanılması gereğidir.

Bilindiği gibi bilgisayar kullanabilecek durumdaki engellilerimiz (yaş sınırı olmadan) genel anlamda internet bağımlısı durumuna gelmiştir. Dünya Sağlık Örgütü internet bağımlılığını tedavi edilmesi gereken hastalıklar kapsamına almıştır. Bu durum engellilerimizi, engelleri yanında internet bağımlılığı denen hastalıkla da karşı karşıya getirmektedir. Oysa engelliler sadece zaman geçirme noktasında değil üretim noktasında eğitilerek ve kontrollü bir biçimde internete yönlendirilmelidir. Bu durum bireye hem dışarı ile ilişki kurma hem de gelir elde etme ve kendini kanıtlama fırsatı sunacaktır. Gerktiğinde evden de çalışabilme olanaklarının olması engellilerin istihdam oranını mevcut oranın çok üzerine çıkaracaktır.

Prof. Dr. Halime DEMİRKAN
Bilkent Üniversitesi
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü

İç Mekânlarda Erişilebilirlik Standartları İçin Anahtar Veriler

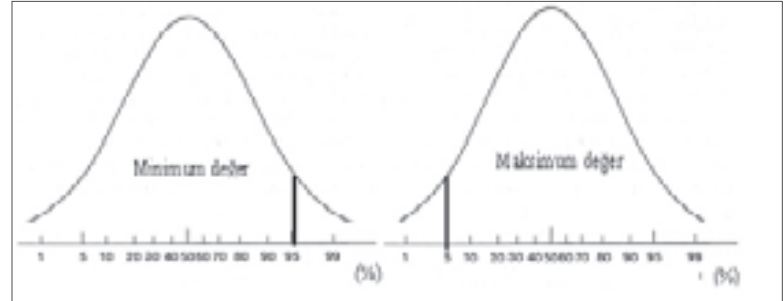
Amaç, iç mekân tasarımında erişilebilirlik kapsamında kullanılabilir anahtar ölçülerle ilgili bilgi aktarmaktır. Tasarımlarda kullanılması gereken şartnameler, yapı çevre ile ilgili zorunlu minimum teknik özellikleri belirler. Bu süreçte tasarımcıların ilgili standartlara uyması beklenir. Tasarımcının görevi, insanın özellikleri doğrultusunda gereksinimlerini en iyi şekilde karşılayacak olan etkinliklerin yapılabileceği mekânı oluşturmaktır. Erişilebilirlik, bedensel özürler ve yaşlılar için yapılan tasarımlarda en önemli kriterdir. Bu nedenle, Türk toplumunun antropometrik verilerini doğru kullanan bir tasarım erişilebilir olabilir (Demirkan, 1991, 2007). Mekânların yaşam kalitesi, insanların sağlık, güvenlik ve refahı, tasarlanan fiziksel çevrenin kişinin antropometrik verilerine uyduğu miktarda sağlanır.

Standartların belirlenmesinde, Türk toplumunun güncel antropometrik özelliklerinin göz önüne alınması gerekir (Tablo 1). Elde edilen antropometrik verilerin tasarımın özelliğine göre belirli kurallar çerçevesinde uygulanması gerekir. Minimum değer belirlenmesinde, ilgili antropometrik verinin toplumun % 95 için geçerli olması beklenir. Diğer taraftan maksimum değer belirlenmesinde, toplumun % 5'inin göz önüne alınması gerekir (Şekil 1). Ortalama veriler yanıltıcı olup, minimum ve maksimum değerler tasarım özelliklerine göre saptanmalıdır.

Tablo1. Türk Toplumunun Boy Dağılımı (mm) (İşeri ve Arslan, 2009)

	% 5	% 50	% 95	SS
Erkek	1574	1708	1842	81
Kadın	1473	1598	1723	76

Şekil 1. Erişilebilir Toplum için Kullanılacak Minimum ve Maksimum Değerler

Herkes için Tasarım

Yayınlanan standartlar ve yönetmelikler bedensel özürli insanların faydalanabileceği erişilebilir veya uyarlanabilir konutların tasarımına katkıda bulunuyorsa da Herkes için Tasarım farklı yaşlardaki tüm insanları hedeflemektedir. Herkes için Tasarım (Evrensel Tasarım) terimi ilk defa ABD’de 1985 yılında Ron Mace tarafından kullanılmaya başlandı (Preiser & Ostroff, 2001). Herkes için Tasarım, ‘herkese olabildiğince eşit olanak tanınmalıdır’ ilkesini benimsemektedir. ‘Ayrılmış olan eşit değildir’ söylemine dayanmaktadır. Dünya nüfusunun değişen demografik yapısı ve özellikle yaşlanan nüfusun toplam nüfusa oranının artması da bu söylemi desteklemiştir. Herkes için Tasarım

terimi yaygın olarak benimsenmiş olmasına rağmen, bazı ülkelerde ‘Kapsayıcı Tasarım’ veya ‘Evrensel Tasarım’ olarak adlandırılmış ve kullanılmıştır (The Center for Universal Design, 1997; Preiser ve Ostroff, 2001) .

Herkes için Tasarım, artık günümüzde ürün ve yapı tasarımlarında vazgeçilemez bir olgu haline gelmiştir. Herkes için Tasarım yaklaşımı her yaş, boyut ve yetenekteki kişilere kullanım kolaylığı ve hayatları boyunca kendi evlerinde bağımsız olarak yaşamalarını sağlar. Herkes için Tasarım yaklaşımının tasarım uygulamalarına yansımaları sonucunda, yapılanmış çevrelerin verim ve üretkenliğinde artma, güvenlik ve sağlıklı yaşam şartlarında ise yükselmeler gözlemlenmektedir.

Herkes için Tasarımın temel amacı, insanların mekâna uymasını değil, mekânın insanlara uymasını sağlamaktır. Bunun için, farklı kullanıcıların gereksinimlerini dikkate alarak, mekânın verimliliğinin artırılması ve kullanıcıların kolay ve güvenilir şekilde mekânı kullanabilmelerini sağlamak gerekir. Örneğin mutfak, evin sık ve tüm aile bireyleri tarafından kullanılan bir mekândır. Evin tüm bireyleri tarafından yardım gereksinimi olmadan mutfakların kullanılması gerekir. Bugünün mutfaklarında sağlıklı insanlar bile zorlanırken, çocuklar, yaşlılar ve fiziksel kısıtları olanların mücadele vermesi gerekmektedir. Herkes için Tasarım ilkeleri ışığında tasarlanan mutfaklar, kullanıcılar arasında ayırım gözet-

meden mekânların kullanılmasına olanak vermektedir (Afacan ve Demirkan, 2010; 2011). Bu ilkeler ışığında yapılan tasarımlar kullanıcı duyarlı tasarımlar olarak nitelendirilebilirler. Tasarım eğitiminde mutlaka göz önüne alınmalıdır. Gün geçtikçe bilinçlenen tüketiciler artık gereksinimlerini daha iyi anlatabilmekte ve tasarımcılardan bu tip çözümleri talep etmektedir.

Standardlar için Anahtar Veriler

Herkes için Tasarım yaklaşımı, ürün veya mekân tasarım sürecinde ergonomi ve insan faktörü kurallarının uygulanmasında toplumun bir kısmının değil, olabildiğince fazla bireyin göz önüne alınmasına olanak sağlar. Herkes için Tasarım bir dünya görüşü olarak, farklı söylemlerle birçok ülkenin tasarım programlarında hayat bulmaktadır. Böylece tasarlanan mekânlar, farklı özellikteki kişiler tarafından rahatlıkla kullanılabilir. Herkes için kullanılacak mekânların tasarımı için, toplumun uç antropometrik değerlerinin (% 5 ve % 95) kullanılması gerekir. Bu uç değerleri % 5 yaşlı ve % 5 tekerlekli sandalye kullanıcısı kadın; % 95 yaşlı ve % 95 yaşlı tekerlekli sandalye kullanıcısı erkek oluşturmaktadır. Bu bağlamda Tablo 2, anahtar verileri saptamak için Türk toplumunun antropometrik verileri ışığında (İşeri ve Arslan, 2009), yazar tarafından Humanscale 1/2/3 kullanılarak elde edilmiştir (Diffrient, Tilley ve Bardagjy, 1974).

Tablo 2. Türk Toplumunun Uç Değerlerinin Erişilebilirlik Limitleri (mm)

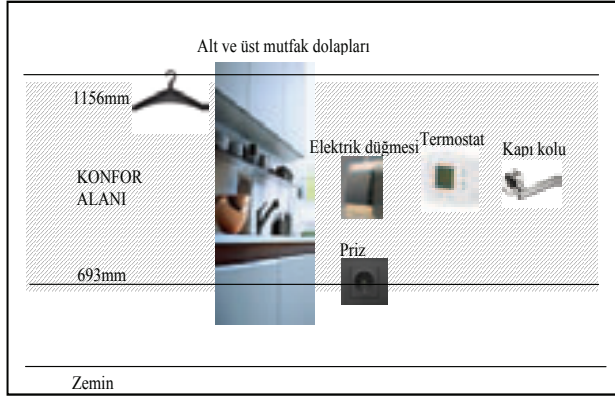
		Y aşlı(A yakta)		Tekerlekli Sandalyeli (Oturarak)	
		Kadın % 5	Erkek % 95	Kadın % 5	Erkek % 95
Engelsiz yüksek erişim	Öne Yana	1600	1979	1156 1346	1504 1808
Engelsiz alçak erişim		551	693	475	254
Engelli yüksek erişim		1397	1775	1232	1720
Göz seviyesi	Ayakta Otururken	1356 950	1699 1235	1087	1298
Omuz yüksekliği		1176	1491	909	1087
Dirsek yüksekliği		876	1102	622	772
Kolay öne erişim		432	538	470	566
Kolay yana erişim		-----	-----	411	572
Başın yerden yüksekliği		*1448	*1817	1189	1417

* Yaşlıların boy yüksekliğinden 25 mm düşürülmüştür.

Belirlenen antropometrik veriler ışığında Herkes için Tasarım sürecinde, konfor ve erişilebilirlik alanı ile göz, omuz ve dirsek yüksekliği verileri belirli standartların oluşmasında anahtar veriler olarak saptanmıştır. Bu verilerin önemi Türk toplumu göz önüne alınarak irde-lenmiştir.

1. Konfor Alanı

Bu her türlü kullanıcı için erişilebilir yüksekliğin alt ve üst limitlerini kapsamaktadır. Rahat erişilebilir alanın üst sınırını % 5 tekerlekli sandalye kullanıcısı kadınların, alt sınırını ise % 95 yaşlı erkeklerin öne uzanım yükseklikleri belirlemektedir. Bu kapsamda bu alanın üst sınırı 1156 mm ve alt sınırı da 693 mm'dir. Konforlu erişim için elektrik düğmeleri, dolap kapakları, kapı kolları, prizler ve termostat düğmeleri bu aralıkta bulunmalıdır (Şekil 2).

Şekil 2. Konfor Alanı (Bazı Konut Elemanları Örneği)

2. Erişilebilirlik Alanı

Herkes için tasarım kapsamında, erişilebilirlik konusu konfor alanının biraz dışında bulunmaktadır. Erişilebilirlik kişiden kişiye oldukça farklılık göstermektedir. Örneğin % 95 yaşlı erkek 693 mm ile 1979 mm arasında; % 5 tekerlekli sandalye kullanıcısı kadınlar ise 475 mm ile 1156 mm arasındaki alana önden yaklaştığı zaman erişebilmektedir.

Bu nedenle erişilebilirlik alt ve üst verileri kişiye özeldir. Tasarlanan mekânlarda ve bu mekânlarda kullanılan mobilya ve gereçlerde kullanımda esneklik sağlanması gerekmektedir. Bu da Herkes için Tasarım kurallarından biridir. Mekânlar farklı kişilere hizmet vereceği için dikey ve yatay elemanların ayarlanabilir olması gerekir. Örneğin Şekil 3'teki herkes tarafından kullanabilen tuvalet, taşıyıcı duvara monte edilmiş tutamaklara ve tekerlekli sandalye ile erişilebilecek açık alana sahiptir. Tuvalet kızılötesi otomatik sensörlüdür. Tuvalet kapağı yerine, alçak bir arkılığı vardır. Tuvalet kağıtlığı tutamakların birinin altında ve rahatlıkla erişilebilecek konumdadır.

Şekil 3. Herkes için Tuvalet Örneği (Fotoğraf Andres Balcazar de la Cruz, International Best Practices in Universal Design: 230)

Şekil 4'teki banyoda, tekerlekli sandalye kullanıcısı rahatlıkla tuvalete erişebilmektedir. Tuvaletin yanındaki ve arkasındaki tutamakları kullanarak tekerlekli sandalyeden tuvalete geçebilmektedir. Tuvalet kağıdına oturarak kolaylıkla erişilebilmektedir. Tutamaklar tuvalet kağıdına erişimi engellememektedir. Tuvalet kızılötesi otomatik sensörlüdür. Lavabonun altında tekerlekli sandalyenin yanaşabilmesi için dizlere gerekli açıklığı sağlayan yer bulunmaktadır. Sıcak su boruları yanmayı engellemek için ısı izolasyonu yapılmıştır. Ayna farklı kullanıcıların erişilebileceği konumdadır. Sabun, kağıt havluluk ve ve çöp herkes tarafından erişilebilecek konumdadır.

Şekil 4. Herkes için Banyo Örneği (Fotoğraf Betty Dion, International Best Practices in Universal Design: 229)

Zemine kaplanan hissedilebilir yüzeyler, görme kaybı olan kişileri binaların ana kapılarına yönlendirir (Şekil 5). Az gören kişileri yönlendirmek için, hissedilebilir yüzey ile yanındaki zemin kaplamasının renkleri kontrast oluşturmalıdır. Otomatik açılan bina dış kapıları kullanıcılara rahat erişim sağlar. Bina kapılarının cam olması halinde, farkedilebilmesi için mutlaka çerçevenin çevre yapı elemanları ile renk kontrastının bulunması gerekir.

Şekil 5. Herkes için Kapı Girişi Örneği (Fotoğraf Andres Balcazar de la Cruz, International Best Practices in Universal Design: 216)

3. Göz Seviyesi Yüksekliği

Doğru göz seviyesi yüksekliği, birçok etkinliğin verimli yapılabilmesi için önemli bir veridir. Bu seviye öne ve aşağı doğru bakışın üst sınırıdır. Bu seviyenin altında olan herhangi bir obje rahatlıkla algılanabilir. Kişinin bu seviyenin üstündeki bir objeyi görebilmesi için mutlaka başını yukarıya doğru kaldırması gerekmektedir. Devamlı bu pozisyonda durması olanaklı değildir. Örneğin banyodaki bir aynanın üst sınırı belirlenirken veya pencere boyutlarını saptamakta bu veri önem kazanır (Şekil 4). Göz seviyesinin altında olan bir obje ise, örneğin pencere denizliği, yüksek bir tezgâh gibi, görüşü engeller. Tekerlekli sandalye kullanıcısı % 5 yaşlı kadının göz yüksekliği 1087 mm ve oturan % 5 yaşlı kadının ise 950 mm'dir. Oturma sırasında göz seviyesi yüksekliği saptanmak istediğinde, oturan % 5 yaşlı kadının verisini kullanmak gerekir.

Şekil 6. Yaşlı kişinin kapıya geleni görmesi için öneri için ekran önerileri (Demirbilek ve Demirkan, 2004: 368)

Konutun giriş kapısında geleni görmek için, yaşlı % 5 kadının göz yüksekliğinin dikkate alınması gerekir (Şekil 6). Yaşlıların gereksinimlerini saptamak için onların da tasarım sürecine katıldıkları araştırmalar yapılmıştır. Bu kapsamda, kullanılabilir, güvenli ve çekici bir katılımcı tasarım modeli geliştirilmiştir. Araştırmanın devamında, yaşlı deneklerle kapı aksamı tasarımları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca çalışma ürünleri, Herkes için Tasarım boyutuna taşınmış (Şekil 6) ve konutların kapıları ve kapı aksamı tasarımı konusunda çalışmalar yapılmıştır (Demirbilek ve Demirkan, 2004).

4. Omuz Yüksekliği

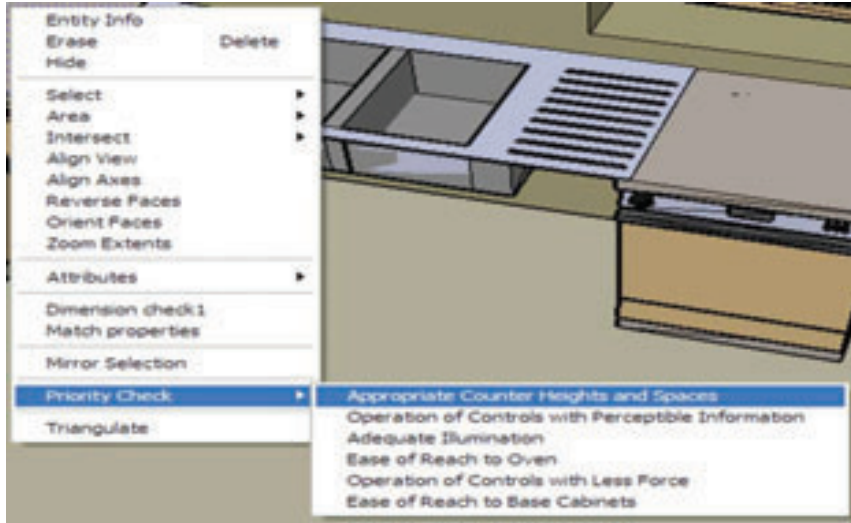
Omuz yüksekliği, tekerlekli sandalye kullanıcıları için önemli bir veridir. Bu kullanıcılar bacaklarını kullanamadıkları için, kaldırma gücü objelerin bulunduğu yüksekliğe bağlıdır. Uygulayabilecekleri en fazla güç, objenin omuz yüksekliğinden aşağıda bulunduğu yerdir.

Omuz yüksekliği ayrıca en fazla önden ve yandan erişim ile ilgilidir. Örneğin, 600 mm derinliğin üzerindeki bir mutfak rafına % 5 antropometrik değere sahip bir kadın erişmeye çalıştığı zaman sorun olmaktadır. Omuz yüksekliği ve en yüksek erişim verisi ile birlikte değerlendirilmelidir (Demirkan, 1996).

5. Dirsek Yüksekliği

Birçok iç mekân etkinliği omuz ve dirsek yüksekliği arasındaki alanda rahatlıkla yapılmaktadır. Bu etkinlikleri tezgâh kullanımı, yazı yazma ve birçok kontrolü kullanmak olarak sıralayabiliriz. Tablo 2’de görüldüğü gibi bu yüksekliğin tekerlekli sandalye kullanıcısı için 622 ile 772 mm arasında ayarlanabilir olması gereklidir.

Herkes için Tasarım, çok parametreliliği özelliği ile son derece karmaşık ve zor bir tasarım konusudur. Özellikle, farklı özürli gruplarının gereksinimlerini kapsaması ile daha zor hale gelmektedir. Herkes için mutfak tasarımı uygulamaları kapsamında geliştirilen bir çalışma, bilgisayar destekli tasarım ortamında Herkes için Tasarım problem çözme sürecine önemli katkıda bulunmuştur (Şekil 7). Bu çalışmada farklı kullanıcıların dirsek yüksekliği verisinin, mutfakta farklı işlevlerin rahat ve kolay yerine getirilebilmesi için önemi irdelenmiştir (Afacan ve Demirkan, 2010).

Şekil 7. Bilgisayar destekli evrensel tasarım SketchUp eklenti aracı (Afacan ve Demirkan, 2010: 333)

Sonuç

Bir ülkenin standartları ülkenin kişilerinin antropometrik özelliklerine bağlı olarak hazırlanır. Yapılan mekân veya ürün tasarımlarının ülkede yaşayan kişiler tarafından kullanılması hedeflenir. Bu bağlamda herkesin bu

tasarımları rahatlıkla ve kolaylıkla kullanması beklenir. Herkes için Tasarım olgusu bu görüşü destekler ve tasarım sürecinde doğru kararlar alınması için gerekli verilerin kullanımında yol gösterir.

KAYNAKLAR

1. Afacan, Y., Demirkan, H., (2010). A priority-based approach for satisfying the diverse users' needs, capabilities and expectations: a universal kitchen design case. *Journal of Engineering Design*, 21(2-3): 315-343.
2. Afacan, Y., Demirkan, H., (2011). An ontology-based universal design knowledge support system. *Knowledge-Based Systems*, 24(4): 530-541.
3. The Center for Universal Design. (1997). Universal Design. NC State University,
4. Demirbilek, O., Demirkan, H., (2004). Universal Product Design Involving Elderly Users: A Participatory Design Model, *Applied Ergonomics*, 35(4): 361-370.
5. Demirkan H. (1991). "Some Criteria for Designing Interiors for the Turkish Disabled and Elderly, 3rd Ergonomics Congress, Ankara: ss. 499-509.
6. Demirkan, H., (1996). "Adaptable House Design", XXIVth IAHS World Housing Congress, Ankara, Turkey, 1:19-29.
7. Demirkan, H. (2007). Housing for the Aging Population. *European Review on Aging and Physical Activities*, 4(1): 33-38.
8. Diffrient, N., Tilley, A.R., Bardagjy, J.C. (1974). *Humanscale 1/2/3*. MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
9. *International Best Practices in Universal Design: A Global Review*. CD-Rom. Ottawa, Canada: Canadian Human Rights Commission, 2006.
10. İşeri, A., Arslan, N. (2009). Estimated Anthropometric Measurements of Turkish Adults and Effects of Age and Geographic Regions. *International Journal of Industrial Ergonomics*, 39: 860-865.
11. Preisner, W.F.E., Ostroff, E. (2001). *Universal Design Handbook*. McGraw-Hill, New York.

Arş. Gör. Dr. Abdüsselam Selami ÇİFTER
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi,
Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü

Arş. Gör. Merve ÖZYURT
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi,
Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü

Herkes İçin Tasarım!

Genel Tasarım Yaklaşımı ve Engellilik

Günümüzde tasarımın bir ürüne etkisi genellikle bir pazarlama stratejisi olarak algılanmaktadır. Ancak tasarımı sadece ekonomik bir perspektiften düşünmek yanlıştır. Tasarım doğru şekilde kullanıldığında, var olan sorunlara çözümler getirebilen ve insanların hayatlarını kolaylaştırmaya yönelik sistematik bir eylemdir. Ancak, başarılı bir tasarım için ürünü kullanacak olan kullanıcı profiline net olarak belirlenmesi gerekmektedir. Asıl amaç, hedef kullanıcıların ihtiyaç ve beklentilerinin karşılanması olmalıdır; ve tasarım kriterleri bu amaca göre oluşturulmalıdır.

Günümüzde birçok ürün, genç ve sağlıklı kullanıcıların beceri düzeyleri göz önüne alınarak tasarlanmaktadır. Bunun altında yatan neden, çeşitli araştırmacılar tarafından irdelenmiş ve tasarımcıların gerçek kullanıcılarla etkileşiminin yetersizliği sonucunda ürünü daha çok kendi beceri düzeylerine göre tasarlamaları olarak ifade edilmiştir. Örneğin, Design Council tarafından Birleşik Krallık'ta yapılan bir araştırmaya göre, ortalama bir tasarımcının 38 yaşında, erkek ve beyaz etnik gruptan geldiği ortaya çıkmıştır. Ülkemizde böyle bir araştırma yapılmış olmamasına rağmen, Türkiye'deki endüstri ürünleri tasarımcılarının yaş ortalamasının daha da düşük olabileceği tahmin edilebilir, çünkü Türkiye'de endüstri ürünleri tasarımı ilk kez 70'li yılların başında kurulmuş ve halen gelişmekte olan bir disiplindir. Bu durum, en çok 'engelli' olarak tanımlanan kullanıcı topluluğunu etkilemektedir. Sonuç olarak engelliler, ürünlerin yüksek-kapasite gereksiniminden dolayı çeşitli günlük ihtiyaçlarını bağımsızca karşılamada güçlükler yaşamaktadırlar. Bununla birlikte tasarım alanında bu soruna ilişkin farkındalık hızlı bir şekilde gelişmektedir. Bu durumun iki önemli nedeni vardır;

Birinci neden, dünyada engelliliğin tanımlanmasındaki değişim olarak ifade edilebilir. Dünya Sağlık Örgütü'nün bu yıl içerisinde yayınladığı "Dünya Engellilik Raporu"nda da belirtildiği gibi, engelliliğin tanımlanması, tıbbi bir modelden sosyal bir modele doğru geçiş yapmaktadır. Sosyal model denilince, engellilerin günlük hayatta yaşadıkları sıkıntıların fiziksel, duysal veya algısal eksikliklerinden değil, toplumun dayattığı düzenlemelerin bu insanları engelli durumuna getirdiğinden bahsedilmektedir. Ancak aynı raporda belirtildiği üzere bu iki tanım tam olarak birbirinden ayrılmış değildir; yani engelliliğin algılanabilmesi için hem sosyal etkilerin, hem de bireyin tıbbi olarak açıklanabilecek eksikliğinden yola çıkılması gerekmektedir. Ülkemizde ise engellilik halen tıbbi bakış açısından değerlendirilmektedir. Örneğin Türk Dil

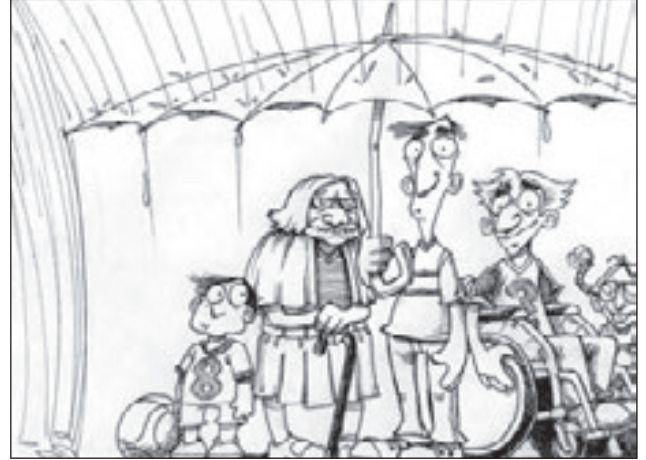
Kurumu'na göre engelli kelimesi, "vücudunda eksik veya kusuru olan" olarak ifade edilmiştir. Bu anlayışın dünyada olduğu gibi Türkiye'de de değişmesi gerekmektedir.

İkinci neden, gelişmiş ülkelerdeki (Almanya, İngiltere, Japonya ve Amerika Birleşik Devletleri bu ülkelerden sadece birkaçıdır) yaşlı olarak tanımlanan 65 yaş ve üzerindeki insanların genel nüfustaki yüzdelik diliminin hızlı bir şekilde artmasıdır. Bu yükselmenin en önemli nedenleri, bu ülkelerdeki azalan doğum oranları ve gelişen teknoloji desteğiyle ortalama ömür beklentisinin artmasıdır. Dolayısıyla çeşitli kronik rahatsızlıkları veya yaşlanmadan kaynaklanan ve aslında tıbbi tanımlama açısından engelli olarak sınıflandırabileceğimiz işlevsel bozulmaları olan bu insanlar, tasarımcılar için göz ardı edilemeyecek bir kullanıcı topluluğu halini almıştır. Dolayısıyla yeni bir kullanıcı kitlesi ortaya çıkmıştır.

Bu iki neden, 'Herkes için Tasarım' kavramının ortaya çıkmasında büyük rol oynamıştır.

Tasarımda 'Herkes için Tasarım' Yaklaşımı

Herkes için Tasarım; "özel bir uyarılma veya tasarım gereksiz, ürünlerin ve hizmetlerin olabilecek en geniş kullanıcı yetisi ve kullanım durumları göz önüne alınarak erişilebilir olarak tasarlanmasıdır" (BSI, 2005).

Şekil 1: Tasarımda 'Herkes için Tasarım' yaklaşımı, ürünlerin daha geniş bir kullanıcı kitlesine hitap edebilmesini sağlar.

Endüstri ürünleri tasarımı açısından bunun anlamı, günlük hayatta kullandığımız ürünler göz önüne alındığında, engellilerin ve yaşlıların kullanıcı profili dışında bırakılmamasıdır (Şekil 2). Bunun için bu insanların ihtiyaç ve beklentilerinin tam olarak algılanması gerekmektedir. Bu doğrultuda uygulanması gereken en etkin yöntem ise engelli bireylerin de tasarım sürecine dahil edilmesidir.

Şekil 2': Panasonic firmasının geliştirdiği yıkama ve kurutma makinesi. Açılı kazanı sayesinde kullanıcıların eğilmeden ürünü kullanabilmelerini sağlıyor.

Engelliler genellikle günlük hayatta karşılaştıkları sorunların üstesinden gelebilmek için kendilerine has çözüm yöntemleri geliştirirler. Genç ve sağlıklı insanlar ise bu tip zorluklarla sadece olağanüstü durumlarda karşılaşır (örneğin bir elimizi kullanamayacağımız durumlarda). Bu durumlar, genellikle ürünün kullanılabilirliği açısından tasarım sürecinde göz ardı edilmiş sorunlara işaret eder. Dolayısıyla tasarımcılar, engelli insanların tasarım sürecine dahil edilmesinden birçok şey öğrenebilirler.

Bununla birlikte, Herkes için Tasarım yaklaşımı, normal tasarım sürecine entegre edilebilecek bir basamak değildir ve bütün tasarım sürecini kapsar. Bu yaklaşımda estetikten de ödün verilmemesi gereklidir. Engelliler, birçok destekleyici teknoloji ürünü kullanmayı reddetmektedirler; çünkü bu ürünler genellikle bir ev yerine hastane ortamına daha uygun bir ürün dili kullanılarak tasarlanmıştır. Dolayısıyla insanlar bu tip ürünleri kamusal alanlarda kullanmak bir yana, eğer mümkünse, evlerinde bile bulundurmamayı tercih etmemektedirler. Herkes için tasarım yaklaşımı doğrultusunda ise engellilerin birçok durumda destekleyici teknoloji ürünlerini kullanmalarına gerek kalmaması hedeflenmektedir. Yani iyi tasarım vasıtasıyla günlük hayatta ihtiyaç duyduğumuz temel ürünler, bu insanlar tarafından da özel bir gereksinime gerek kalmadan kullanılabilir şekilde tasarlanabilir (Şekil 3).

Ürünlerin fiziksel, duysal veya zihinsel yeti gereksinimlerinin düşürülmesi, ortaya çıkacak tasarımın kullanılabilirliğini artıracığından dolayı kullanıcı memnuniyetini yükseltecektir. Mesela bir ürün paketinin rahat bir şekilde açılabilir olması veya bir kullanım kılavuzunun daha rahat okunabilir ve anlaşılabilir olması herkes için daha tatmin edici bir kullanım deneyimi sağlayacaktır (Şekil 3-4).

Şekil 3': Clevername, tek elle yapıştırlabilen yara bandı konsept tasarımı. 2005 yılında, Royal College of Art - Helen Hamlyn Centre'in her yıl düzenlediği DBA Inclusive Design Challenge isimli yarışmayı kazanmıştır.

Şekil 4': Culinare – One Touch otomatik kavanoz açacağı. Bu ürün sadece engelliler ve yaşlıların değil, herkes için kavanoz açma eylemini kolaylaştırmaktadır.

Sürekli gelişen ve değişen yaşam koşulları, insanların yaşam şekillerini ve ürünlerden beklentilerini etkilemektedir. Tasarım faaliyetinin ise bu değişimi aktif olarak takip etmesi gerekmektedir.

Günümüzde insanlar özellikle kolay kullanım, basitlik ve verimlilik gibi ürünlerin kullanımına ilişkin değerlere önem vermektedirler. Herkes için Tasarım, bu doğrultuda, daha iyi bir marka imajı sağlayabilecek stratejik bir yöntem olarak kullanılabilir. Firmalar, bu yaklaşımla kendi ürünlerinde bir farklılaşma sağlayabilir ve pazar paylarını artırabilirler. Panasonic, BT (Birleşik Krallık telekomünikasyon firması) ve Oxo gibi firmalar Herkes için Tasarım yaklaşımını benimsemiş firmalardan bazılarıdır (Şekil 5).

1. Norwegian Design Council (2010). Innovating with People – The Business of Inclusive Design. Fladby AS, Sayfa 28.

2. <http://www.hhc.rca.ac.uk/resources/publications/CaseStudies/id4316.pdf>

3. Resimler soldan sağa: [http://www.whistlingtortoise.co.uk/Hou sehold-Kitchen-Dining/Openers/One-Touch-jar-opener/prod_159.html](http://www.whistlingtortoise.co.uk/Hou%20shold-Kitchen-Dining/Openers/One-Touch-jar-opener/prod_159.html) <http://www.comparestoreprices.co.uk/gadgets/culinare-one-touch-jar-opener.asp>

Şekil 5: Oxo firmasının 'Good Grips' mutfak ürünleri serisinden iki ürün. Sol resimdeki ölçü kabı, iç kısmında da belirtilen ölçü değerleri sayesinde eğilme veya kabi kaldırmaya gerek kalmadan istenilen değeri görebilmeye olanak sağlıyor. Sağ taraftaki meyve soyaçağı ise elleriyle kavrama sorunu çeken kullanıcıların da rahatlıkla kullanabileceği şekilde, elden kaymaması ve rahat kavranabilmesi gibi kriterler göz önüne alınarak tasarlanmıştır.

Tasarımcılar için Öneriler

Tasarımcıların ürünün gerçek kullanıcılarını tanıması, onların ihtiyaç ve beklentilerini anlaması, Herkes için Tasarım yaklaşımının merkezi gereksimidir. Tasarım sürecinde ürüne dair konseptler belirlendikçe, bu ihtiyaç ve beklentiler doğrultusunda tasarım faaliyetinin doğrulanması gerekmektedir. Tasarımcılar çeşitli yöntemler vasıtasıyla, kullanıcılar hakkında tasarım için gerekli olan bilgiye sahip olabilirler. Bu yöntemlerden en etkili birincil kaynak olarak direkt hedef kullanıcılardan faydalanılmasıdır. Tasarım sürecinde çeşitli seviyelerde işlevsel kısıtlamaları olan kullanıcıların (mesela engelliler ve yaşlılar) katılımıyla gerçekleştirilecek kullanıcı testleri, çalıştay (workshop) veya odak grup (focus grup) çalışmaları, tasarlanan ürünün olası kullanılabilirlik sorunlarının bulunması açısından faydalı olacaktır. Röportaj veya anket çalışmaları gibi sosyal bilimlerde sık kullanılan araştırma metodları da bu doğrultuda kullanılabilir.

Ayrıca, İnternet de, doğru kullanıldığı zaman tasarımcılar için göz ardı edilemeyecek bir bilgi kaynağıdır. Örneğin çeşitli alışveriş sitelerindeki kullanıcı yorumları veya forumlar, kullanıcıların benzer ürünlerle yaşadıkları sıkıntıların değerlendirilmesi açısından kullanılabilir. 'Enabled by Design' (Türkçe: Tasarım Sayesinde Engelsizleştik) topluluğunun internet sitesi (<http://www.enabledbydesign.org>) bu kaynaklara güzel bir örnek olarak gösterilebilir. Bu site, 'Herkes için Tasarım' yaklaşımı vasıtasıyla, engellilerin temel tüketim ürünleriyle yaşadıkları sorunların tasarımıyla nasıl çözülebileceğine dair somut örnekler sunmaktadır. Ayrıca websitesi üyelerinin günlük hayatta kullandıkları destekleyici teknoloji ürünlerine ilişkin yorumları da düşündürücü niteliktedir (Şekil 6).

Şekil 6: Trabasack, alt kısmındaki sert yüzeyi sayesinde tepsi vazifesi görebilen bir çanta olarak tasarlanmıştır. Bu ürün birçok ödül almasının yanı sıra engellilerin oluşturduğu topluluk olan 'Enabled by Design' tarafından da başarılı bir ürün olarak gösterilmiştir.

Herkes için tasarım konusunda daha akademik bir bakış açısına sahip olmak isteyen tasarımcılar veya firmalar ise üniversiteler veya araştırma organizasyonlarının bu alanda farkındalığı artırabilmek için hazırladıkları kaynaklara başvurabilirler. Bu kaynaklardan bazıları:

- Cambridge Üniversitesi (İngiltere), Mühendislik ve Tasarım Merkezi'nin hazırladığı internet sitesi - <http://www.inclusivedesigntoolkit.com>
- Norveç Tasarım Konseyi'nin hazırladığı kitap – Innovating with People: The Business of Inclusive Design
- İngiliz Standartları Enstitüsü'nün hazırladığı Standart dokümanı – BS 7000-6 2005: Managing inclusive design – Guide.
- Brunel Üniversitesi (İngiltere), Herkes için Tasarım Araştırma Grubu internet sitesi – <http://www.inclusivedesignresearch.org>

Sonuç

Bir ürünün veya çevrenin daha erişilebilir olması, sadece engelliler açısından değil, herkes için daha uygun bir çözüm sunacaktır. Tasarımın sürecinin doğru şekilde yönlendirilmesi ise tasarlanan ürünün belirlenen kullanıcı profiline beklentilerini karşılayabilmesi için önemlidir. Günlük hayatta kullanılan temel ürünlerin tasarımında engellilerin tamamen göz ardı edilmesi ise yanlıştır. 'Herkes için Tasarım' yaklaşımının bu süreçte kullanılması, ürünün daha geniş bir kullanıcı kitlesine hitap edebilmesini sağlar. Bu yaklaşım, ürünün gerçek kullanıcılarının tasarım sürecine dahil edilmesini ve tasarımcılarla iş birliği içinde olmalarını gerektirir. Bu sayede, ürünün kolay öğrenim-kullanım, verimlilik ve yalınlık gibi değerler açısından, bütün kullanıcılar için daha başarılı olması sağlanacaktır.

4. Resimler soldan sağa: <http://www.laptoptraybag.com/tag/laptop-tray/> <http://www.homecaremedicalsupplies.ie/Product/Trabasack-Curved/296664/9.0.2/> <http://www.wheelchairlaptrays.com/blog/wheelchair-lap-tray-blog/>

KAYNAKLAR

1. Clarkson, J., Coleman, R., Hosking, I., & S. W. (2007). *Inclusive Design Toolkit*. Cambridge University: Kall Kwik Cambridge.
2. Norwegian Design Council (2010). *Innovating with People – The Business of Inclusive Design*. Fladby AS.
3. Newell, A. (2003). Inclusive Design or Assistive Technology. In J. Clarkson, R. Coleman, S. Keates, & C. Lebbon, *Inclusive Design: Design for the Whole Population* (pp. 172-181). Cambridge: Springer-Verlag London Limited.
4. Newell, A. F., & Gregor, P. (1999). Extra-ordinary Human-Machine Interaction: What can Be Learned from People with Disabilities? *Cognition, Technology & Work*, 1, 78-85.
5. Pullin, G. (2009). *Design Meets Disability*. Cambridge: MIT Press.
6. Keates, S., & Clarkson, J. (2004). *Countering Design Exclusion: An Introduction to Inclusive Design*. Springer-Verlag London Ltd.
7. Keates, S., & Clarkson, J. (2003). Design Exclusion. In J. Clarkson, R. Coleman, S. Keates, & C. Lebbon, *Inclusive Design: Design for the Whole Population* (pp. 88-102). London: Springer-Verlag London Ltd.
8. Coleman, R., Clarkson, J., Dong, H., & Cassim, J. (2007).

Design for Inclusivity. England: Gower Publishing Ltd.

9. BSI. (2005). *BS 7000-6:2005, Part 6: Managing Inclusive Design - Guide*. British Standards Institute.
10. WHO. (2011). *World Report on Disability*. Dünya Sağlık Örgütü, Malta.

İNTERNET KAYNAKLARI

1. Design Council. (2009). *UK Design Industry*. Erişim tarihi 19-10-2011, URL: http://www.designcouncil.org.uk/Documents/Documents/Publications/Research/Design-IndustryResearch2010/DesignIndustryResearch2010_UKOverview.pdf
2. Pearson Matthews (2004). *Clevername: A Plaster For One Handed Use*. Erişim tarihi 19-10-2011, URL:
3. Royal College of Art, Helen Hamlyn Centre internet sitesi: <http://www.hhc.rca.ac.uk/>
4. Brunel Üniversitesi, Inclusive Design Research internet sitesi: <http://www.inclusivedesignresearch.org/>
5. Cambridge Üniversitesi, Mühendislik ve Tasarım Merkezi'nin hazırladığı 'Herkes için Tasarım' internet sitesi: <http://www.inclusivedesign toolkit.com/>
6. Enabled by Design topluluğu internet sitesi: <http://enabledbydesign.org/>

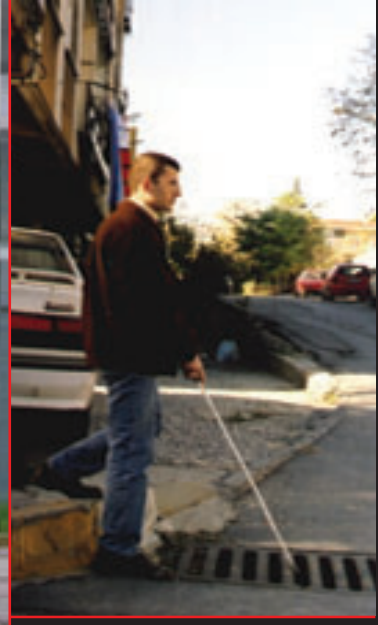

Görme Engelli ve Az Görenlere Yönelik Engelsiz Kent Mimarisi Neden ve Nasıl?

Bülent KELLECI
Görme Özürlüler Derneği (GÖZDER) Başkanı

Görme Özürlüler Derneği (GÖZDER), görme özürlülerin ekonomik, toplumsal, kültürel, mesleki vb. alanlardaki sorunlarının çözülmesi, onların etkin ve üretken bireyler haline gelerek toplum yaşamına eşit koşullarda katılımını sağlamak amacıyla 1970 yılından bu yana faaliyet göstermektedir.

GÖZDER, bu ilkeler doğrultusunda dernek tesislerinde ekonomik, sosyal ve kültürel rehabilitasyon hizmetleri sunmakta, görme engellilere yardımcı cihaz, tıbbi malzeme, burs, gıda vb. yardımları sağlamakta, diğer taraftan da kamusal alanda görme engellilerin yasalarla tanınan haklarının yaşama geçirilmesi için uğraş vermektedir. Bu yüzden Derneğimize T.C. Bakanlar Kurulunun 20/12/1991 tarih ve 91/2557 sayılı kararıyla Kamu Yararına Dernek statüsü tanınmıştır.

Türkiye’de toplam ülke nüfusunun % 0.60’nın (430 bin) görme özürlü olduğu öngörülmektedir. Ancak İŞKUR’a yapılan görme engelli başvurularına göre ülkemizdeki görme engelli nüfusun 600 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Görme özürlüler bağımsız hareket edebilmeleri için beyaz renkli bir bastondan, zemin farkındalığı yaratan kabartma zemin döşemelerinden, sesli uyarı sistemleri ve brail yazıyla hazırlanmış metinlerden faydalanırlar.

Ancak ne yazık ki; bugün ülkemizde kamusal mekânlarda, trafikte, binalarda vb. yerlerde kabartma zemin, sesli uyarı ve brail kılavuz yazıları bulunmaması sebebiyle görme engelliler, yasal hakları olmasına rağmen kentsel mekânlarda hâlâ bağımsız hareket edememektedirler.

GÖRME ÖZÜRLÜLERE YÖNELİK DÜZENLEME YAPMA ZORUNLULUĞU

Yukarıda belirtilen hususa tezat bir şekilde görme engellilere yönelik bu düzenlemeleri yapmak, yasalarımız ve ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin getirdiği bir zorunluluktur. Buna göre:

- 3194 sayılı İmar Kanunu’nun Ek 1. maddesi: “fiziksel çevrenin özürlüler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal teknik altyapı alan-

larında ve yapılarda, TSE'nin ilgili standartlarına uyulması zorunludur" hükmünü getirmektedir. **Buna göre, fiziksel çevrenin 1997 yılından sonra, engellilerin erişilebilirliğine uygun yapılmaması yasalara aykırılık içermektedir.**

- 2005 yılında yürürlüğe giren 5378 sayılı Özürlüler Kanunu'nun **GEÇİCİ 2. maddesi**: "Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde **(2012'ye kadar)** özürlülerin erişilebilirliğine uygun duruma getirilir." hükmü bulunmaktadır.

Görme Engelli ve Az Görenlere Yönelik Kılavuz Sistemleri

Görme Engelliler kentsel mimari içerisinde hareket ederken ya da bir binaya girdikleri zaman gidecekleri yer konusunda tarif almış olsalar bile birkaç metreden sonra hareketsiz kalırlar. Onların bu ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için çeşitli kılavuz sistemleri ve materyaller geliştirilmiştir.

Bu materyaller kabartma doku unsurları, sesli uyarı sistemleri ve brail yazıyla hazırlanmış bilgilendirici metinlerdir.

DIŞ MEKÂNLARDA ÖZÜRLÜ YAYALAR İÇİN ÇÖZÜMLER

Alçaltılmış Kaldırımlar ve Kabartma (Hissedilebilir) Kaldırım Yüzeyleri

Tekerlekli sandalye ve beyaz baston kullananlar gereken yerlerde; alçak silüetli, düz, muntazam zeminli ve engellerden maksimum seviyede arındırılmış kaldırım rampalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Görme özürlü yayaların; yaya geçitleri, tehlike uyarıları, toplu taşıma duraklarının yerleri gibi yakın çevreleri hakkındaki önemli bilgileri öğrenmelerini ve çevrede güvenli şekilde hareket edebilmelerini sağlamak için, kabartılı dokuya sahip hissedilebilir zemin yüzeyleri oluşturulmuştur.

Yaya Geçitleri

Asfalt yüzeyinden farklı olan çıkıntılı yüzey, görme özürlülerin konumlarını daha iyi hissetmelerini sağlayacak, farklı yüzey desenleri ile zengin estetik görünüme sahiptir. Yaya geçidinin asfalt kotundan 2 cm yüksekte bulunması ve zemininin renkli olması, sürücülerin yaya geçidini uzaktan fark etmesini de sağlayacaktır.

Sinyalizasyon Sistemleri

Görme engelliler için kavşaklarda araç trafiğinin sinyalizasyon sisteminin sesli donanımıyla donatılması, önemli bir ihtiyaçtır. Sistemle yayalar için yeşil ışığın yandığını bildiren "YÜRÜ" sesli sinyali, konuşan insan sesi olarak verilmektedir. Cihazın üzerinde Braille alfabesi ile yazılmış, kavşak numarası ve arıza telefon numara bilgileri yer almaktadır. Yaya, bu seslendirme sayesinde, yön tayini yapabilmekte ve hangi yaya geçidinde olduğunu öğrenebilmektedir.

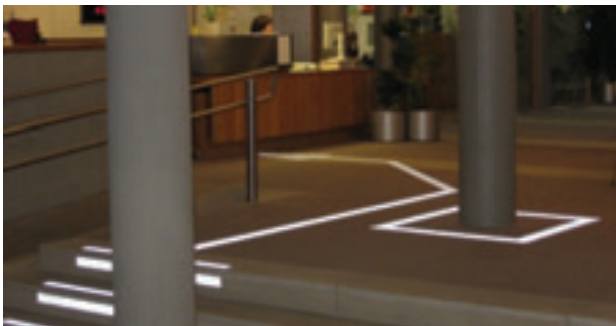
Merdiven ve Basamak Güvenlik Sistemleri

Görme engelli ya da az gören birey, durumu gereği merdivenin ya da yüksek platformların bitim noktalarını algılayamadıkları için ciddi tehlikelerle karşılaşabilirler.

Bunun için merdivenin başlangıç ve bitim noktaları, köşe ve kesim bölgelerinin kabartma zeminli ve (az görenler için) parlak renkli dokularla kodlanması gerekmektedir.

BİNA İÇİ KILAVUZ SİSTEMLERİ

Görme engelliler özellikle bina içlerinde yön bulma konusunda sıkıntı çekerler. Bu yüzden binanın genel yapısının erişim açısından körler için uygun hale getirilmesi büyük önem arz etmektedir

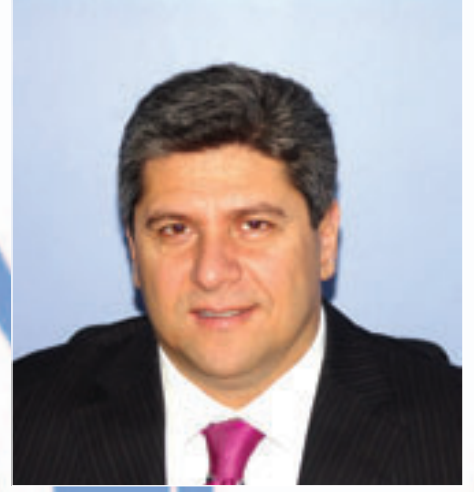
Görme engellilerin, bina içindeki banko, merdiven, oda ofis, vb. yerlere erişimlerinin sorunsuz

bir şekilde sağlanması amacıyla, bu bölgelere parlak renkli kabartma özellikli kılavuz yol yüzeyi düzenlenmesi yapılmıştır.

Görme engellilere öncelikle binanın şekli, durumu ve planı hakkında kabartma olarak yapılmış ve dokunarak öğreneceği bina genel yapısı ve planı hakkında bilgi verilmelidir.

Bina içerisinde belli referans noktası veya noktalarda konulacak kabartma haritalar görmeyenin bağımsız olarak bina içerisinde dolaşmasını sağlamakla birlikte bütün binanın ya da katların farklı malzemelerle dizaynında fazla malzeme kullanılmasından da tasarruf sağlar ve sadelik verir.

Ramazan BAŞ
Türkiye Omurilik Felçlileri Derneği Genel Başkanı

Ulaşılabilirlik ve Erişim

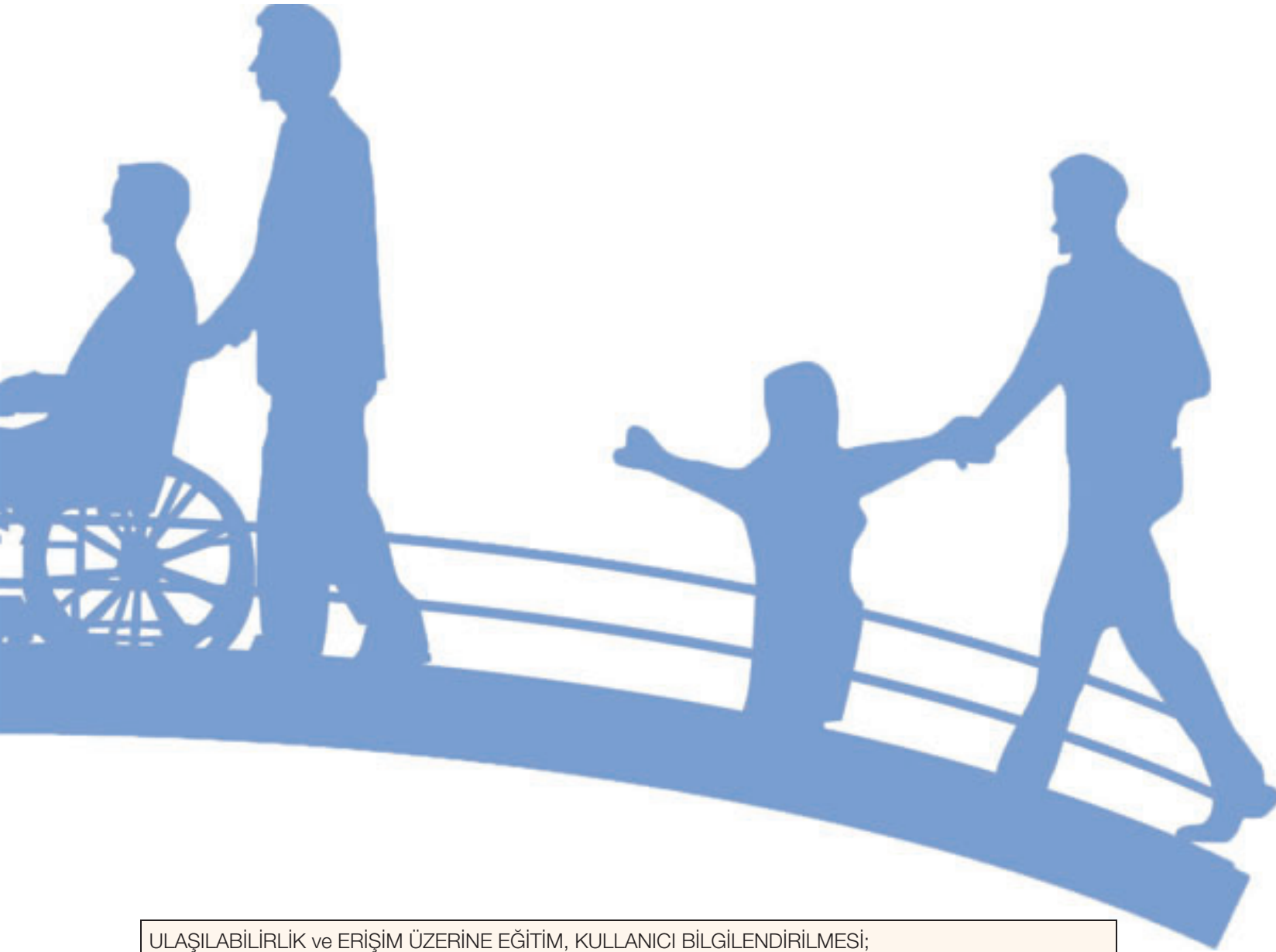
Ulaşılabilirlik; kısa anlatımı ile insan yaşamındaki bütün mekânların, alanların, inşa edilmiş mimari çevrelerin, yapıların, ulaşım sistemlerinin, insanlar için açık, rahatlıkla erişilebilir ve kullanılabilir olmasıdır.

Özürlü kişiler için ulaşılabilirlik; toplumsal yaşamın içinde yer alabilmek, onu diğer kişilerle paylaşabilmek ve eşit şartlarda sosyal yaşamın tüm alanlarından yararlanmasıdır. Toplum hizmetlerinin tüm vatandaşlar için ulaşılabilir olması “Herkesin bağımsız olarak istediği her yere, alana, mekâna ulaşabilmesi ve orayı etkin şekilde kullanabilmesi” anlamına gelmektedir. Bu anlamıyla ulaşılabilirlik; fiziksel çevreye ve bu çevredeki bütün hizmetlere de ulaşabilmek anlamını taşımaktadır.

Özürlü kişilerin sosyal yaşamın tüm alanlarından ve mekânlarından tam ve eşit yararlanmasının önündeki en büyük sorunu ulaşılabilirlik konusundaki engeller oluşturmaktadır.

Özürlü kişilerin temel yaşamsal gereksinimlerine ulaşabilmeleri için sosyal yaşam alanlarını ve mekânlarını bağımsız şekilde kullanabilmeleri gerekmektedir. Ulaşılabilirliğin sağlanması aynı zamanda özürlü kişilerin aktif ve üretici olarak toplum yaşamına tam katılımını da beraberinde getirecektir. Bu nedenledir ki;

Özürlü kişilerin toplum yaşamının tüm alanlarına tam katılımının sağlanması sosyal devlet anlayışının temelini oluşturmaktadır.

ULAŞILABİLİRLİK ve ERİŞİM ÜZERİNE EĞİTİM, KULLANICI BİLGİLENDİRİLMESİ;

Kişilerin yaşadığı mekândaki mimari, yaya kullanımındaki alanların ulaşılabilirliği ve erişimi;

Ev içi standartlar (mimari ölçüler, kapı, wc, banyo, mutfak vs.)

Bina içi standartlar (mimari ölçüler, asansör, merdiven, giriş kotları vs.)

Kişilerin yaşadığı çevredeki mimari, yaya kullanımındaki alanların ulaşılabilirliği ve erişimi;

Yollar, kaldırımlar vs.

Alışveriş alanları, resmi daireler, hastaneler, sanat ve kültür alanları vs.

Şehir içi veya şehirlerarası ulaşılabilirlik ve erişim;

Duraklar, istasyonlar, terminaller vs.

Ulaşım araçları binış ve inişleri

Ulaşım araçları iç mekânları

BM ENGELLİ HAKLARI SÖZLEŞMESİ

Türkiye tarafından imzalanan, toplam 50 maddeden oluşan ve taraf olan devletlere, engellilere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve onların yaşam standartlarını yükseltmek gibi yükümlülükler getiren sözleşmenin tam metni şu şekildedir;

MADDE 9- ERİŞEBİLİRLİK

1. Taraf Devletler, engellilerin bağımsız yaşamlarının ve toplumun tüm alanlarına tam katılımının sağlanması ve engellilerin diğerleriyle eşit bir şekilde fiziksel çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojisi ve sistemi dahil bilgiye ve iletişime, hem kırsal hem de kentsel bölgelerde halka açık olan veya halka sunulan diğer tesislere ve hizmetlere erişiminin sağlanması için uygun tedbirleri almalıdır. Bu tedbirler erişime yönelik engellerin tespiti ve ortadan kaldırılmasını da içermelidir. Bu tedbirler aşağıda belirtilen yerler ve hizmetler bakımından da geçerlidir:

- a) Binalar, yollar, ulaşım araçları ve okullar, evler, sağlık tesisleri ve işyerleri dahil diğer kapalı ve açık tesisler;
 - b) Elektronik hizmetler ve acil hizmetler de dahil olmak üzere, bilgi ve iletişim araçları ve diğer hizmetler.
2. Taraf Devletler, ayrıca aşağıdakileri gerçekleştirmek için uygun tedbirler almalıdır:
- a) Kamuya açık olan veya kamuya sunulan tesis ve hizmetlere erişime ilişkin asgari standard ve kılavuz ilkeler geliştirmek, ilan etmek ve bunların uygulanmasını izlemek;
 - b) Kamuya açık tesisleri işleten veya kamuya hizmet sunan özel teşebbüslerin, engellilerin erişilebilirliğini her açıdan dikkate almalarını sağlamak;
 - c) Engellilerin karşılaştığı erişim sorunlarına yönelik olarak ilgili kişileri eğitmek;
 - d) Kamuya açık binalarda ve diğer tesislerde Braille ve anlaşılması kolay formda işaretleme sağlamak;
 - e) Kamuya açık binalara ve tesislere erişimi kolaylaştırmak için rehberler, okuyucular ve profesyonel işaret dili tercümanları dahil çeşitli canlı yardımları ve vasıtaları sağlamak;
 - f) Engellilerin bilgiye erişimini sağlamak için, onlara uygun yollarla yardım ve destek sunulmasını teşvik etmek;
 - g) Engellilerin internet dahil olmak üzere yeni bilgi ve iletişim teknolojilerine ve sistemlerine erişimini teşvik etmek;

- h) Erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemlerinin tasarımını, geliştirilmesini ve dağıtılmasını ilk aşamadan başlayarak teşvik etmek ve böylelikle bu teknoloji ve sistemlere asgari maliyetle ulaşılabilmesini sağlamak.

Konut ve Bina İçi Yaşam Alanları, Asansörler;

Özürlü kişilerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi, aynı zamanda konut içi ve dışı düzenlemeler gerektirir.

Bu tip düzenlemenin yapılmaması; Kişinin bağımsızlığını engellemesinin yanında yaşamsal riskler de doğurmaktadır.

Dış Mekânlar, Rampalar, Yollar, Kaldırımlar ve Üst Geçitler;

BAŞBAKANLIĞIN 2002/58 SAYILI ÖZÜRLÜLER İLE İLGİLİ GENELGESİ

T.C. BAŞBAKANLIK Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü

Sayı: B.02.0.PPG.0.12-320-20515 3 Aralık 2002

2- Yerel yönetimler ve diğer kamu kurum ve kuruluşları, fiziksel çevrenin özürlüler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, cadde, sokak, meydan, yeşil alanlar, çocuk bahçeleri, müzeler, sergi alanları, parklar, piknik ve eğlence alanları, spor ve oyun alanları, otoparklar gibi kentsel, sosyal, teknik alt yapı alanlarının, turizm, eğitim, sağlık ve kültür tesis ve yapıları ile binaların, özürlülerin fiziki çevreye ulaşılabilirliğini sağlamak amacıyla, TSE standartları ve imar mevzuatında 2 Eylül 1999 tarih ve 23804 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren; “3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, “Belediye ve Mücavir Alan Sınırları İçinde ve Dışında Planı Bulunmayan Alanlarda Uygulanacak İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik “ , “İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik”, “ Gecekondu Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik “ , “Otopark Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik “ ve 13 Temmuz 2000 tarih ve 24108 sayılı Resmi Gazetelerde yayımlanarak yürürlüğe giren “3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik

Yapılmasına Dair Yönetmelikte öngörülen düzenlemelere uygun olmasını sağlayacaklardır.

Kentlerimizde yaya trafiğine ayrılmış bulunan kaldırımların ve yaya geçitlerinin özürlü vatandaşlarımız tarafından güvenli bir şekilde kullanılmalarını sağlamak üzere, buralara trafik kurallarına aykırı şekilde motorlu araçların park etmesi ve diğer engellerin konulması önlenmektedir.

Okullar, Kamu Binaları, Hastaneler, Görüntüleme Merkezleri, Saraylar, Müzeler ve Üniversiteler;

Başbakanlık Özürölüler İdaresi'nin yaptığı araştırma çalışmasına göre ülke nüfusumuzun % 12.29'u özürölülerden oluşmaktadır. 8 milyon özürölüden oluşan bu sayının 1 milyon yüz elli sekiz bini ise özürölü çocuklardan oluşmaktadır.

ÜLKEMİZDEKİ ÖZÜRLÜ ÇOCUKLARIN ANCAK % 4.18'İ EĞİTİMDEN YETERİNCE FAYDALANABİLMEKTEDİR.

(T.C. BAŞBAKANLIK ÖZÜRLÜLER İDARESİ BAŞKANLIĞI)

Anayasa Madde 42:

Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.

KAMU BİNALARI, KAMUYA AÇIK ALANLAR VE TOPLU TAŞIMA ARAÇLARININ ÖZÜRLÜLERİN KULLANIMINA UYGUN DURUMA GETİRİLMESİ İLE İLGİLİ 2006/18 SAYILI BAŞBAKANLIK GENELGESİ

Özürlü vatandaşlarımızın toplumsal yaşama tam katılımlarının sağlanması hedefine ulaşabilmek için kamu kurum ve kuruluşlarının kullandıkları binalar, kamuya açık alanlar ve toplu taşıma araçlarının özürölülerin kullanımına uygun duruma getirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu amaçlarla yürürlüğe konulmuş bulunan 5378 sayılı Kanun'un geçici 2'nci maddesinde, kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapıların, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel altyapı alanları ile

gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapıların özürölülerin erişebilirliğine uygun duruma getirileceği; geçici 3'üncü maddesinde de, büyükşehir belediyeleri ve belediyelerin, şehir içinde kendilerince sunulan veya denetimlerinde gerçekleştirilen toplu taşıma hizmetlerinin özürölülerin kullanımına uygunluğunu sağlayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu uygulamaların gerçekleştirilmesi için tanınan 7 yıllık süre 7.7.2005 tarihinde başlamıştır.

Bu konudaki en büyük görev yerel yönetimlere düşmektedir. Bu düzenlemeler, belediyeler ve ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca hazırlanacak eylem planları doğrultusunda gerçekleştirilecektir. Eylem planları, kısa vadeli (2005-2007), orta vadeli (2008-2010) ve uzun vadeli (2011-2012) olarak belirlenecek, bu planlar dahilinde hazırlanacak yıllık raporlar İçişleri Bakanlığı ve Başbakanlık Özürölüler İdaresi Başkanlığı tarafından takip edilerek değerlendirilecektir. Belediyeler bu düzenlemelerin Türk Standardları Enstitüsü'nün ilgili standartlarına uygun olmasına dikkat edecekler, satın alacakları, kiralayacakları veya denetimlerinde bulunan toplu taşıma araçlarının özürölülerin kullanımına uygun olmasını sağlayacaklardır. Ayrıca, kamu kurum ve kuruluşlarının kullandıkları yapılar da anılan süre içerisinde özürölülerin kullanımına uygun hale getirilecektir.

Çalışmalar sırasında tereddüt edilen hususlarla ilgili bilgiler Başbakanlık Özürölüler İdaresi Başkanlığından istenebilecektir.

Bilgilerini ve gereğini önemle rica ederim.

Recep Tayyip ERDOĞAN

Başbakan

Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 74. Maddesi;

"Sandıkların konulacağı yerleri ve oy verme işinin vaktinde sona ermesi için gerekli tedbirleri ilçe seçim kurallarının denetiminde sandık kurulu tespit eder. Sandıkların konulacağı yerin belirlenmesinde seçmenin oyunu kolaylıkla, serbestçe ve gizli şekilde verebilmesi gözetilir. Engelli seçmenlerin oylarını rahatlıkla kullanabilmeleri için gerekli tedbirler alınır. Sandıklar okul (özel okullar ve özel dershaneler dahil) avlusu ve salonların elverişli kısımları gibi genel yerlere, yetmediği takdirde kiralanan kahvehane, lokanta gibi yerlere konur. Kış-

la, karargâh, ordugah gibi askeri bina ve tesislere karakollara ve parti binalarına, muhtarlık odalarına sandık konulamaz. Üçten fazla sandık konulan binalarda bina sorumlularının görev esasları Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir” demektir.

Engelli vatandaşlar sandıkların aşağı indirilmesini talep etme hakkına sahiptir. Eğer bu talepleri reddedilirse; yukarıdaki maddeye dayanarak, İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'na şikâyetle bulunabilir. Şikâyeti dikkate alınmadığı takdirde, durumu iki tanıkla tutacağı bir zabıta tespit ettirerek seçme ve seçilmeye dair anayasal hakkının ihlal edilmiş olmasından dolayı, ayrıca TCK 122. maddenin ayrımcılık yasağına aykırı davrandıkları için ve TCK 257. madde gereğince görevi ihmal ettikleri için ilgililer hakkında ceza soruşturması açılması talebiyle sandığın bulunduğu il veya ilçenin Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı şikâyetle bulunabilir. Bütün bu yollardan sonuç alamadığı takdirde İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin ayrımcılık yasağına dayanarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurabilir.

Engelli Otoparkları, Ulaşım, Metro, Tramvay ve Duraklar;

BAŞBAKANLIĞIN 2002/58 SAYILI ÖZÜRLÜLER İLE İLGİLİ GENELGESİ

T.C. BAŞBAKANLIK

Personel ve Prensipier Genel Müdürlüğü

Sayı: B.02.0.PPG.0.12-320-20515 3 Aralık 2002

2- Yerel yönetimler ve diğer kamu kurum ve kuruluşları, fiziksel çevrenin özür-lüler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, cadde, sokak, meydan, yeşil alanlar, çocuk bahçeleri, müzeler, sergi alanları, parklar, piknik ve eğlence alanları, spor ve oyun alanları, otoparklar gibi kentsel, sosyal, teknik alt yapı alanlarının, turizm, eğitim, sağlık ve kültür tesis ve yapıları ile binaların, özür-lülerin fiziki çevreye ulaşılabilirliğini sağlamak amacıyla, TSE standartları ve imar mevzuatında 2 Eylül 1999 tarih ve 23804 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren; “3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, “Belediye ve Mücavir Alan Sınırları İçinde ve Dışında Planı Bulunmayan Alanlarda Uygulanacak İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”, “İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik”, “Gecekondu Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına

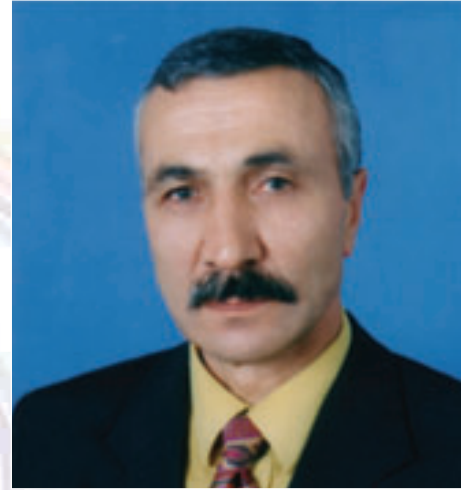
Dair Yönetmelik “, “Otopark Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik “ ve 13 Temmuz 2000 tarih ve 24108 sayılı resmi gazetelerde yayımlanarak yürürlüğe giren “3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelikte öngörülen düzenlemelere uygun olmasını sağlayacaklardır.

Kentlerimizde yaya trafiğine ayrılmış bulunan kaldırımların ve yaya geçitlerinin özür-lü vatandaşlarımız tarafından güvenli bir şekilde kullanılmalarını sağlamak üzere, buralara trafik kurallarına aykırı şekilde motorlu araçların park etmesi ve diğer engellerin konulması önlenecektir.

Sonuç olarak; özür-lülerin toplumsal yaşamın içinde yer alabilmek, onu diğer kişilerle paylaşabilmek ve eşit şartlarda sosyal yaşamın tüm alanlarından yararlanması konusunda özür-lülerle ilgili kanun ve yasalarda, BM engelli hakları sözleşmesinde, Başbakanlık özür-lüler ile ilgili genelgelerinde belirtildiği gibi çalışmaların yapılmasının ve uygulanmasının önemi açıkça ortadadır.

Bu uygulama ve çalışmaların yapılması neticesinde; özür-lü kişiler temel yaşamsal gereksinimlerine ulaşabilmeleri için sosyal yaşam alanlarını ve mekânlarını, fiziksel çevreyi bağımsız şekilde kullanabilecekler, ulaşılabilirliğin sağlanması ile aynı zamanda özür-lü kişiler aktif ve üretici olarak toplum yaşamında tam katılımcı olarak yerlerini alacaklardır.

Engelliler ve Erişilebilirlik Sorunları

Ömer KOÇ
Batikent Zihinsel Engellileri Koruma Derneği Başkanı
Engelliler Konfederasyonu Başkanı

Dünya genelinde nüfusun % 10'na yakınının engelli olduğu bilinmektedir. Bu oran ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre değişmektedir. Gelişmiş ülkelerde bu oran % 10'un altında, az gelişmiş ülkelerde ise üzerindedir. Fiziksel ve zihinsel özellikleri nedeniyle normal yaşamın gereksinimlerini yerine getiremeyen engellileri diğer bireylerden ayıran, gerek sağlık hizmetlerine erişim ve yararlanmada, gerek özel eğitime erişim ve yararlanmada, gerekse; çalışma hayatında yer bulma ve toplumsal yaşama katılımlarında, bu hizmetlere erişimini zorlaştıran birçok engel ve bariyerlerin yanında bir de yanlış toplumsal bakış yatmaktadır. Bu olumsuz koşullar içinde, hayatın bedenlerine yüklediği dezavantajların yanında, toplumun ve devletin de önlerine koyduğu veya kaldırmadığı mâniyalarla mücadele ederek hayata tutunmaya çalışan engelliler, toplumumuzun en dezavantajlı sosyal kesimini teşkil etmektedir.

Engellilerin toplumsal yaşama entegrasyonu için devletin yapacaklarının yanında, öncelikle toplumsal bakış açımızın değişime uğraması, toplum kesimlerinin engelliler konusunda eğitilmesine ihtiyaç vardır. Mağdur kesimlere yardım etmek gibi ulusal bir iradeyi gençlerde taşıyan toplumumuzun, engellilere acıyan, merhamet eden, hatta eline üç beş kuruş tutuşturarak manevi kazanç elde ettiğine inanan bakış açımızın eğitimle değiştirilerek engellilerin acınacak, merhamet edilecek kişiler değil, toplumda eşit koşul ve şartlarda onurlu yaşam hakkını kazanma mücadelesi veren kesimler olduğunun belleklerde yer etmesi gerekmektedir.

Hukuk eğitimi almış, % 100 görme engelli bir üyemizin, Ankara'da yapılan periyodik yönetim kurulu toplantılarına otobüs ile sabahın biraz erken saatlerinde geldiğinde, kendisine rehber olan beyaz bastonunun

tık seslerini takip ederek, AŞTi'de bir kafeteryaya girip, baston yardımı ve el yordamıyla kendisine çay içecek bir masa arayışı içerisinde iken, kafeterya görevlisinin görme engelli arkadaşımızın koluna girerek "Hafız, masaları dolaşacaksan (dileneceksen) yardımcı olayım" demesi; bir iş adamının, televizyonda bizzat dinlediğim, "Ben işe dahi gelmeyen 5 özürünün maaşını hesaplarına yatırıyorum ve bundan da manen çok mutluyum..."; hatta; yine bir işadaminin, "firmamda çalışan bir özürünün masasına oturarak onunla aynı masada yemek yediğim bile olmuştur... (ne büyük lütf !!!) sözleridir ki, toplumsal kabul görmeyen, sosyal hayata katılımlarını engelleyen fiziki engel ve bariyerler nedeniyedir ki engellilerin büyük çoğunluğu evlerinde, perde gerisinde, tek kişilik karanlık dünyalarında yaşamaya mahkum bırakılmışlardır. Bu nedenledir ki, ülkemizi ziyaret eden yabancı uzmanlar, ülkemizde çok az engelli gördüklerinden bahsederek, ülkemizin şanslı olduğunu ileri sürme yanılgısına düşmektedirler.

Yukarıda küçük bir görüntüsünü sunmaya çalıştığım engelli gerçeğini daha iyi anlayabilmemiz için, devletin verilerinden yola çıkarak resmi biraz daha büyütüp, biraz daha netleştirelim. Her ne kadar Engelliler Konfederasyonu Başkanı olarak, konfederasyonumuza üye dört engel grubunun (görme engelliler, zihinsel engelliler, işitme engelliler ve bedensel engelliler) yaşamsal sorunlarına vakıf olsam da, gerek 37 yaşında öğretilabilir düzeyde (akademik eğitim alamaz) bir zihinsel engelli babası, emekli bir eğitimci olarak, gerekse Batıkent Zihinsel Engellileri Koruma Derneği Başkanı ve 2 dönem genel başkanlığını yaptığım ve kurucusu olduğum Zihinsel Engelliler Federasyonu Başkanı olarak ailemdeki gözlemlerim, derneğimize üye yüzlerce zihinsel engelli ailesinin yaşamındaki gözlemlerim, gerekse; federasyon başkanlığı dönemimde ülke genelindeki Zihinsel Engelliler Federasyonuna üye derneğe mensup ailelerdeki gözlemlerimle ülkemizde engelliler üzerindeki tek sağlıklı araştırma olan DiE'nin 2002 özürölüler araştırmasındaki verilerle zihinsel engellileri incelediğimizde, yukarıdaki saptama ve tespitlerimin gerçekçiliği ortaya çıkacaktır.

Elimizdeki tek resmi ve güvenilir bilgi kaynağı olan bu araştırmada, ülke nüfusunun % 12,29'unun engelli vatandaşlarımızdan oluştuğu tespit edilmiştir. Zihinsel engellilerin oranı ise toplam engelli nüfusun % 18,7'si civarındadır.

Bu araştırma verilerine göre zihinsel engelli bireylerin % 69,4'ü, herhangi bir eğitim sürecinden geçmemiş engellilerden oluşmaktadır. % 12,1 ise okuyazar, ancak herhangi bir okulu bitirmemiştir. İlkokulu bitirenlerin oranı % 13,0, ilköğretimi bitirenlerin oranı % 1,0, ortaokulu bitirenler % 1,7, orta ve dengi meslek okul me-

zunu % 0,1, lise mezunu % 1,9 yüksek okul mezunu ise % 0,4 dolayındadır. Dikkat edilir ise zihinsel engellilerin % 81,5 herhangi bir eğitim kurumundan mezun olmamış engellilerden oluşmaktadır. Eğitim sürecinden yoksunluk ise kendine sunulan haklardan yoksun olma ve onlara ulaşamamayı ortaya çıkarmaktadır.

Zihinsel engelli bireylerin sahip oldukları engellere ilişkin eğitim de almadıkları bilinmektedir. DiE'nin araştırmasına göre zihinsel engelli bireylerin % 80,6'sı sahip olduğu engele ilişkin herhangi bir eğitim almamış kişilerden oluşmaktadır. Yine % 84 oranındaki zihinsel engellinin, herhangi bir bakım-rehabilitasyon ve mesleki beceri kursu da almadığı anlaşılmaktadır.

Her türlü eğitim sürecinin dışında kalan zihinsel engelliler, ailelerine bağımlı bir yaşamı sürdürmektedirler. Araştırmaya göre zihinsel engelli bireylerin % 93,5 ailelerinin veya başka bir kişinin yardımıyla yaşamını sürdürebilmektedir.

Eğitim süreçlerinden yoksunluk ve başkasına bağımlı bir yaşam, zihinsel engelli bireyin içine kapanmasını sağladığı gibi, ailenin de içine kapanmasına ve toplumsal yaşamdan soyut bir biçimde yaşamalarına neden olan ve çözüm bekleyen sosyal bir sorun olarak karşımızda durmaktadır.

DiE'nin 2002 yılında yapmış olduğu araştırma raporu üzerinde çalışan DPT'nin hazırlamış olduğu "İleri Analiz Raporunda" zihinsel engellilerin ve ailelerin içine kapanmaları ve toplumdan soyutlanmaları net bir biçimde anlatılmaktadır. Bahsettiğimiz "İleri Analiz Raporunda" zihinsel engelli bireylerin % 93,5'ü "sokağa çıktığımda kendimi farklı hissediyorum" ve "toplum beni anlamıyor, kabullenmiyor" demektedir. Bu veri, toplumsal dışlanmışlığı ortaya koyan çarpıcı bir veridir ve tecrübe-lerimden yola çıkarak çok net ve emin bir şekilde ifade etmeliyim ki, gerçeğin ta kendisidir.

AB'ne üyelik sürecinde ciddi çalışmalar yapan Türkiye, 2005 yılında içerisinde devrim niteliğinde yenilikler getiren 5378 no'lu "Özürölüler Yasasını" çıkardı. Bu yeni yasa ve yasa çerçevesinde hazırlanan yönetmenlikler, engelli bireylere çok yeni olanaklar sunmaktadır. Ancak, engelliler ve aileleri bunlara nasıl ulaşabilecekleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları gibi bu yönetmeliklerin hazırlanma süreçlerine, bu sorunu bizzat yaşayan engellilerin temsilcisi olan sivil toplum örgütlerinin dahil edilmemeleri, onların görüşlerine itibar edilmemesi, hazırlanan yönetmeliklerin ölü doğmasına, çözüm getirmemesine ve yap-boz kısır döngüsüne yol açmaktadır.

Bir engel grubunu örnek alarak, engellilerin içinde bulunduğu durumu net bir şekilde ortaya koyup, top-

lumumuzdaki mutlaka değişmesi gereken yanlış bakış açısına yaşanmış örneklerle vurgu yaptıktan sonra şimdi de engellilerin sağlık, eğitim, rehabilitasyon, bakım, çalışma hayatına ve sosyal hayata katılımlarının, erişebilmelerinin önündeki engelleri ve çözüm önerilerinin neler olacağına bir göz atmak gerekir.

5378 sayılı Yasanın uygulanmaya başlamasından sonra, hastanelerde engelli hizmet birimlerinin açılmış olması memnuniyet verici, olumlu bir dönüşüm ve gelişmedir. Ancak, engellilerin sağlık hizmetlerine erişimlerinde hâlâ sorunlar yaşanmaktadır. 18 yaşını bitirmiş, çalışma hayatında yer bulamadığından dolayı 2022 sayılı Yasadan yararlanarak, yetersiz de olsa, küçük bir sosyal ödenti alan engellilerin tedavileri yeşil kart verilerek sağlanmaktadır. Yeşil kart, düşük profilli, ikinci sınıf bir sağlık hizmeti sunmaktadır. Bu durum da hayatın bedenlerine yüklediği engellilerinden dolayı sürekli sağlık sorunlarıyla yaşayan engellilerin, yeteri kadar sağlık hizmetinden yararlanamaması demektir. Engellilere uygulanan yeşil kart uygulamasından vazgeçilerek sosyal güvenceden mahrum tüm engellilerin genel sağlık sigortasından yararlanmalarının önü açılmalıdır.

İşitme engellilerin hem kendileri ile hem de toplumla iletişimlerinde işaret dili önemlidir ve Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı İşitme Engelliler Okullarında işaret dili ders olarak okutulmalıdır. Bunun ardından, tüm toplum kesimlerine hizmet sunan başta TRT televizyonu, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Barolar Birliği, YÖK, Üniversiteler, yerel yönetimler gibi geniş halk kesimlerine hizmet sunan kurumlar, personellerine işaret dili eğitimi vermelidir ki, işitme engelliler bu kurumlardan aldıkları hizmetlere rahatlıkla erişebilsinler. İşitme engellilerin kullandığı işitme cihazları için devlet sadece 350 TL ödenmektedir. İşitme engelliler, ekonomik çaresizlik nedeniyle devletin ödediği para kadar ve kalitesiz işitme cihazı almak zorunda kalmaktadırlar ki, bu cihazlar sağlık açısından da uygun değildir.

2006 yılı Temmuzunda yürürlüğe giren Sağlık Kurulları Yönetmeliği, Avrupa Birliği Standardlarına uyum gerekçesiyle, iş gücü kaybı oranını sağlık kurulu raporları ile ölçtüğünden ciddi hak kayıplarına yol açmaktadır. % 100 görme engelli olan bir vatandaşımıza % 85; % 70 sakatlığı bulunan bir fiziksel ya da zihinsel engelliye % 30 -% 35 iş gücü kaybı raporu verilebilmektedir. Bu durum, daha önce engellilerin yararlandığı haklardan yararlanan engelli vatandaşlarımızın, bu haklarını yitirmeleri sonucunu doğurmaktadır.

Engelliler Konfederasyonu olarak, Sağlık Kurulu Raporları Yönetmeliğinin ivedilikle değiştirilmesi; sakatlık oranı, sağlık kurulu raporlarıyla belirlenirken, iş gücü kaybı oranının yapılacak yasal düzenlemeler sonucun-

da uzman bir kurul tarafından belirlenmesi gerektiğine inanıyor ve istiyoruz.

Engellilerin ülkemizin de kabul ettiği İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 1.2.3. maddelerinde, Sakat Hakları Bildirgesinin 2,3,4 ve 12. maddelerinde, Çocuk Hakları Bildirgesinin 5. maddesinde tanımını bulan, “bedenen, zihnen ve sosyal yönden özürlü olan çocuklara, durumlarının gereğine uygun özel eğitim ve bakım sağlanmalıdır” diyen haklarından, Anayasamızın eşitlik ilkesini içeren 10. (12 Eylül referandumu ile Konfederasyon olarak karşı olmamıza rağmen bu hakkımızı kaybetmiş bulunuyoruz) Temel Hak ve Ödevler bölümünde 12-17 ve 23. ve “kimse eğitim ve öğretim hakkında yoksun bırakılamaz” diyen 42. maddesindeki açık, net ve insan olma haklarından yeterince ve gereğince yararlandığını ve fırsat eşitliği içerisinde eğitim haklarına eriştiklerini söyleyemeyiz.

Yukarıda saydığımız hukuki haklara rağmen, engellilerin eğitim ihtiyacını karşılayacak kadar özel eğitim okulu açılmadığı için engelliler eğitimden en az yararlanan, dolayısıyla sosyal hayata, iş hayatına erişimleri, eğitimsizlikleri ve mesleki donanımlarının yetersizliği nedeniyle daha işin başında engellenen dezavantajlı sosyal kesimdir ülkemizde. Devletimizin, engellilerin eğitim ihtiyacına yetecek özel eğitim okulları açması, Anayasal bir yükümlülük iken, üzücü olanı, açılmış özel eğitim okullarının da, çeşitli bahaneler yaratılarak tek tek kapatılıyor olmasıdır. Bunun canlı örneği Niğde Körler Okulunun kapatılmasında yaşanmıştır. Cumhuriyetimizin kurucusu yüce Atatürk’ün özel eğitimcilerin benliğine kazınmış “Eğitimde Feda Edilecek Tek Bir Fert Yoktur.” veciz sözüne rağmen, 2005 yılından itibaren Niğde Körler Okuluna öğrenci kaydı yapılmamış, 2008 yılında da, öğrenci azlığı (!) nedeniyle okul kapatılmıştır. Konfederasyonumuz öncülüğü ve Türkiye Körler Federasyonu ile Milli Eğitim Bakanlığı önünde protesto eylemleri, basın açıklamaları yapılarak kamuoyu desteği aranmış ise de, maalesef bir özel eğitim yuvası daha kapatılmıştır. Bunun üzerine Türkiye Körler Federasyonu, okula kaydı yapılmayan bir görme engelinin vekaletini alarak hukuk mücadelesini başlatmış ve dava kazanılarak okulun kapanması engellense de bu okulu kapatmaya kararlı olan devletimiz, okulu başka amaçlar için kullanmaya başlamış, mahkeme kararını da yerine getirmiş olmak adına, İşitme Engelliler Okulunda bir körler sınıfı açarak bu okuldan yararlanan görme engellileri eğitim haklarına erişimden mahrum bırakmıştır.

Özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri, Anayasamıza göre devletin asli yükümlülüğü iken, bu hizmetler, son yıllarda hızla özel sektöre devredilmiş bulunmaktadır. Bu hizmetlerin pahalılığı nedeniyle devletçe yapılan

ödemeler yeterli olmadığından, özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin niteliği bir hayli düşmüş, bu alan, vahşi bir rekabetin ve rant hırsının egemenliğine terk edilmiştir. Bu merkezlerde engellilere verilen, onların gelişimine ve gerekli yararı görmelerine kesinlikle yeterli olmayan haftada iki kez 45'er dakikalık eğitim uygulamasından vazgeçilmesini bekliyor, çocuklarımızın, bu alanda yaygınlaşan para kazanma hırsına kurban edilmesinden büyük rahatsızlık duyuyoruz. Özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin daha çok kaynak ayrılarak devlet tarafından sürdürülmesini, devlet okullarının engellilerin ihtiyacını karşılayacak şekilde yaygınlaştırılmasını, mevcut özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerindeki eğitim süresinin de kaynak aktararak, haftanın beş günü en az yarım güne çıkarılmasını istiyoruz.

Yıllardır girmeye çalıştığımız gelişmiş AB ülkelerinde yaygın ve etkin bir şekilde uygulanan, engellilerin de akranlarıyla eşit koşullardan yararlanarak eğitim haklarını kullanmalarının önünü açacak olan kaynaştırmalı eğitim, ülkemizde de uygulanmaya başlanmıştır. Bu alanı incelemek üzere, derneğimin hazırladığı bir proje kapsamında, eğitim planlamasında söz sahibi iki uzmanı da alarak Alman okullarındaki kaynaştırma eğitimi ile Ankara'dan seçtiğimiz 5 pilot okulda karşılaştırmalı olarak incelenmiş, paydaşlar üzerinde yapılan anket bir istatistik uzmanı tarafından analiz edilerek bir ileri analiz raporu hazırlanmış, tüm bu gözlem ve çalışmaları irdeleyen bir kitap basılarak 81 ilin İl Milli Eğitim Müdürlüklerine, Bakanlık Merkez Teşkilatının özel eğitim birimlerine ve alandaki 400 STK'ya gönderilerek bilgi paylaşımı yapılmıştır. Bu çalışmada, Almanya'nın seçilmiş pilot okullarda uygulayarak gerçekten kaynaştırma eğitimi yaptığı, bizde ise; kaynaştırma eğitiminin özel eğitim için lisans eğitimi almamış, engellileri yeterli kadar tanımayan sınıf öğretmenlerine havale edilmesinin yanında, okullardaki fiziki erişilebilirliğin hâlâ çözülmemiş olması nedeniyle kaynaştırma eğitiminden beklenen yararın sağlandığı söylenemez. Okulların her katına erişim sağlanmadıkça, kaynaştırma sınıfına aynı engel grubuna mensup engelli öğrenci alınarak, o engel grubu ile ilgili lisans eğitimi almış bir özel eğitim öğretmenin de sınıf öğretmeni ile birlikte çalışması sağlanmadıkça, kaynaştırma eğitimine aldığımız engelli öğrencilerimiz kaynaşmaya değil, kaynamaya devam edecektir.

Engellilerin eğitimlerinin beklenen seviyeye çıkartılması için ülkemizde önemli çalışmalar da yapılmaktadır. Bu alanda önemsedığımız bir çalışma, Cumhurbaşkanımızın Saygıdeğer eşinin bizzat yürüttüğü "Eğitim Her Engeli Aşar" Projensin yanında, engelli sorunlarının ilgili tüm kesimlerce irdelenerek kanun yapıcılara tavsiye kararlarının alındığı, bu yıl 5.'si yapılacak olan özürölüler

şurasının,"Engelsiz Eğitime Doğru" teması ile toplanacak olması da çözüm için ümitlerimizi yeşertmektedir.

Engellilerin, yukardan beri irdelemeye çalıştığımız nedenlerden kaynaklanan, yeterli eğitim olanaklarından yararlanamaması, eğitim şansını yakalamış olanların da yeteneklerine uygun mesleki formasyonlarla donatılamaması nedenleri, toplumsal bakış açımız ve mevzuat yetersizlikleri nedenleriyle, çalışma yaşamına ve ortamına erişimleri, dolayısıyla toplumsal hayatın tüm alanlarına tam katılımları sağlanamamaktadır. Ülkemizde uygulan kotalar- ceza sistemi başarısız olmuştur. Gerek yurt dışında yaşayan işçi vatandaşlarımızın çocuklarının eğitimi için 6 yıl MEB görevlisi öğretmen olarak çalıştığım Fransa'daki incelemelerim, gerekse; sadece bu alanı incelemek için iki kez inceleme gezileri yaptığım Almanya ve araştırmalarımın öğrendiğim kadarıyla İskandinav ülkelerinde, engelli istihdamına katkı veren kamu ve özel sektöre, kiliselere, belediyelere ve alandaki Sivil Tolum Kuruluşlarına önemli teşviklerle destek veren Korumalı İşyeri Yasası ülkemizde de geciktirilmeden çıkartılmalıdır.

Büyük umutlar bağladığımız, kendi içinde devrim niteliğinde yenilikler getiren, kısaca Özürölüler Yasası diyebileceğimiz 5378 sayılı Yasa ile engellilere tanınan ekonomik haklara ulaşımına yasa içerisine konan engeller nedeniyle, birçok engelli bu haklarına erişememekte ve yararlanamamaktadır. 5378 sayılı Yasanın ekonomik kazanımlar getiren 25. maddesinin a-b bendlerindeki **"18 yaşını geçmiş,kanunen bakmakla mükellef kimsesi olmayan ve herhangi bir işe yerleştirilmemiş olan özürölülerden..... "** ibaresi nedeniyle, sosyal güvenceye sahip annesi, babası, kardeşleri olan engelli, 2022 sayılı Yasadan yararlanamamaktadır. Devlet, hiçbir ödenti yapmasa da engelli bir bireye sahip olmanın acısını ve belirsiz gelecek endişesini yaşayan ailesi, zaten kendinden bir parça olan engelli çocuğunun ihtiyaçlarını her şart altında karşılar. Ama sosyal devlete yakışan, engellinin aile üzerindeki yükü paylaşmada üzerine düşen görevi yapmalı ve yasadaki bu ibare kaldırılarak, engelli doğumlarının olmaması için hiçbir önlemleri zamanında almamış olan devletin bu ihmalinin bir bedeli de olarak ve sosyal devlet olmanın gereği olarak, engellinin ailesi üzerindeki ekonomik yükü paylaşılmalıdır.

Aynı zihniyet, 5378 sayılı Yasada tanınan bakım hizmetleri için de geçerlidir. İlgili yasada büyük ümitler bağlanan bakım hizmetleri, aşağıda tam metnini vereceğim yasaya yerleştirilmiş tuzağa takıldığından, ihtiyacı olan bakıma muhtaç büyük bir engelli kitlesi bu haktan yararlanamamakta, bakım hizmetine erişmemektedir.

"EK MADDE 7-Her ne ad altında olursa olsun her tür-

l  gelirleri toplamı esas alınmak suretiyle; kendilerine ait veya bakmakla yükümlü olduğu birey sayısına göre kendilerine düşen ortalama aylık gelir tutarı bir aylık net asgar  ücret tutarının 2/3' nden daha az olan bakıma muhtaç  z rl lere, resmî veya özel bakım merkezlerinde ya da; ikametg hlarında bakım hizmeti verilmesi sağlanır.”

“Bakım Hizmetleri teması ile toplanan 3. Özürlüler Őurasında alınan tavsiye kararlarının, kanun yapıcılarca dikkate alınarak, (3. Özürlüler Şurası Bakım Hizmetleri Komisyon Raporları ve Genel Kurul Görüşmeleri kitabı sayfa 114.  neriler- 3)'te tavsiye edildiği gibi “Bakım güvence hizmetlerinden yararlanma şartı, yoksulluk ölçütünden bağımsız olarak sadece bakıma muhtaçlık kriterlerine bağlanmalıdır.

Halen yürürlükte olan yukarıdaki kanun hükmünden dolayı, bakıma muhtaç ağır iki engelli çocuğu olduğu halde, ailede kişi başına düşen gelir asgar  ücretin 2/3' nden 2-3 TL fazla olduğu için bakım hizmetinden yararlanamayan binlerce ağır engellinin de evde veya kurumda bakım hizmetinden yararlanması sağlanacak, böylece; büyük bir haksızlık ve hak mağduriyeti giderilmiş, ailede kişi başı gelirleri asgar  ücretin 2/3' n biraz üzerinde olan ağır engelli çocuğa sahip ailelere uygulanan ayrımcılık ortadan kalkmış olacaktır. Zaten 3. Özürlüler Şurası kararları da bu yönde bir değişikliğin gerekli olduğu yönünde tavsiye kararı vermiştir.

5378 sayılı Yasanın 3. maddesinin e bendi, bakıma muhtaç  z rl y  şöyle tanımlamaktadır.

e) Bakıma muhtaç  z rl : “ z rl l k sınıflandırmasına göre resmi sağlık kurulu raporu ile ağır  z rl  olduğu belgelendirilenlerden, günlük hayatın aşılırmış, tekrar eden gereklerini önemli ölçüde yerine getirememesi nedeniyle hayatını başkasının yardımı ve bakımı olmadan devam ettiremeyecek derecede düşkün olan kişi-leri” bakıma muhtaç olarak tanımlamaktadır.

Zihinsel engellilerin tamamı bu tarifen içerisinde yer almaktadır. Çünkü zihinsel engelliler, hayatlarını başkasının yardımı ve himayesi olmadan devam ettirme kapasitesinde değillerdir. 3. Özürlüler şurası komisyon ve genel kurul kararları da, bilhassa zihinsel engellilerden yola çıkarak, Bakıma Muhtaçlık Dereceleri yanında, bakım iħtiyac  olarak derecelendirilmesini ve bakım ödeneğinin de bakım iħtiyac  derecesine göre yapılmasını tavsiye etmiştir. (3. Özürlüler Şurası kitapçığı, sayfa 115, şık 6).

Engellilerin erişim sorunları denilince, sadece şehirlerin fiziksel altyapısının engellilerin erişimine uygun olmayışı akla gelir. 5378 sayılı Yasa, bu sorunun çözümü için aşağıda metni verilen yasa maddesi ile ilgililere bu so-

runun çözümü için 7 yıl süre tanımış olmasına, 2012 yılı Temmuz ayında verilen sürenin dolacak olmasına rağmen, kamu binalarına ve hizmet alımına engellilerin erişimi hâlâ sağlanamamıştır.

GEÇİCİ MADDE 2.- Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde  z rl lerin erişebilirliğine uygun duruma getirilir.

Yerel yönetimlerin, bu yasanın çıkmasından sonra verdiği tüm inşaat ruhsatlarında engellilerin erişebilirliği şartını arıyor olmasının sevindirici olmasına rağmen, belediyeler dahil tüm kamu binalarına ve hizmet almayaya, engellilerin erişim sorunu hâlâ çözüm beklemektedir. Durum böyle iken, bazı belediyelerin, tüm parkaları engelliler dahil tüm vatandaşların rahatlıkla erişebileceği şekilde elden geçirmeleri, toplu taşım araçlarını tüm engel gruplarının şehre ve toplumsal yaşama erişimlerini sağlayacak altyapıya kavuşturmaları, görme engellileri, yaklaşan tehlikeden bastonun sesiyle uyaracak, hissedilebilir yüzey çalışmasında henüz bir standard geliştirmediğimiz için görme engellilerin metro raylarına düşmesini önleyecek tedbirlerin alınması gerekirken, engelli parkı (!) açılışı yaptıkları, veya; bir hatta, günde bir sefer geçen engelli toplu taşım aracı koyduklarıyla  ğ nmeleri de, işin başka bir mizah boyutudur.

Engellilerin,  lkemizin de kabul ederek iç hukuk haline getirdiği uluslararası sözleşmelerden, Anayasa ve yasalarmızdan kaynaklanan sağlık, eğitim, mesleki rehabilitasyon, istihdam, ekonomik haklar, bakım ve sosyal hayatın tüm alanlarına erişimlerinde, toplumun ve devletin önlerine koyduğu engelliler ve çözüm önerilerimizi, biraz da eleştirel bir tonla ifade etmeye çalıştık. Yapılan olumlu çalışmalardan övgüyle bahsettik. 9 milyonu açan engelli camiasının sosyal hayatın tüm alanlarında, hakları olan yeri almalarının önünde daha kat edilecek önemli mesafeler bulunmakla birlikte, engelli sorunları konusunda yeterli düzeyde akademik birikimin olması, duyarlı bir kamuoyu desteğinin oluşuyor olması, artık; iktidara talip siyasi partilerin seçim bildirgelerine dahi engelli sorunlarının çözümüne yönelik çözüm önerilerini koyuyor olması, daha da önemlisi; engelli haklarını savunmak üzere faaliyetler yürütmek üzere çalışan hak temelli Sivil Toplum örgütlerinin varlığı ve mücadeleleri, sorunlarımızın sahipsiz ve çözümsüz olmadığı, yakın bir gelecekte, tüm engellilerin de, sosyal hayatın tüm alanında hak ettikleri yeri alarak, acınan, merhamet edilen değil, bu milletin onurlu bireyleri olarak yaşamaya başlayacakları inancımızı pekiştirmektedir.

Y. Mimar Müberra KAVAK KARA
İstanbul Büyükşehir Belediyesi
"Herkes İçin Erişilebilir İstanbul" Koordinatörü

Herkes İçin Erişilebilir Kentler ve Yerel Yönetimlerin Yükümlülükleri

Modern bir şehirde kullanıcı olarak sadece “ortalama insan” kavramı dikkate alınmamalıdır. Tasarım ve uygulama prensipleri genelde ortalama fizyolojik yapılara sahip insan ve herhangi bir hareket kısıtlılığı bulunmayan kadın veya erkek kullanıcılar baz alınarak oluşturulmuştur. Oysa insanlar fizyolojik durumları, hareket kapasiteleri, fiziksel dayanıklılıkları, görsel, işitsel ve zihinsel yetenekleri bakımından farklılık göstermektedirler. Doğuştan var olan veya sonradan meydana gelen durumlarla her insan “ortalama”dan az veya çok farklı olabilmektedir. Engelliler/özürlüler, çocuklar, yaşlılar, hamile bayanlar, bebek arabalı bireyler, yük taşıyanlar, kronik bir hastalığın fiziksel izlerini taşıyanlar, çok uzun, çok kısa, çok şişman bireyler bu gruba girmektedir. Bunun yanı sıra geçici engellilik durumu taşıyanlar, gün içinde yorgunluk, uykusuzluk ve dikkat eksikliği gibi bazı nedenlerle sağlıklı bir insan dahi kısıtlı duruma geçebilmektedir. Sonuç olarak tüm kullanıcılar içinde bulundukları durum açısından birbirlerinden farklı olabileceği için hedef kitle olarak **“herkes”** kavramı temel alınmalıdır.

Hareket kısıtlılığı yaşayan bireylerin diğer tüm bireylerle aynı koşullarda yaşamını sürdürmesi ancak yapılı çevre ve ulaşım sistemlerinin erişilebilir biçimde planlanması, tasarlanması ve uygulanmasıyla mümkün olabilecektir. Gerek yapılı çevrelerde gerek ulaşım sistem ve araçlarında; standartlara yeterince uyulmaması sebebiyle hareket kısıtlılığı yaşayan bireyler en temel haklarını kullanmaktan yoksun kalmaktadır. Günümüzde mevcut yaşam çevrelerinde hareket kısıtlılığı yaşayan bireylerin de bağımsız ve güvenli biçimde hareket etmelerinin önünde sayısız engel bulunmaktadır. Açık alanlarda; standartlara uygun olmayan yaya yolu, kaldırım ve rampalar, yanlış tasarlanan ve konumlandırılan kent donatıları (ağaç, direk, billboard, altyapı donatıları, durak vb.), görme özürlüler için hissedilebilir yüzeylerin uygulanmaması, üst geçitlerin herkesin rahatlıkla kullanabileceği rampalı veya asansörlü olmak yerine merdivenli olması, çocuk oyun alanlarının özürlü çocukların da faydalanabileceği biçimde tasarlanmaması, alt yapı ve inşaat çalışmaları sırasında gerekli güvenlik önlemlerinin alınmaması, toplu taşıma araçlarının alçak tabanlı olmaması, durak ve araçlarda gerekli bilgilendirmenin yapılmaması vb. durumlar erişim ve kullanıma engel oluşturmaktadır.

Erişebilirlik; şehirde yaşayan bütün bireylerin, kentin sunduğu kamusal hizmetlerin tümüne ulaşabilmesi demektir. Ortak kullanım alanları olarak inşa edilmiş çevrelerin, yapılar ve alt yapının, kentsel donatıların ve ulaşım araçlarının ayımsız olarak kullanıcıları engellememesi, hayatın akışını olumsuz etkilememesi, özgürlükleri *-kısmen de olsa-* ortadan kaldırmaması demektir. Kent içinde erişebilirliğin sürekli olması yani hiçbir noktada kesintiye uğramaması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle tıpkı bir zincirin halkaları gibi olan erişebilirlik kavra-

Kaynak: Sürmen, Kavak arşivi 2008

Resim 2: Fiziksel çevrede bulunan engeller

Kentsel alanda yapılan tüm planlama, proje ve uygulama süreçlerinde; bilgi ve farkındalık eksikliğinin yanı sıra koordinasyon ve denetimde yetersiz kalınması sonucu adil olmayan durumlar ortaya çıkmaktadır. Kısıtlı

bireyler yapılı çevreyi ve ulaşım araçlarını kullanamadığı için evinden çıkamamakta, işe gidememekte, alış-veriş yapamamakta, spor yapıp parklarda dolaşamamakta, sinemaya gidememekte, böylelikle toplumsal yaşamın içinde yer alamamaktadır.

Yapılı çevre herkes için tasarlanmalı, yalın ve kolay algılanabilir olmalı, herkes için eşit kullanım sağlanmalı ve süreklilik içinde kurgulanmalıdır. Erişilebilirlik ve kullanılabilirlik, antropometrik ve ergonomik kurallara dayanmaktadır. Erişilebilirliğin sağlanmasında beş temel bileşenden söz edilebilmektedir:

- **Genişlik:** engelsiz ve yeterli genişlik,
- **Alan:** engelsiz ve yeterli hareket alanı,
- **Yükseklik:** engelsiz ve yeterli yükseklik,
- **Yüzey:** engelsiz ve uygun döşeme yüzeyi,
- **Bildirişim:** gerekli yönlendirme ve uyarı işaretleri.

Yerel Yönetimlerin Yükümlülüğü

Herkes tüm yaşamsal alanlara ulaşma hakkına sahiptir ve yerel yönetimlerin bu konuda çok önemli yükümlülükleri bulunmaktadır. Doğumdan ölüme kadar "hemşehri"lerine hemen her konuda hizmet vermekle yükümlü olan yerel yönetimler; yaptıkları sosyal ve teknik yatırımlarıyla kentsel mekânların şekillenmesinde, kamusal hak ve hizmetlerin sunulmasında önemli role sahiptir.

Yerel yönetimler erişilebilirlik ve kullanım açısından kamusal binalara (kamunun kullanımına açık resmi ve özel tüm yapılar), açık alanlara (sokak, cadde ve meydanlar, kaldırım, park alanları vb.), konutlara, toplu taşıma duraklarına ve araçlarına erişim ve trafik düzenlemeleri konularında yasal sorumlu ve yetkili olarak çözüm getirmelidirler.

Erişilebilir Yapılı Çevreler İçin Yasal Mevzuat

Küreselleşme ve gelişen teknolojik süreç tekrar "insan"ı merkeze almıştır. İnsana sunulan hizmet konusunu bü-tüncül ele almak ve imkânlardan eşit ölçüde yararlanıl-masını sağlamak modern yaklaşımın gereklerindendir. Konuyla ilgili platformlarda tüm bireylere eşit hizmet sunulması gerekliliği, ayrımcılığa ve eşitsizliğe karşı/ engel olma zorunluluğu kabul görmektedir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan tabloda geçici veya kalıcı engelleri ile birlikte yaşamak zorunda kalan insanların sayısı azımsanmayacak ölçüde olunca; bu kesimin varlıkları önemsenmeye başlanmış ve toplum içinde yer alabilmeleri, tüm boyutlarıyla hayatlarını sür-dürebilmeleri için birçok uluslararası kuruluş ve ülke bu yönde çalışmalar başlatmış, standard ve kriterler oluş-turmuştur. BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde ve ülkemizde T.C. 1982 Anayasası'nda bu kesim koruma altına alınmıştır. Bu kişiler toplumdaki diğer bireylerle eşit haklara sahiptirler. Avrupa Kentsel Şartı'nda yer

alan “*Kentler herkesin yararlanabileceği şekilde tasarlanmalıdır*” ifadesi tasarım konusunda genel bir çerçeve çizmektedir. Erişilebilirlik ve kullanılabilirlik konusunda; bütün gelişmiş ülkelerin imar mevzuatında ayrıntılı tanım, standard, rehber ve ölçüler yer almaktadır.

13 Aralık 2006 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilen, 30 Mart 2007 tarihinde imzaya açılan ve ülkemiz tarafından aynı tarihte 80 ülke ile birlikte imzalanan **Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme**’nin 9. Maddesi, erişilebilirlik konusunda yükümlülükler getirmektedir.

BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’si, *-yaptırımları henüz uygulamaya konmamış olmasına rağmen-* ülkemizde 3 Aralık 2008 tarih ve 5825 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunmuş ve Bakanlar Kurulu’nun 27 Mayıs 2009 tarih ve 2009/15137 sayılı kararıyla onaylanmıştır. Engellilerin Hakları Sözleşmesi’nin eki olan İhtiyari Protokol de BM Genel Kurulu’nda imzalanmıştır (<http://www.ozida.gov.tr>). BM tarafından hazırlanan Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmesi kapsamında, Engellilerin Erişilebilirliğinde Engelsiz Çevreler Tasarlama Kılavuzu (*Accessibility for the Disabled A Design Manual for a Barrier Free Environment*)¹ mevcuttur (<http://www.un.org>).

BM kararları, ülkelerin ulusal mevzuatlarını engellilerin ihtiyaçlarını gözeterek biçimde düzenlemesini öngörmektedir. Türkiye’de hareket kısıtlılığı yaşayanlar için fiziksel çevre düzenlemeleri ile ilgili yasa, yönetmelik ve standartlar zaman içinde geliştirilmiştir. Ülkemizde kentsel çevrenin, sağlıklı bireylerle birlikte, engelliler/özürlüler, yaşlılar, çocuklar ve hamileler için kolay erişilebilirliği sağlaması ve rahatça kullanılabilir mekânlar oluşmasına yönelik düzenlemeler; **Anayasa, 3194 sayılı İmar Kanunu ve yönetmelikleri, 5378 sayılı Özürlüler Kanunu, Kat Mülkiyeti Kanunu, yerel yönetimlere ve toplu taşımaya ilişkin mevzuatta** yer almıştır.

Birçok büyükşehir belediyesi (İstanbul, İzmir, Bursa ve Ankara Büyükşehir Belediyesi) ilgili kanunları dikkate alarak imar yönetmeliklerinde güncelleme yapmış, hareket kısıtlı kimseler için gerekli düzenlemeleri gerçekleştirmiştir.

Kanunların yanı sıra İmar Mevzuatı’nda adı geçen **Türk Standardları Enstitüsü** tarafından hazırlanan erişilebilirlik ile doğrudan ilgili olmak üzere **TS 9111, TS 12576, TS 12460, TS 12574, TS 12575** ve diğer standartlar mevcuttur.

Söz konusu mevzuat ve yaklaşımlar çerçevesinde kentsel planlama ve uygulama sürecinde tüm kullanıcıların erişim ve kullanımını gözeterek her alanda eşitliğin sağlanması sosyal bağları güçlendirecek ve aidiyet duygusunun yerleşmesini sağlayacaktır.

Dünyada ve Türkiye’de “herkes için tasarım”, “evrensel tasarım” konusundaki gelişmeler üzerine pek çok kurum ve kuruluş çeşitli platformlarda konuyu gündemine almış olup muhtelif çalışmalar yapmıştır.

Engelsiz ve Erişilebilir Bir Kent Yaşamı İçin...

Kaynak: Sürmen arşivi 2008, <http://www.wikimedia.org> 2009
Resim 3: Fiziksel çevrede erişilebilirlik

1. Detaylı bilgi için bkz. BM Engellilerin Erişilebilirliğinde Engelsiz Çevreler Tasarlama Kılavuzu (UN Accessibility for the Disabled A Design Manual for a Barrier Free Environment) Department of Economic and Social Affairs, Division for Social Policy and Development, 2004 <http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/index.html>

Kaynak: Kavak arşivi 2011

Resim 4: Kamusal mekânlarda erişilebilirlik

İnsan hak ve onuruna uygun kalitede bir yaşam standardının sağlanmasının temel koşulu: bilgi ve hizmet sunumunun “erişilebilir” olmasıdır. Toplum hizmetlerinin eşitlik zemininde tüm bireyler için erişilebilir olması “herkesin bağımsız olarak istediği her yere ulaşabilmesi ve orayı etkin şekilde kullanabilmesi” anlamına gelmekte olduğuna göre; tüm insanlar evinden çıkabilmesi, fiziksel çevreyi kullanabilmesi, toplu taşıma araçlarını kullanabilmesi, kamusal mekânlara girebilmelidir. Tüm bireylerin kamusal hayatta eşit olarak var olabilmeleri için mevcut ve yeni yapılacak ürün, donatı, yapı ve mekânlarda mevzuata uygun düzenlemeler gerçekleştirilmelidir.

- Fiziksel çevre (yaya yolları, kaldırımlar, rampalar, kent donatıları...) düzenlenirken ilgili yasa ve standartlar doğrultusunda uygulamalar yapılmalıdır. Tüm kullanıcıların güvenli ve rahat erişim ve kullanımı için özenli çalışmalar yapılmalıdır.

- Konutların iç ve dış tasarımında “uyarlanabilir ve tam erişilebilir konut” kavramı dikkate alınmalı, çalışma alanları ergonomik olarak engellilerin de kullanabileceği biçimde düzenlenmelidir. Bu konu yerel yönetimlerin izin ve denetimlerinde dikkatle gözetilmelidir.

- Kamu binaları, eğitim kurumları, sağlık kurumları, turizm tesisleri, konser ve gösteri salonları, sinemalar, tiyatrolar, kültür ve kongre merkezleri, alışveriş merkezleri gibi bütün kamu kuruluşlarının günlük yaşamdaki ihtiyaçların karşılandığı ortak kullanım alanlarında engellilerin ulaşım ve erişimine uygun düzenlemeler hızla sağlanmalıdır. Bina girişleri, asansörler, korkuluklu rampalar, koridorlar, kapılar, turnikeler, bankolar ve tuvaletlerin standartlara uygun şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Görme özürlüler için hissedilebilir yüzeyler ile yoğun biçimde kullanılan ve büyük kamu binalarında görme özürlülere yönelik kabartma haritaların bulunması gerekmektedir. Çok katlı yapılarda özürlülerin kullanımına uygun standartlarda asansörün zorunlu tutulması, aynı zamanda bu asansörün acil durum asansörü niteliğinde olması sağlanmalıdır (bkz. Yangın Yönetmeliği Madde 63).

- Toplu taşıma sistemine ağırlık verilmeli ve toplu taşıma araçları hareket kısıtlılığı yaşayan bireylerin de kolaylıkla kullanabileceği biçimde düzenlenmelidir. Duraklar, istasyonlar, iskelelere erişim ve bunlardan araçlara iniş binişler için gerekli donanımlar bulunmalı ve düzenleme yapılmalıdır.

Kaynak: Sürmen arşivi 2008, İETT 2011

Resim 5: Toplu taşıma durak ve araçlarında erişilebilirlik

- Trafik düzenlemelerinde kısıtlı bireylerin ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Şehir içi ulaşımında eş düzey yaya geçitleri tercih edilmeli ve sinyalizasyon sistemleri düzenlenmelidir. Otoparklarda yeterli oranda engelli otoparkı ayrılmalıdır.

Kaynak: İBB Trafik Müdürlüğü 2009

Resim 6: Sesli sinyalizasyon sistemi ve engelli otopark düzenlemesi

- Kısıtlı bireylerin ihtiyaçları dikkate alınarak yapılan uygulamaları herkesin rahatlıkla kullanabileceği unutulmamalıdır.

Yapılı çevrede erişilebilir uygulamalar yapılmasının yanı sıra; konu hakkında yeterli farkındalık ve kentlilik bilinci oluşmaması durumunda bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Engelli otoparkını kullanma, rampaların önüne veya kaldırımlara araç park etme ve ticari işletmenin yakın çevresini standard dışı düzenleme gibi...

rası inşa edilen yapılarda % 73'ü bulmuştur. Bu durum son yıllarda erişilebilirlik konusuna daha önem verildiğini göstermektedir (Evcil 2011).

Ülkemizde mevcut tablonun en önemli sebebi; birimler/kurumlar arası koordinasyon ve denetim eksikliğidir. Yerel yönetimlerde görev yapan teknik personele konuya ilişkin hizmet içi eğitimler verilmesi, proje ve uygulamalarda dikkate alınmak üzere teknik şartnamelerin hazırlanması, koordinasyon ve denetimin sağlanmasıyla; standartlara uygun, nitelikli uygulamalar hayata geçirilecek ve erişilebilirlik sağlanacaktır.

ÖRNEK BİR BELEDİYE: HERKES İÇİN ERİŞİLEBİLİR İSTANBUL

İstanbul'un hareket kısıtlılığı yaşayan bireyler için de uygun hale getirilmesi amacıyla yapılan çalışmaları koordine etmek ve denetlemek amacıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı Sn. Kadir Topbaş tarafından 2008 yılında "Herkes İçin Erişilebilir İstanbul Koordinasyon Kurulu" oluşturulmuştur.

"Herkes İçin Erişilebilir İstanbul" koordinasyon çalışmaları, **"5378 sayılı Özürlüler Yasası"** ve ilgili **"Başbakanlık Genelgeleri"**nin yerine getirilmesine yönelik olarak başlatılan; erişilebilirlik uygulamaları ile ilgili çalışmaların koordine edilmesi, sürecin planlanması, proje ve uygulamaların izlenmesi ve denetimlerinin gerçekleştirilmesi üzerine tüm çalışmaları kapsamaktadır. Koordinasyon çalışmalarında büyükşehir ve ilçe belediyelerinin ilgili çalışmalarını sivil toplum kuruluşlarını da sürece dahil ederek sonuca ulaşmak amaçlanmaktadır.

Mevcut uygulamalarda bulunan yanlışlıkların tespit edilerek yapılabilecek değişikliklerin yapılmasını sağlamaktır. Bu çalışmalar yapılırken kurumlar ve birimler arası koordinasyon gerçekleştirilip konu hakkında farkındalık oluşturulması amaçlanmaktadır. Toplantıya davet edilen birimlerdeki teknik elemanlara 'erişilebilirlik'

Kaynak: Sürmen arşivi 2008

Resim 7: Farkındalık ve yeterli bilincin olmaması sonucu oluşan engeller

Ülkemizde erişilebilirlik konusunda son yıllarda ciddi bir iyileşme söz konusudur. İstanbul'da binaların inşaat tarihlerine göre yapılan bir incelemede 1990'dan önce yapılan binaların erişilebilirlik ortalamaları düşükken (% 34,5), bu oran zamanla yükselmiş, 2005 son-

hakkında eğitim verilmekte ve burada alınan kararlar ve yapılan değerlendirmeler çalışma toplantılarında detaylandırılmaktadır. Her İstanbullunun konuyu takip edebilmesine yönelik hazırlanan “www.erisilebiliristanbul.org” internet sayfasında da yapılan tüm çalışmalar paylaşılmakta, güncel ve gerekli bilgilendirilmeler yapılmaktadır.

Söz konusu çalışmalar dünyada erişilebilirlik anlamında belli bir noktaya gelmiş ülkelerde koordinasyon ve denetim mekanizması olan “**access audit**” yaklaşımıyla gerçekleştirilmektedir. İstanbul’un erişilebilirliğini artırmak ve bu yönde mevcut engelleri kaldırmak için birimler/kurumlar arası iş birliği ve koordinasyon sağlanmakta ve konuyu sürekli takip edilir hale getirmektedir.

SONUÇ

Yerel yönetimler kenti var eden ve ona anlam kazandıran kullanıcı çeşitliliğini göz önünde bulundurarak kentteki tüm bireylere eşit şekilde hizmet etmelidir. Kentlerde yaşayan tüm bireylerin kamusal hak ve hizmetlere erişebilme ve kullanabilme hakkı çağdaş toplum olmanın gereklerindendir. Bu nedenle *-planlama ve tasarım aşamasından itibaren-* toplumsal ve fiziksel çevrenin düzenlenmesinde tüm kullanıcıların istek ve ihtiyaçları dikkate alınarak kullanıcıların rahatı ve güvenliği sağlanmalıdır.

Erişilebilirlik ve kullanılabilirlik konusunda kural ve standartların yasal prosedürlerde belirlenmiş olması, kuşkusuz insan hakları açısından büyük önem taşımaktadır. Mevcut mevzuat ve kaynakların bütünleştirici ve ayrımsız olarak “Herkes İçin Tasarım” anlayışına uygun olarak yorumlanması ve uygulanmasıyla herkes için yaşanabilir mekânlar oluşacaktır.

Tüm kullanıcıları dikkate alarak kamusal hizmetlerin verilmesi; öncelikle çağdaş kentli hakları kapsamında, ilgili kişi, kurum ve kuruluşların sahip çıkması ile mümkündür. Bu kapsamda merkezi yönetim ve yerel yöne-

Kaynak: www.ozida.gov.tr 2009, İETT 2010

Resim 8: Erişilebilirlik ile kamusal hayata katılım

timler, araştırma ve eğitim kurumları, meslek odaları, engelli dernekleri ile diğer sivil toplum kuruluşları kendilerine düşen görevi; multi-disipliner bir yaklaşımla, birbirlerinin uzmanlık alanlarına müdahale etmeden, iş birliği ve koordinasyonla yerine getirmelidir.

Engelsiz Kent

Nurgül GÜRSOY

Peyzaj Mimarı

Keçiören Belediyesi, Etüd Proje Müdürlüğü

Herkes Gibi, Herkesle Birlikte

***Toplumsal Yaşama Katılma Hakkını Kullanmak İsteyen
Engelliler İçin Ulaşılabilirlik***

Ulaşılabilirlik ve erişebilirlik, toplum hayatına tam katılımda mekâna ulaşmak, mekânı kullanmak açısından önemlidir. Herkes, mekândan bağımsız ve eşit olarak faydalanma hakkına sahiptir. Ulaşılabilirlik, yaşamın tüm alanlarındaki hak ve hizmetlere ulaşabilmek ve bunlardan yararlanabilmek anlamına gelmektedir. Yaşamda engelli engelsiz herkes, eğitim görme, çalışma, sağlık olanaklarından faydalanma, sportif faaliyetlere katılma ve eğlenme konularında aynı hakka sahiptir. Engelli-Engelsiz tüm vatandaşlardan toplanan vergiler yoluyla oluşturulan yapılar, yollar, ulaşım araçları ve kentsel donatıların sadece sağlıklı insanların ihtiyacına göre düzenlenmesi, adil ve çağdaş bir yaklaşım olmayıp, söz konusu tesislerden engelli-engelsiz herkesin yararlanabilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca kişilerin bazı tesisleri kullanmak veya kendi hizmetlerini sunmak için istedikleri yere gitmek konusunda engellenmemesi, sosyal ve ekonomik başarı içinde gerekliliktir.

Başlangıçta özürliülerin ulaşılabilirliğinden hareketle yapılacak fiziksel çevre düzenlemeleri yalnızca engellilerin değil, aynı zamanda geçici olarak özürlü olanlar, yaşlılar, hamileler, bebek arabalıları, çocuklar gibi hareket kısıtlılığına sahip bireyler olarak tanımlanan kişilerin de ulaşılabilirliğine ve toplumsal hayata katılımlarına hizmet edecektir.

Kısacası, bireyin toplumsal faaliyetleri yerine getirmesinde engel oluşturmamayan özürlü, toplumsal veya mekânsal düzenlemelerdeki yetersizlikler ya da yanlışlıklar nedeniyle bir engel haline gelmektedir.

Ulaşılabilirlik konusunda başta kullanılan mekânlar ve mekâna ulaşım sağlayan yol ve kaldırımlar, herkesin kullanabileceği hissedilebilir yüzeylerle oluşturulmalıdır.

Hissedilebilir yüzeyler, başta Japonya olmak üzere pek çok gelişmiş ülkede kullanılmaktadır. Hissedilebilir yüzeyler, özellikle görme engelliler için yapılsa bile sadece görme engelliler için kullanılmamakta, alzheimer hastaları, yaşlılar, tekerlekli sandalye kullanan fiziksel engelliler ve çocukların yön bulması ve gerekli yardımı alabilmesi için faydalı bir araçtır.

Hissedilebilir yüzey uygulamalarında kullanılan malzemenin 2 fonksiyonu vardır. Bunlardan çubuk şeklinde olan, yön ve güven duygusu sağlamakta, noktasal fonksiyonlu olanlar ise tehlikeli durumlar için uyarı anlamına gelmektedir.

Ayrıca bu noktasal ve çubuklu döşeme ile diğer döşeme arasında kontrast yaratacak renk kullanılarak

hissedilebilir yüzeyin yani iz yolun belirgin olması gerekmektedir. Çubuk şeklinde kullanılan iz yolun yön değiştirdiği durumlarda L şeklinde kullanılan noktasal izler bir istasyon, trafik ışıkları, kapı, asansör, basamak, gibi durumlarda işaret olarak kullanılmaktadır.

Dış mekânlarda malzeme tuğla, seramik, doğal taştan olabildiği gibi iç mekânlarda metal ya da kauçuktan yapılabilir. Ayrıca iç mekânda kullanılanlar, olası bir afet anında panikle kaçarken kaymayı önlediği gibi yön de tayin etmektedir.

Gelişmiş ülkelerde yaygın olarak kullanılan hissedilebilir yüzeyler için standartlar oluşturulmuş, ancak ülkemizde standard oluşturulması için çalışmalar yapılmaktadır.

Ankara'da ve İstanbul'da yapılan Hissedilebilir Yüzey Çalıştayı ile malzeme seçimi, yön tayininde sağa sola dönüşlerde "T" bağlantı ya da farklı açılarda bağlantılarda gereken uygulama ilkeleri belirlenmiştir. Bu konuda özellikle belediyeler, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları elbirliği halinde TSE standartları da belirlenerek çalışmalara başlanmalıdır. Belediyelerin yol ve kaldırım ihalelerinde teknik şartnameye eklenecek küçük bir madde ile hiç bir ek maliyet gelmeden ulaşılabilirlik sağlanabilir. Günlük yaşamda engelli-engelsiz, genç- yaşlı, çocuk-büyük herkesin evden çıkıp

özgürce istediği yere ulaşması Belediyemizin de temel hedefidir.

Keçiören Belediyesi olarak biz bir ucundan başladık. Keçiören Belediye Binası önü ve arka cephesinde Örnek Engelsiz Kent Projesi kapsamında iz yol oluşturarak tekerlekli sandalye kullanıcıları ve görme engelliler için iz yol oluşturduk. Yapılan kullanımlar engelliler tarafından test edildi ve uygunluğu belirtildi.

Şimdi Projenin 2. Ayağı konusunda çalışmalar devam ediyor. 2. Aşamada bina içi Ak Masaya ulaşım şikâyet ve dilek bildirme, asansörle katlara ulaşım ve her türlü kullanımlar açısından revize edilecektir. Dış mekânda ana caddenin karşısına geçiş, alışveriş merkezine ulaşmak ve yeni yapılacak olan Gümüşdere İhlamur Vadisi Projesi ile bir bütün olarak tam bir ENGELSİZ KENT MEYDANI oluşturmaktır.

Ayrıca Keçiören Belediyesi; Engelsiz Park Projesi ile engelli çocukların eksik başladıkları hayatlarında, hayatlarını kolaylaştıracak çözümler getirerek; onların diğer çocuklarla aynı haklara sahip olduğunu hissetmelerini sağlamayı amaçlamıştır.

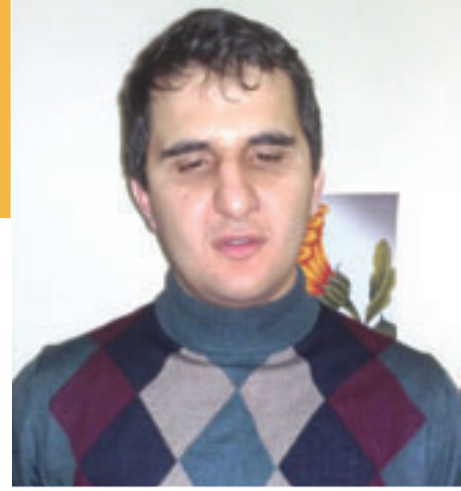
Özel eğitime muhtaç çocukların eğitiminde, dünyayı algılamalarında, problem çözme yeteneklerinin gelişmesinde, deneyim ve becerilerinin artmasında rol oynayacak park projemiz, 2012 yılında tamamlanacaktır. Amacımız, çocukların yaparak ve yaşayarak öğrenmelerini, sorgulama ve merak duygusunu geliştirmek, etkinliklerde aktif olmalarını sağlamaktır.

**Engelliler
Örnek Engelsiz
Kent Projesini
Test Ediyor...**

Bilgiye Erişim Erişilebilirlik Üzerine

Engin YILMAZ

Engelsiz Erişim Grubu Üyesi ve GETEM Direktörü

Erişilebilirlik, daha çok engellileri ilgilendiren konularda kullanılsa da, aslında doğru uygulandığında herkesin günlük yaşamdan çok daha kolay ve engelsiz yararlanmasına vesile olacak bir unsur. Üretilen bir mal veya hizmetin olabildiğince fazla kişinin kullanımına uygun biçimde tasarlanması, erişilebilirliğin temel şartı diyebiliriz. Birleşmiş Milletler Sakat Hakları Sözleşmesi, bu durumu evrensel tasarım olarak nitelendiriyor. Uluslara, ürettikleri mal ve hizmetleri olabildiğince fazla kişinin kullanımına uygun tasarımlarını zorunlu kılıyor. Yani evrensel tasarım ilkesi doğrultusunda bir üretim yapıldığında, ortaya çıkan ürünün engelliler açısından erişilebilir olması mümkün olabiliyor. Bu ürün, çamaşır makinesi, bilgisayar, web sayfası gibi donanımsal ve yazılımsal parçalar olabileceği gibi, basit bir kolçaklı sandalye veya ev telefonu da olabiliyor. Örneğin bir sınıftaki tüm kolçaklı sandalyelerin kolçaklarını sağ tarafa gelecek biçimde ayarladığınızda, solak bir insanın bunları kullanmasını zorlaştırmış olabiliyorsunuz. Bunun yerine bir kısmı solda, bir kısmı sağda kolçaklar

tasarladığınızda, sınıfın daha fazla kişi tarafından kullanımına imkân sağlayarak basit bir erişilebilirlik kuralını yerine getirmiş olabiliyorsunuz. Yine birçok insan, telefon veya post cihazlarının 5 tuşunun üzerinde minik bir nokta olduğunu fark etmezler bile. Halbuki bu nokta bir görmeyenin işini çok çok kolaylaştıran bir işlev görür. Görme engelli kişi, tüm rakamların tam ortasında bulunan noktalı 5 tuşunu bulduğunda, istediği numarayı tuşlaması çok daha hızlı ve kolay olur. İşte erişilebilirlik kısaca, bir mal ve hizmetin engelliler tarafından da herkesle eşit şartlarda kullanılabilmesinin önünü açan düzenlemeler olarak tanımlanabilir. Bu yazıda özellikle bilgiye erişim konusunda ne tür standartların mevcut olduğunu anlatmaya çalışacağım.

Konuya, çoğu zaman iç içe geçmiş veya bir arada kullanılan erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik kavramlarını ayırarak başlamak yerinde olacaktır. İşin gerçeği her iki kavram da aynı amaca hizmet eder: kişilerin eşit biçimde üretilen mal ve hizmetlerden yararlanabilmesi. Ulaşılabilirlik

lirlik genellikle fiziksel çevrenin ve alt yapının evrensel tasarım ilkesine uygun olarak planlanmasını amaçlar. Caddelerdeki kaldırımların, trafik ışıklarının, kamu binalarının engellerden arındırılmış olması, kişilerin buralara kolayca erişmelerinin sağlanması daha çok ulaşılabilirlik kavramıyla açıklanmakta. Erişilebilirlik ise bilginin herkesin ulaşımına uygun biçimde sunulmasına yönelik çalışma ve planlamalarda kendisine yer bulan bir kavram olarak ortaya çıkıyor. Web sayfalarının, kitapların, film ve televizyon yayınlarının erişilebilir olmaları, bilgi çağı olarak nitelenen günümüze, engellilerin de hayata eşit şartlarda katılımına imkân verecek en önemli unsur demek hiç de yanlış olmaz.

Yukarıda verdiğim web sayfaları, kitaplar ve film örneklerini her 3 konuda kişilerin bilgiye erişimine imkân verecek standartların var olduğunu açıklayabilmek için bilinçli olarak kullandım. Bilgiye erişimin bu 3 temel noktasında ne tür standartların geliştirildiğini kısaca açıklamaya çalışacağım yazının bu noktasında.

Günümüzde web sayfaları hemen her kurum ve kişinin tüm bilgilerini paylaştığı alanlar haline gelmiş durumda. Bankacılık işlemlerimizden, market alışverişlerimize, gazete okumaktan sınav sonuçlarımızı öğrenmeye, her türlü araştırmayı yapmaktan oyun oynamaya kadar hayatın her alanında interneti ve web sayfalarını kullanıyoruz. İş böyle olunca, herkes gibi engelliler için de web sayfalarının erişilebilir formatlarda tasarlanması önemi kat kat artıyor. Bir sayfayı erişilebilir olarak tasarlamak hiç de zor değil. World Wide Web yani W3 konsorsiyumu evrensel olarak uyulması gereken 4 temel web erişilebilirlik ilkesi belirlemiş. Bu ilkeler, algılanabilirlik, işlem yapılabilirlik, anlaşılabilirlik ve sağlamlık olarak sıralanıyor. Bu 4 temel ilkeye kısaca bakalım.

Algılanabilirlik, sayfadaki tüm içeriğin engelli birey tarafından rahatlıkla okunabiliyor ve anlaşılabilir olması

anlamına gelir. Kişi sayfadaki tüm bölümlere hızlı biçimde erişebilmeli ve içeriği okuyabilmelidir. Bu noktada yapılacak en temel çalışma, sayfada bağlantı ve resimlere metin etiketleri koymaktır. Örneğin, sayfayı yazdırmak için bağlantı üzerine bir yazıcı resmi koyabilirsiniz, ancak eğer bu bağlantıya “yazdır” adında bir etiket koymazsanız, görme engelli bir kullanıcının ekran okuyucusu yardımıyla bu bağlantıda ne olduğunu anlaması mümkün olmayacaktır. Aynı biçimde, sayfadaki resim ve logoların da alt açıklamalarıyla ne olduklarının açıklanması, destek teknolojileriyle bu içeriğin algılanabilir olmasını sağlayacaktır.

Sayfalarda bir flaş içeriği varsa, bu içeriğin erişilebilirliği garanti altına alan flaş programlarıyla düzenlenmesi ve oynat, durdur, durakla, ileri sar, geri sar gibi düğmelerin doğru biçimde destek teknolojilerince anlaşılacak biçimde etiketlenmesi gerekir.

Aynı biçimde görme engelli kullanıcıları en çok zorlayan unsurlardan biri de otomatik kullanıcıları önlemek için geliştirilen güvenlik kodlarıdır. Resimde bulunan karakterlerin görme engelli birisi tarafından ekran okuyucusu yardımıyla okunması mümkün değildir. Bunun yerine, güvenlik kodlarının sesli olarak da dinlenebilme alternatifi kesinlikle gözden kaçırılmaması gereken bir detaydır. Google ve Yahoo sayfalarında kullanılan sesle dinleme özelliği konuyla ilgili örnek alınabilir.

Algılanabilirlikle ilgili bir diğer temel konu, sayfa bölümleri arasında kolay geçişin sağlanmasıdır. Kullanıcının sayfadaki ana içeriğe doğrudan gidebilmesi için, çeşitli yollar kullanılabilir. Bu içeriğin “h1” tarzı başlıkla kodlanması bu işi çok kolaylaştıracaktır.

Ayrıca sayfa açıldığında, bir müzik veya ses çalışıyorsa, kullanıcının bunu bir kısayol tuşuyla kapatabilme imkânı bulunmalı, sayfa belirli aralıklarla kendi kendine yenileniyorsa, kullanıcı bunu da kapatabilmelidir.

Web erişilebilirliğinin ikinci temel ilkesi işlem yapılabilirliktir. Bu, temel olarak sayfada fareyle ulaşılan her düğme, yazma alanı, bağlantı ve flaş içeriğine klavye ile de ulaşılabilmesi anlamına gelir. Yani kullanıcı, sayfa içinde etkileşimli olarak yapılan her işlemi yalnızca klavye kullanarak da yapabilmelidir. Sayfa içindeki tüm bu bağlantıların tab indeksine göre düzenlenmesi, işlem yapılabilirlikle ilgili sorunları büyük ölçüde ortadan kaldırmaktadır.

Web erişilebilirliğinde üçüncü temel ilke anlaşılabilirliktir. Buradaki kasıt ekran okuyucu ve diğer yardımcı teknolojilerin, sayfanın kodlarını anlayabilmesi ve kullanıcıya doğru biçimde geri bildirim vermesidir. Sayfalarda, standard olmayan kodlar kullanmak, yardımcı teknolojilerin bunları anlamasını güçleştirecektir. Bu nedenle,

sayfada oluşturulan, tablo, çerçeve, bağlantı ve başlıklandırmalarda, standard bilinen HTML kodlarının kullanımı çok önemlidir.

Dördüncü temel erişilebilirlik prensibi ise sağlamlıktır. Özellikle kişisel olarak hazırlanan bazı web sayfalarında, açılıp kapatılmayan kodlar ve başlıklandırmalar, yardımcı teknolojilerin kullanıcıya doğru veriyi vermesine neden olmaktadır. Bu nedenle, sayfa yaparken, tüm kodların titizlikle kontrol edilmesi ve yerinde kullanılması yararlı olacaktır.

Web sayfalarında yukarıda kısaca belirtilen temel prensiplere uyulduğunda, engelli kullanıcılar da sayfadan herkesle eşit biçimde yararlanabileceklerdir.

Web sayfaları dışında, bir görme engellinin yaşadığı en temel problemlerden birisi de mürekkep baskılı eserlere erişim engelidir. Bir yılda binlerce kitap, dergi ve gazete yayınlamakta, ancak görme engelli birey bunlara doğru biçimde erişememektedir. Konuya getirilen en temel çözüm kitapların sesli olarak okunması ve kullanıcıya sunulmasıdır. Bu amaçla, GETEM, Altı Nokta Körler Derneği gibi birçok kuruluş gönüllü okuyucular yardımıyla bazı kitapları seslendirerek görme engelli kullanıcılara sunmaya çalışmaktadır. Ancak, bu çalışma denizdeki tuzlu suyun yalnızca bir bardağını tatlı suya çevirmeye benzer. Yayımlanan eser sayısının karşısında seslendirilebilen kitap sayısı çok çok yetersiz kalmaktadır. Yazılı eserlerin erişilebilirliği konusundaki diğer bir alternatif, kitapların bilgisayar ortamında e-kitap olarak üretilmesidir. Bu e-kitapların ekran okuyucular tarafından rahatlıkla okunabilir olacak formatlarda üretilmesi halinde, kullanıcılar yardımcı teknolojiler desteğiyle tüm yazılı eserlere erişebilmektedir. Nitekim günlük gazetelerin web sayfaları olduğu için görme engelli kullanıcı bu sayfalara genel itibarıyla erişebilmektedir.

Burada, bir yasal düzenlemenin yapılması ve çıkan her kitabın, görme engellilerin erişebileceği biçimde elektronik, sesli veya Braille biçimde de üretiminin sağlanması zorunlu tutulmalıdır. Aksi halde aranan çözümler tam anlamıyla erişilebilirliği garanti altına alamayacaktır.

Sinema, tiyatro ve güzel sanatlar gibi alanlarda da erişilebilirlik kavramının önemle üzerinde durulması gerekmektedir. Zira, engelli kişinin hayatın her alanına herkesle eşit biçimde erişebilmesi Anayasal bir haktır. Filmlere tek başına giden bir görme engelli, görsel sahnelerde neler yaşandığını anlamakta güçlükler yaşamaktadır. Bunun için, sesli betimleme adı verilen çalışmalar yürütülmektedir. Sesli betimleme, filmlerde ve tiyatrolarda konuşmaların olmadığı anlarda, üçüncü bir sesin mekân, olay ve kişileri anlatmasına dayanmaktadır. Dünyada ve ülkemizde birçok filmin sesli betimlemesi gerçekleştirilmiştir. Kabadayı, Sis ve Gece, Av Mevsimi, Cenneti Beklerken gibi filmlerin çıkan

DVD'lerinde sesli betimleme bir seçenek olarak yer almıştır. Aynı biçimde işitme engelliler için de özellikle yerli filmlerde konuşmalar altyazı biçiminde sunulmadığı için ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu konuda da bir yasal düzenleme yapılarak DVD'si çıkan her filmin DVD'sinde sesli betimleme ve alt yazı seçeneklerinin zorunlu tutulması gerekmektedir.

Sesli betimleme aynı biçimde, tiyatro, müze, sergi ve benzeri noktalarda da dünyada yaygın olarak kullanılmaktadır. Tiyatrolarda, seyircilere telsiz kulaklıklar verilerek, simultane tercüme benzeri görsel sahneler üçüncü bir ses tarafından kişilere tarif edilmektedir.

Sonuç olarak, istendiği takdirde bilginin herkese eşit biçimde ve kullanabilecekleri formatlarda sunulabilmesi mümkündür. Bunu yapmak, çoğu zaman ciddi maliyetler gerektirmez. Önemli olan, bir sistemin daha yapım aşamasında, erişilebilirliğinde bir kriter olarak benimsenmesi ve daha fazla kullanıcıya hitap etme konusunda duyulan istek ve kararlılıktır. 2005 yılında çıkarılan Özürlüler Yasası ve Birleşmiş Milletler Sakat Hakları Sözleşmesi, erişilebilirliği belirli ölçüde garanti altına almaya çalışan düzenlemelerdir. Burada bilmemiz gereken şey, evrensel tasarıma ve erişilebilirliğe aslında hepimizin ihtiyacı olması gerçeğidir. Bir yatağın boyunu sadece belirli ölçülerde planladığınızda, uzun boylu insanlar mağdur olacak, mutfak dolaplarını çok yüksek yaptığınızda, kısa boylu insanları zor durumda bırakmış olacaksınız. Yani, kişiyi engelli haline getiren şey, fiziksel özellikleri değildir, yapılan düzenlemelerin sadece standard diye kabul edilen, belirli grup insanlara göre planlanması ve diğerlerinin dışarıda bırakılması, bu kişileri engelli ve engellenmiş yapar. İşte erişilebilirlik böyle durumları aşmak için kullanılan bir anahtardır.

Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün “Engelsiz” Havaalanı Projesi

Fadime GEZER
Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü
Havaalanları Daire Başkanlığı
İşyerleri ve Kolaylıklar Müdürü

2002 yılından itibaren Ulaştırma Bakanımız Sn. Binali Yıldırım'ın havacılık sektörüne vermiş olduğu aralıksız desteği ile çok önemli proje çalışmalarının uygulamaya geçmesi sağlanmıştır.

Havayolu taşımacılığının en üst düzeyde gerçekleştirilmesi amacıyla Bakanlığımızca sürdürülen Bölgesel Hava Taşımacılık Projesi, Ekonomik Havaalanı Projesi ve başlatılacak diğer projelerin başarılı bir şekilde devam ettirilmesini direkt olarak etkileyecek en önemli unsurlar arasında yolcu memnuniyeti ve kolaylıklar yer almaktadır.

Sn. Bakanımızın, engelli yolculara vermiş olduğu değer ve duyarlı yaklaşımı neticesinde ulaşım ve iletişim alanlarında çok önemli adımlar atılmıştır. Bu yolculara sunulan hizmetler ve kolaylıkların takibi amacıyla 2009 yılının Ekim ayında Ulaştırma Bakanlığı bünyesinde engellilerin ulaşım ve iletişimlerinden sorumlu bir daire başkanlığı kurulmuştur. 3 Aralık 2009 tarihinde Dünya Özürlüler Gününde

başlatılan “Ulaşım, İletişim, Hayatın İçerisinde Ben de Varım” Projesi kapsamında omurilik felçlisi, kas hastası ve görme engelli vatandaşların GSM operatörleri için Müşteri Hizmetleri Personeli olarak evde çalışması imkânı sağlanmıştır.

Sn. Bakanımızın “Ulaşım, İletişim, Hayatın İçerisinde Ben de Varım” Projesinin tanıtım gününde yaptığı konuşması kapsamında yazılı basında yer alan ifadelerinde:

“Tabii güzel olan onları evlerinde istihdam etmek, onları hayata bağlamak. Bundan böyle attığımız her adımda, aldığımız her kararda, çıktığımız her çivide sizler de varsınız. Engelliler listeniz başında geliyor. Bakanlık olarak biz bunu kendimize prensip olarak kabul ettik. PTT binalarımızda engelli vatandaşlarımıza öncelik tanıyan düzenlemelere yer verdik. Aynı uygulamaları bakanlığın diğer hizmet birimlerine de yayacağız.”

“Toplum olarak engelli ve engelsiz birlikte yaşamayı mutlaka öğreneceğiz. Yaşamak engellilerin penceresinden bakmadığımız sürece onları anlamamız mümkün olmayacak. Hayat engelsiz değildir. Küçük, büyük engeller hayatta her zaman karşımıza çıkabilir. Engelleri aşmak kimi zaman görüldüğünden daha zordur. Kimimiz görmek, kimimiz yaşamak için çeşitli engellerle karşılaşıyoruz. Yaşam herkese adil davranmıyor. Hayatı olduğu gibi kabul etmeli, kabul edilebilir hale gelmesi için de ayrıca çaba göstermeliyiz.” yer almaktadır.

Havacılık alanında, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından engelli ve hareketi kısıtlı yolcular ile ilgili olarak 2008 yılı içerisinde gerçekleştirilen düzenlemeler sonrasında, Temmuz ayından itibaren Avrupa ülkelerinde hasta, yaşlı ve engelli yolculara tekerlekli sandalye vb. hizmetler için ücret alınmaması sağlanmıştır. Ülkemizin AB düzenlemelerine uyum sağlamasının ötesinde, ülkelerin gelişmişliğinin en önemli göstergelerinden ve kültürümüzün ayrılmaz parçası, temel taşlarından biri olan hasta, yaşlı ve engelli konumundaki insanlarımıza gösterilen özen ve değer açısından konu büyük önem arz etmektedir.

Bu amaç doğrultusunda hazırlanan Genel Müdürlüğümüzün Talimatı ile, “Hasta, yaşlı veya

engelli yolculara tekerlekli sandalye, ambulift vb. araç ve personel için sunulan hizmetlerden; hava taşıyıcılarınınca ulusal ve uluslararası mevzuat gereği ücret talep edilmemesi ve hareket kabiliyeti kısıtlı bahse konu yolculara dayanağı olmayan zorluklar çıkaracak rapor vb. prosedürlerle ilişkilendirilmeden uygulama yapılması gerekmektedir.” hususuna yer verilmiş ve bu konuda vuku bulacak yolcu şikâyetleri Genel Müdürlüğümüz tarafından takip altındadır.

Bu gelişmelerin paralelinde, Genel Müdürlüğümüzün Havaalanları Daire Başkanı M. Cemil Acar'ın önerisi ile daire personeli tarafından proje detayları oluşturulmuş ve 27.07.2009 tarihli Bakanlık Makam Oluru ile “Engelsiz” Havaalanı Projesi’ başlatılmıştır.

Bakanlığımızca, 5378 sayılı “Özürlüler ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ve 2006/18 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile 2012 yılına kadar tamamlanması gereken özürlülere yönelik düzenlemeler konusunda; “Ulaştırma Bakanlığı Eylem Planı” çalışmaları kapsamında periyodik toplantılar gerçekleştirilmiştir. Bu toplantılarda Bakanlığımıza bağlı kurum ve kuruluşlar tarafından engelli yolculara ilişkin mevcut projeleri ve/veya önerilen ulaşılabilirlik projeleri, yapılması gereken iyileştirme çalışmaları değerlendirilmiş olup, Genel Müdürlüğümüzün başlatmış olduğu proje detayları ve bu konudaki gelişmeler Bakanlığımızca yakından takip edilmektedir.

Engelli yolcuların havayolu ile seyahatlerini daha kolay ve memnun bir şekilde gerçekleştirebilmeleri için bu yolculara direkt olarak hizmet veren havaalanı işletmecisi, terminal işletmecisi, havayolu şirketi ve yer hizmetleri kuruluşu “Engelsiz” Havaalanı Projesi kapsamına alınmıştır.

Proje kapsamındaki kuruluşların bu konuda gerekli tedbirleri almaları, engelli yolcuları mağdur etmemeleri ve verilen hizmetlere ilişkin olarak yolculara gerekli tüm kolaylıkları sağlamaları istenmiştir. Ayrıca, havaalanlarında engelli yolculara direkt olarak hizmet veren bu kuruluşların kendi birimleriyle ilgili problemleri tespit ederek gidermeleri ve bu kapsamdaki yolculara sunulacak hizmetlerin en iyi şekilde yerine getirilebilmesi için tüm hizmet sağlayıcılarının koordineli bir şekilde çalışmaları istenmiş ve diğer yolcularla eşit şartlarda seyahat edebilmelerine yönelik imkânların herhangi bir ek ücret talebinde bulunulmaksızın yerine getirmeleri istenmiştir.

SHGM tarafından yetkilendirilmiş havaalanı işletmecisi, terminal işletmecisi, havayolu şirketi ve yer hizmetleri kuruluşlarından birinin Proje kapsamındaki şartları yerine getirmesi durumunda; söz konusu şirkete “Engelsiz” Havaalanı Kuruluşu unvanının verilmesi ve bu kuruluşun SHGM’ye ödeyeceği yetki belgesi, ruhsat, sertifika gibi izin belgelerinin temdit ücretlerinde yüzde 10 indirim yapılması öngörülmüştür.

Havaalanında faaliyet gösteren ilgili tüm kuruluşların (Havaalanı işletmecisi, terminal işletmecisi, havayolu şirketi ve yer hizmetleri kuruluşu) gerekli şartları yerine getirmesinin ardından söz konusu havaalanı “Engelsiz” Havaalanı olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu kurum ve kuruluşlara SHGM tarafından verilen yetki belgesi, ruhsat, sertifika gibi izin belgelerinin temdit ücretlerinde yüzde 25 indirim yapılması hususları Proje detayları arasında yer almıştır.

Proje ile ilgili detaylar Genel Müdürlüğümüzün web. sayfasında “Projeler” kısmında yer almaktadır. Proje kapsamındaki kuruluşların her birinin yerine getirmesi gereken yükümlülüklerin detaylandırılmasına yönelik başlatılan çalışmalar sonuçlandırma aşamasındadır.

Proje kapsamında başvuruda bulunan şirketlerin değerlendirilmesi sürecinde Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı ile çalışmalarımız paralel olarak yürütülmektedir. Genel Müdürlüğümüz personelinin yanı sıra Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı/Özürlüler İdaresi Başkanlığı uzman personeli (1 kişi) ve Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Temsilcisi (1 kişi), Engelliler Konfederasyonu temsilcisi (1 kişi) yapılan denetlemelere iştirak etmektedir.

Bilindiği üzere, sivil hava ulaşımına açık havaalanlarında havaalanı işletmecisi dışında Yap-İşlet-Devret Modeli kapsamında terminal işletmeciliği yapan kuruluşlar bulunmaktadır. Proje kapsamında terminal işletmeciliği faaliyetlerini sürdürmekte olan 3 adet şirketin başvurusu 2010 yılı içerisinde Genel Müdürlüğümüze iletilmiştir.

Bu şirketlerden, Sabiha Gökçen Havaalanında faaliyet göstermekte olan ISG Havalimanı Yatırım Yapım ve İşletme A.Ş.'nin başvurusu tamamlanmış olup, 07 Ocak 2011 tarihinde Ulaştırma Bakanı Sn. Binali Yıldırım'ın da katıldığı törenle sertifika şirkete teslim edilmiştir.

Atatürk Havaalanında TAV İstanbul Terminal İşletmeciliği A.Ş. ile Antalya Havaalanında Fraport IC İçtaş Antalya Havalimanı Terminal Yatırım ve İşletmeciliği A.Ş.'ne proje kapsamında denetleme yapılmış olup, şirketler tarafından çalışmalar devam etmektedir. Ülkemiz genelindeki birçok havaalanının işletmecisi konumundaki DHMİ Genel Müdürlüğü'nün bazı havaalanları için yapmış olduğu başvuruları Genel Müdürlüğümüze iletilmiştir. Bu konuda havayolu şirketleri ile yer hizmeti kuruluşlarının da başvuruları gönderilmektedir.

Denetlemesi gerçekleştirilmiş olan terminal işletmecilerinin projeye ilişkin başvuru hazırlık çalışmaları esnasında bulundukları illerdeki konu ile ilgili dernek veya konfederasyon temsilcileri ile irtibat halinde çalışmaların yürütüldüğü tespit edilmiş olup, bu çalışmaların engelli yolcularımıza olumlu katkılar ve kolaylıklar sağlayacağı kuşkusuzdur.

ICAO tarafından yayımlanan ANNEX-9 ile Avrupa Sivil Havacılık Konferansı (ECAC) tarafından yayımlanan Doküman 30 ile, üye ülkelerin özürli yolcuların taşınması için kolaylaştırıcı tedbirler belirtilmekte, engelli ve hareket kabiliyeti kısıtlı kişilerin seyahatlerine yönelik ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 5 Temmuz 2006 tarih ve (AT) 1107/2006 Regülasyonu kapsamında Avrupa Birliği ülkelerinde ve birçok gelişmiş ülkede engelli ve hareket kabiliyeti kısıtlı yolcuların özgürce seyahat etmelerine yönelik çalışmalar devam etmektedir. Proje kapsamındaki değerlendirmelerimizde bahse konu Regülasyonda belirtilen hususların yerine getirilmesi istenmektedir.

Projemiz diğer Avrupa ülkelerince de ilgiyle karşılanmış olup, bu konuda ECAC ile Genel Müdürlüğümüz arasında yazışmalar yapılmıştır. Kanada'nın Montreal kentinde 2010 yılının Mayıs ayında gerçekleştirilmiş olan 6'ncı Kolaylıklar Paneli toplantısında Kolaylaştırma Paneli Çalışma Grubu'na (FALP) katkı sağlanması

için ülkemize davet yazısı gönderilmiştir. Ülkemiz adına katılım sağlayan SHGM personeli tarafından "Engelsiz" Havaalanı Projesi hakkında sunum yapılmış olup üye ülkelerin katılımcı delegeleri tarafından yoğun ilgiyle karşılanmıştır.

Avrupa havaalanlarında hareket kısıtlı yolculara yönelik fiziki düzenlemelerin yapılması yerine; yapılan ihaleler neticesinde sorumlu kılınan şirketin personeli ile hizmet verilmesinin amaçlandığı gözlenmektedir. Bu amaçla, örneğin İspanya'da Barajas Havaalanında yardım talep eden engelli yolculara yönelik yardım talep noktaları oluşturulmuştur. Yolcu bu noktalara gelerek telefon ile yardım talep etmekte, ayrıca duyma özürli insanlar için kamera bulunmakta ve bu kameralara yönelik işaretleri ile yardım talep etmektedir. Yardım talep eden yolcuya, merkezi bir noktadan görevliler yönlendirilerek yardım ulaştırılmakta, bu görevli yolcunun uçaktaki yerine ulaşmaya kadar kendisine eşlik etmektedir.

Ülkemizde hayata geçirilmiş olan "Engelsiz" Havaalanı Projesi ile yolcunun gidişte kendi imkânları ile terminal içi veya dışında oluşturulmuş olan yardım isteme noktalarına ulaşabilmesi ve/veya gelişte terminal çıkışından şehre ulaşım imkânı sağlayan araçlara kadar gidebilme özgürlüğüne sahip olması amaçlanmıştır.

Avrupa ülkelerinde veya gelişmiş diğer ülkelerde ilgili uluslararası mevzuat gereklilikleri yerine getirilmekte

birlikte; bu konuda başlatılmış herhangi bir proje bulunmamaktadır. Ülkemizde başlatılmış olan Engelsiz” Havaalanı Projesinde uluslararası şartların yanı sıra Özürlüler İdaresi Başkanlığı’nın “Herkes İçin Ulaşılabilirliğin İyileştirilmesi” kapsamında hazırlamış olan çalışmalarından da yararlanılmıştır.

Bu çalışmalar sürecinde görme engelliler için bağımsız ve güvenli hareket etmelerini teminen istemiş olduğumuz hissedilebilir yüzey uygulamaları konusunda TSE’nin standardı bulunmadığı için farklı malzemeler ile farklı ölçülerde uygulamaların yapıldığı belirlenmiştir.

Hissedilebilir yüzey çalışmaları konusunda Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından 13-14 Temmuz 2011 tarihlerinde Ankara’da ve 12-14 Eylül 2011 İstanbul’da olmak üzere iki Çalıştay gerçekleştirilmiştir. Düzenlenen çalışmalarda hissedilebilir yüzeyler konusunda genel uygulama ilkeleri ile malzeme standartları belirlenmiştir.

Havayolu ile seyahat eden engelli yolcuların kendilerine sunulacak hizmet ve kolaylıklardan etkin bir biçimde yararlanabilmeleri için ön bildirimde bulunmaları önem arz etmektedir. Havaalanı yetkililerinin ve havayolu şirketlerinin engellilerin seyahatinden önce engelliler tarafından bildirilmiş olan yardım isteme konusundaki talepleri, uçuşun gerçekleşeceği karşı tarafa iletmekle yükümlüdürler.

Bu kapsamdaki yolcuların ön bildirim seviyesi genellikle

çok düşük seviyededir. Yolcuların birçoğu, bilgi verme gerekliliğinin farkında olmadığı gibi rezervasyon esnasında da yardım talep edip etmediklerinin sorulmaması gibi faktörlerin etkisiyle IATA Engelli kodlarına göre (WCHR: Yürüeyebilen, kalkabilen, tekerlekli sandalye ya da başka ekipmana ihtiyaç duyan, SCCR: Sadece sedye ile taşınabilen, görme engelli, vb. durumları için) mevcut durumlarını açıklamamaları nedeniyle ön bildirim seviyesi düşük olmaktadır.

Avrupa ülkelerinde bu oran % 40 oranlarında seyretmekle birlikte; yapılan bilinçlendirme çalışmaları neticesinde bu oran İngiltere’de % 30-80 oranlarına ulaşmış durumdadır. Avrupa dışından gelen uçuşların çoğunda (örneğin Amerika Birleşik Devletleri’nde) ön bildirim yapılması zorunluluğunun bulunmaması nedeniyle havaalanlarında uçaktaki engelli yolcu sayısı tahmin edilen den fazla gerçekleşmektedir.

Engelli yolcular tarafından ön bildirimin etkin olarak uygulanabileceği alanlar,

- ✓ Rezervasyon işlemlerinde,
 - ✓ Havaalanı yetkililerinin ve havayolu şirketlerinin karşılıklı bilgi aktarımında,
 - ✓ Havaalanı prodesürlerinde,
 - ✓ Müşteri gruplarının bilgilendirilmesinde
- şeklinde sıralanabilir.

Havaalanında ön bildirimde bulunan yolculara servis önceliği sağlanması konusunda havaalanlarının teşvik edilmesi ve engelli yolcuyu alma esnasında ismi ile hitap edilmesi durumunda; yolcuya gelecekte ön bildirimde bulunması konusunda özendirici olacağından bu konudaki tavsiyeler ilgili kuruluşlar ile paylaşılmaktadır.

Ön bildirim yapmayan yolcuya ise broşür/el kitapçığı verilmesi ile gelecekteki bir başka seyahatinde bildirimde bulunması durumunda elde edeceği faydaların farkına varabilmesi sağlanacaktır. Ayrıca; havayolu ile sık sık seyahat etmekte olan engelli yolcuların bağlantılı diğer uçuş noktalarındaki imkânlardan bilgi sahibi olmalarını durumunda; varış noktasında sunulacak hizmetler için ayrılmış olan kaynakların heba edilmemesi de sağlanmış olacaktır.

Havaalanlarında engelli gruplarına (İşitme, görme vb..) bu konudaki sorumlulukları ve hakları konusunda bilgi verilmesi, bu yolcuların farkındalığının yükseltilmesi önem arz etmekte olup, bu durumun sağlanması havacılık sektörünün hem de yolcunun yararına olacaktır. Genel Müdürlüğümüz tarafından havayolu ile seyahat

eden yolcular için “Yolcu Hakları Yönetmeliği” hazırlanmaktadır.

Seyahat eden yolcuların farkındalığının yükseltilmesi amacıyla,

- ✓ Gerçekçi ve dengeli görüşler sunan yolcu rehberinin geliştirilmesi,
- ✓ Yolcuya dağıtmak için dokümanlar (Örneğin bilgilendirme kartları gibi) ile kolay erişimin sağlanması için düzenleyici faaliyetlerin (Seyahat acentesinin veya havayolu şirketinin lisanslanması gibi) kullanımı,
- ✓ Engellilere ulaşmada medyanın kullanımı, (Bu amaçla ulusal ve uluslararası seviyede tanıtım kampanyalarının yapılması, halkın farkındalığının devamı ve artırılması için akılcı bir yaklaşımın izlenmesi),
- ✓ Uçuş tecrübesi olmayan engelli yolcuların ise bir havaalanının fiziki durumu ve büyüklüğü konusunda fikir sahibi olabilmeleri, ilgili havaalanındaki imkânlar hakkında daha iyi bir bilgi edinebilmeleri için web sitelerinin kullanımı,
- ✓ Engelli organizasyonlarının üyelerine ulaşmak için engelli organizasyonlarının kullanılması (Engelli organizasyonlarının üyeleri için kontrol listeleri oluşturması gibi) hususlarında çalışma yapılmalıdır.

Proje kapsamında başvuruda bulunan şirketlerden, diğer yolcularda olduğu gibi engelli yolcularda da problemlerin gözlenmesi ve şikâyetlerin toplanmasına yönelik tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu amaçla, havaalanı ve terminal işletmecileri, havayolları ile yer hizmeti kuruluşlarının katılımıyla şikâyetlerin raporlanması, problemlerin doğru şekilde tespit edilmesi ve iyileşmenin değerlendirilebilmesi için bir şikâyet mekanizmasının kurulması konusunda bilinçlendirilmektedir. Böylelikle, şikâyetlerdeki genel eğilimin takip edilmesi, istatistiksel verilerin kullanılması ve sorun oluşturan belirli alanların tanımlanmasına imkân verecektir.

Proje kapsamında ilgili kuruluşlardan hizmet standartlarını oluşturmaları ve performans ölçümlerini gerçekleştirerek takibe almaları istenmektedir. Engelli yolculara vermekte olan ilgili olarak hizmet sağlayıcı kuruluşların bu konudaki eğitimleri üzerinde hassasiyetle durulmaktadır. Müşteri hizmeti eğitimi, engellilik bilinci konuları bu kapsamda yer almaktadır. Her türlü geçici engellilik (kırık kollar, bacaklar, vs) yanı sıra engelli ve öğrenme zorunluluğu bulunan engelli kişilerle iletişim kurma konusunda gerekli eğitimin alınması istenmektedir. Netice itibarıyla, hareket kabiliyeti kısıtlı kişilere yardım konusunda iyi eğitilmiş ve ehil personelin hizmet vermesi amaçlanmaktadır.

Proje ile engelli yolculara sunulan hizmetler ve kolaylıklar ana başlıkları ile aşağıda açıklanmıştır:

- 1) Havaalanına gelen ve kısa sürede terminale ulaşmayı hedefleyen engelli yolcuların otopark sahasından rahatlıkla terminale geçmelerini teminen, giriş-çıkış ve asansörlere en yakın yerlerde, otopark kapasitesine göre 2’den az olmamak kaydıyla, yeterli sayıda ve engelli yolculara uygun standartlarda otopark alanı tahsis edilmiş ve bu alanlar özüllü işareti ile belirlenmiştir.
- 2) Engelli yolcular için belirlenmiş olan otopark ve terminal arasındaki geçiş noktalarına, araçlar tarafından dikkatli geçiş yapmaları yönünde (Engelli geçiş noktası olduğunu belirten) uyarı yazıları konulmuştur.
- 3) Engelli yolcular için terminal içinde veya dışında yardım isteme noktaları oluşturulmuştur. Engelli yolcuların yardım isteme noktalarından/Engelli Yolcu Danışmadan check-in bankalarına kadar ulaşımında problem yaşamaması için bu konuda gerekli tedbirler alınmıştır. Engelli yolculara check-in noktalarına geçiş durumlarında, check-in ve bagaj kayıt işlemlerinde gerekli yardım sağlanmaktadır.
- 4) Tekerlekli sandalye kullanıcıları için bilet ve bagaj işlemlerini rahat bir şekilde yapabilmelerini sağlamak amacıyla terminal içerisinde yer hizmetinin alınacağı ilk bağlantı noktasına (danışma ve/veya check-in kontuar alanı) kadar olan bölümde hissedilebilir yüzeyler mevcuttur.

- 5) Havaalanı terminallerinin geliş hattında yolcunun bagajını alıp kara tarafına geçtiği noktadan itibaren toplu veya kişisel ulaşım araçlarına ulaşacağı noktaya kadar hissedilebilir yüzeylerin yer alması sağlanmıştır.
- 6) Terminal içerisinde muhtelif noktalarda yer alan yürüyen merdivenlerin ve asansörlerin önünde görme engelliler için uyarıcı nitelikte (Noktalı) hissedilebilir yüzeyler bulunmaktadır.
- 7) Terminal içerisinde muhtelif noktalarda yer alan harici telefonların, en az bir tanesinin yüksekliği, bu yolcular tarafından rahatlıkla kullanabilmeleri için, 1 m'den aşağıya alınmıştır.
- 8) Engellilerin kullandığı asansörlerde asansör hareketini ve kat bilgilerini veren ses sistemi bulunmaktadır.
- 9) Yeme, içme ve dinlenme amaçlı yerlere rahatlıkla ulaşabilmeleri için havaalanında/terminalde kot farklılığı giderilmektedir.
- 10) Terminal içerisinde engelli yolcular için, yazılı ve sözlü bilgilendirme tam ve eksiksiz olarak yapılmaktadır.
- 11) Terminal içerisinde ve kapalı otopark alanlarında, engelli yolcular için tuvaletler gerekli tüm donanımı ile birlikte sağlanmaktadır. Engelli tuvaletlerinde, kolaylıkla ulaşılabilen ve kullanılabilen bir yardım çağrı ve acil durum butonu bulunmaktadır.
- 12) Yürüyen merdivenlerin yürüyebilen özürülüler için emniyetli hale getirilmesi amacıyla, merdivenin başında ve sonunda kırmızı ve yeşil ışıklar kullanılmakta, hareket yönü ve hareket başlangıç yönü belirtilmektedir. Yürüyen merdiven basamaklarının köşe kenarları zıt renkler ve tonlarla belirginleştirilmiştir.

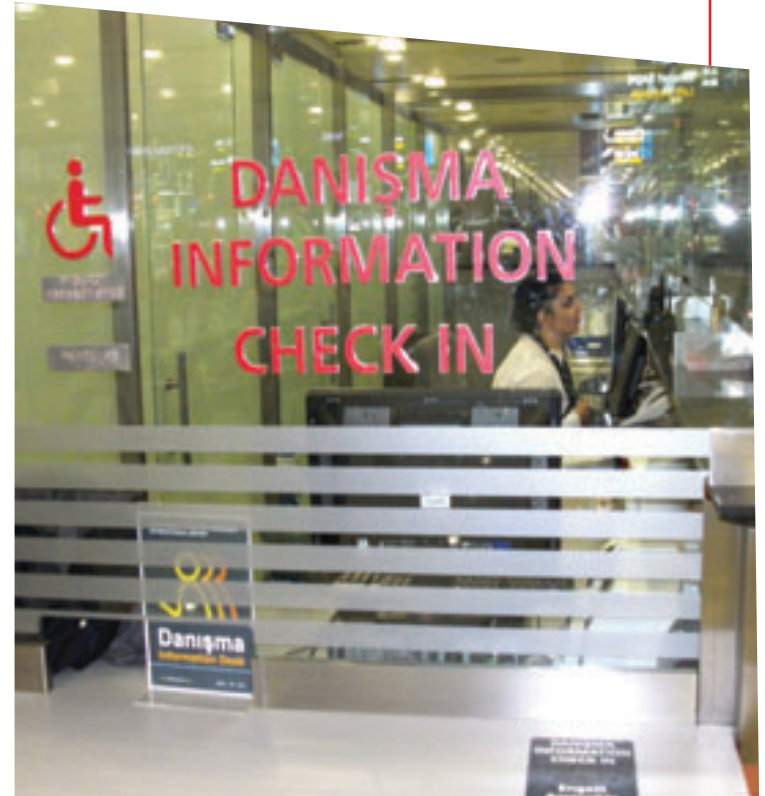
- 13) Dış hat trafiğine açık havaalanlarında, pasaport kabinleri arasında engelli yolcular için ayrılmış olan pasaport kabinine yönlendirme bilgisi oluşturulmuştur.
- 14) Mevcut şartlar dahilinde, check-in noktalarında tekerlekli sandalye kullanıcıları için ve kısa boylu insanlar için 75-85 cm yüksekliğine sahip, ayrı bir bölüm bulundurulmaktadır. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının bankoya tam yaklaşabilmeleri için dış cephenin altında yeterli diz boşluğunun bırakılması istenmektedir.
- 15) Engelli yolculara, güvenlik taramalarında gerekli hassasiyet gösterilmektedir. Güvenlik ve pasaport işlemlerinin tamamlanmasıyla, check-in kontuarından uçağa ilerleme konusunda sıkıntı yaşanmaması için gerekli tedbirler alınmaktadır.
- 16) Yolcuların Gate'lere geçişinde sadece merdivenle iniş imkânı olan (Örneğin: Uzak uçak park alanları için oluşturulmuş gate'lere geçişte) merdivenlere "Platformlu Merdiven Asansörlerinin" monte edilmesi ve bulundukları alana kullanma talimatlarının yerleştirilmesi sağlanmıştır.
- 17) Terminallerde, engelli yolcular için dinlenme noktaları ve bekleme koltuk sayıları oluşturulmuştur. Ayrıca, ayakta durmakta güçlük çeken yolcuların destek alabileceği tırabzanlar veya destek çubukları da bulunmaktadır.
- 18) Terminali kullanan engelli yolcuların transit yolcu halinde iken bağlantı seferlerine ulaşmada sıkıntı yaşanmaması için gerekli önlemler alınmaktadır.
- 19) Yolcunun yeterli zamanının bulunması halinde havaalanı tesislerini (Yeme içme, dinlenme, ıslak hacimler vb.) kullanımına imkân verilmesi sağlanmaktadır.
- 20) TSE'nin Ulaşılabilirlik Standardları kapsamında bütün camlı asansörlerin, fotoselli cam kapıların ve iç mekânlarda görme engelli (veya kısmi görüşe sahip yolcular) tehlike yarabilecek camlı yüzeylerin varlığının belirgin hale getirilmesi istenmiştir.
- 21) Hareket etme yeteneğini sağlayan ekipmanın kaybolması veya hasarlanması durumunda geçici olarak yenilenmesi konusunda problem yaşanmaması için gerekli tedbirler alınmaktadır.
- 22) Havayolu şirketleri tarafından görme engelli yolculara verilmek üzere uçak içerisinde koltuk ceplerinde Braille Alfabeli Güvenlik Kartları oluşturulmaktadır.

- 23) Havayolu şirketlerinden engelli yolcuların akülü araçlarından bagaj ücreti alınmaması istenmiştir.
- 24) Farklı birimler tarafından hizmetin sunulması söz konusu ise ilgili birimler (Proje kapsamındaki) arasında kesintisiz hizmet sağlanması yönünde gerekli tedbirlerin alınması istenmiştir.
- 25) Özellikle işitme engelli veya öğrenme zorlukları bulunan engelli kişilerle etkin iletişim kurulması amacıyla gerekli eğitime ve becerilere sahip personel bulundurulması öngörülmüştür. (Güvenlik, danışma vb. alanlarda).
- 26) Ulaşım hizmeti veren otobüsler ile havaalanında taksi hizmeti veren araçlardan bir kısmında, tekerlekli sandalye kullanıcıları için yardımsız iniş-biniş imkânı sağlayan platformun olması yönünde girişimde bulunmaları istenmiştir.
- 27) Hizmet kalitesinin yükseltilmesi açısından engelli yolculara yönelik olarak sunulan ücretsiz hizmetler, terminal imkânları, görme engelliler için terminal yapısına ilişkin bilgiler vb. hususları içeren el broşürlerinin hazırlanması tavsiye edilmiştir.
- 28) Engelli yolcu şikâyetlerinin zamanında değerlendirilebilmesi ve çözüme kavuşturulmasına yönelik tedbirlerin alınması ve bu konuda istatistiki verilerin oluşturulması istenmektedir.
- 29) Proje kapsamındaki ilgili kuruluşlar tarafından kendi sorumluluk alanlarındaki yardımlara ilişkin kalite standartlarını oluşturmaları istenmektedir.
- 30) Proje kapsamındaki şirketlerce sunulan hizmete ilişkin olarak performans ölçme ve izleme yapılması, hedeflerinin belirlenmesi ve sürekli iyileştirmenin sağlanması yönünde girişimde bulunmaları istenmektedir.
- 31) Proje kapsamındaki kuruluşlar, ileride bu konuda doğabilecek ihtiyaçlar ve gelişmeler doğrultusunda ulusal ve uluslararası yapılacak yeni düzenlemelere uymak ve gerekli tedbirleri yerine getirmekle yükümlüdürler.

Bu gelişmeler doğrultusunda, yolculara hizmet sunmakta olan kuruluşların bu konudaki hassas ve duyarlı çalışmaları neticesinde, havayolunu kullanan engelli veya hareketi kısıtlı kişilerin hareket özgürlüğü artırılarak, hak etmiş oldukları imkânların kendilerine sunulması sağlanmaktadır. Söz konusu projenin daha da yaygınlaştırılması ile havaalanlarının herkes için "ulaşılabilir" hale gelebilmesi mümkün olabilecektir.

REFERANS

- 1) ICAO tarafından yayımlanan Annex 9 Kolaylıklar/Bu dokümanın 8'nci bölümünün H kısmında, seyahat eden özürülere diğer insanlara sunulan hizmetlerden yararlanmalarını sağlamak için özel yardım sağlanmasına yönelik gereklilikler yer almaktadır.
- 2) Avrupa Birliği Regülasyonu 1107/2006/Engelli ve Hareket Kabiliyeti Kısıtlı Yolcuların Haklarına ilişkin Avrupa Birliği normlarını içermektedir.
- 3) ECAC Doc. 30 PART 1/Avrupa Sivil Havacılık Konferansı (ECAC) üyesi ülkeler tarafından uyulması gereken ve ICAO tarafından yayımlanan Annex 9 dokümanının özürülü yolcuların taşınmasına yönelik ilgili bölümlerinin uygulanmasına yönelik ayrıntılı bilgileri içeren dokümandır.
- 4) Sivil Hava Ulaşımına Açık Havaalanlarında Yer Alan Terminaller ile Sıhhi İşyerleri İçin İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik (SHY-33B)/Engelli Yolcular için gerekli tedbirlerin alınması konusunda ilgili maddeler.

Zihinsel Yetersiz Çocukları Yetiştirme ve Koruma Vakfı -ZİÇEV Genel Müdürü Nadire Tomris MİSER

STANDARD- Tomris Hanım, önce sizi tanıyabilir miyiz?

- 1959 yılında Denizli’de doğdum. Tüm eğitim hayatım Ankara’da geçti. 1981 yılında Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümünü bitirerek meslek hayatıma başlar-ken önce Psikolojik Danışmanlık Rehberlikte uzmanlığı aldım. Daha sonra zihinsel engelli çocuklarla çalışırken Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğt. Psi. Hiz. Böl. Özel Eğitim Anabilim Dalında yüksek lisans yaptım.

1982 yılından beri meslekte uzman yönetici, üst düzey yöneticiliğine uzanan 30 yıllık bir çalışma hayatı içindeyim

STANDARD- Kısaca zihinsel engelliler kimler?

- Zihinsel engelli; Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerinin çeşitli nedenlerle kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılamada güçlükleri olan ve koruma, bakım rehabilitasyon danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişidir.

STANDARD- Zihinsel engelliler ile çalışmanız nasıl başladı?

- Hacettepe Psikoloji Bölümünde okurken zihin engelli çocuğa sahip ailelerin 1970 yılda kurmuş olduğu derneğe ait ülkemizin zihin engelli çocuklara eğitim veren ilk eğitim merkezinde stajyer olarak başladım. Ki bu Dernek bugün genel müdürlüğünü yaptığım, ülkemizin zihinsel engelli alanındaki yurt dışında örgütlü en büyük sivil toplum örgütü olan Zihinsel Yetersiz Çocukları Yetiştirme Koruma Vakfının (ZİÇEV) temelidir.

Zihin engelli çocukların eğitiminin ülkemizde gelişim düzeyiyle, benim de bu alandaki çalışma hayatımda stajyerlikten-genel müdürlüğe giden bir paralellik gösterdi.

Zihin engelli çocuk ve yetişkinlerin size verdiği karşılıksız sevgi ve pozitiflik, mesleki doyumların en büyüğü olup, çalışma hayatımızın motivasyonunu oluşturmaktadır.

STANDARD- Zihinsel engelliler ve aileleri ne gibi problemlerle karşı karşıya kalıyorlar?

- Zihin engelli çocuğa sahip aileler önce kendi duyguları, sonra toplumun tepkileri ve engellemeleri ile engelli bir çocuğu yetiştirmek olmak üzere 3 cephede mücadele ederek yaşamlarını sürdürüyorlar.

En önemli problemleri şöyle sıralayabiliriz;

a) Yeni doğan bebeğe tanı'nın konulması ile eğitime başlama arasının kısa olması çok önemlidir. Ne ka-

dar erken eğitim, o kadar bağımsız yaşama geçiş, yetilerinin en iyi gelişmesine katkıdır.

- b) Doğru uzman, doğru eğitim kurumu erken çocukluk döneminde önem taşımaktadır.
- c) Kırsal kesimdeki aileler ve çocukları için de eğitime erişebilirlik önemlidir.
- d) Zihin engelli çocukların okul çağında da, okullarındaki eğitimleri sırasında kaynaştırma uygulamalarının başarısız sonuçlanması, velilerin sürekli sorunlarla muhatap olması.
- e) Zihin engellilerin mesleki eğitimlerinin tam yapılamaması, istihdam olanaklarının kısıtlı olması, bunun karşılığında ailelerin evde oturan yetişkin zihin engelli bireylerle baş etmek zorunda kalmalarına neden olmaktadır.
- f) Yaşlı ve bakıma muhtaç zihin engelliler için yeterli merkezlerin bulunmaması, ailelerin de çocukları için benden sonra ne olacak kaygısını artırmaktadır.

STANDARD- Onlar için erişilebilirliği nasıl açıklarsınız?

- Erişilebilirlik; Engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olacak şekilde tüm hizmetlere ulaşmada uygun tedbirlerin alınmasıdır.

STANDARD- Ülkemizde zihinsel engelliler için özel neler yapılıyor? Bunları yeterli buluyor musunuz?

- Son yıllarda artık devletimiz tarafından zihin engellilerin temel eğitimleri gerek kamuda gerek özel sektör eğitim kuruluşlarına destek vererek destekleniyor. Büyükşehirlerde belediyeler, valilikler vs. de hizmetleriyle desteklerini veriyorlar.

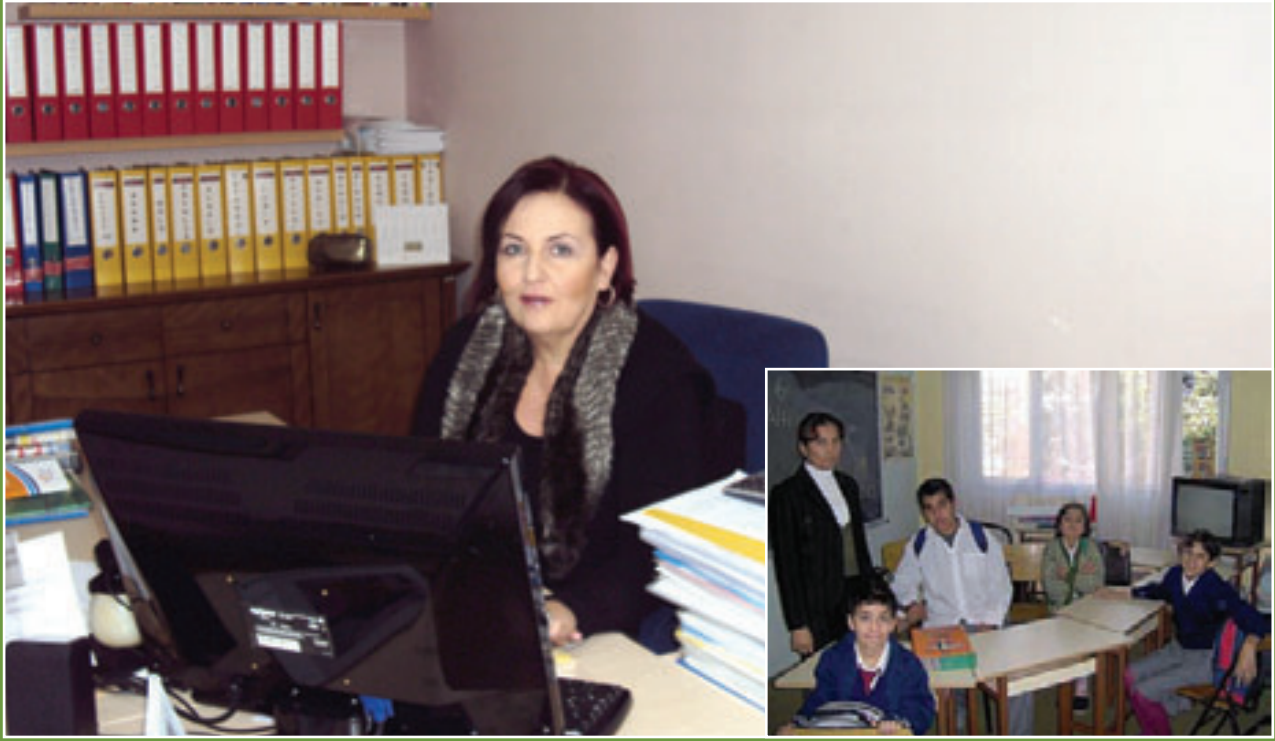
Ancak zihin engellilerin mesleki eğitimi ve istihdamı destek bulamıyor. Hâlâ ülkemizde yasal düzenlemeler yapılarak koruyucu iş yeri statüsü çalışma hayatına geçmemiştir.

Ayrıca erken yaş eğitimi programları da ülke dışında yaygın değildir.

1/7/2005 yılında çıkan 5378 sayılı Özürlüler Yasası ile sorunlara işaret edilmiş, fakat uygulamalar yönetmelik-mevzuatlarla önü henüz açılmamıştır.

STANDARD- Daha neler yapılmalı?

- Öncelikle kanun yapıcılar ve uygulayıcılar tarafından

bu sorunlar engelli hakları değil insan hakları olarak kabul edilmeli, tüm uygulama ve çalışmalarda; Engellilerin de toplumun refah ve çeşitliliğine yaptıkları ve yapabilecekleri olumlu katkıları, engellileri insan haklarını ve temel özgürlükleri tam kullanmaya ve topluma tam katılmaya teşvik etmenin, onların toplumsal aidiyetlerine, toplumun insanı, sosyal ve ekonomik yönden katkısı olacağını kabul ederek gerekli düzenlemeleri yapması engellilere yapılacak çalışmalara ivme kazandıracaktır.

STANDARD- Gölbaşı Zihinsel Yetersiz Çocuklar Vakfı Rehabilitasyon Merkezi, burada eğitim alan zihinsel engelliler için bir ayrıcalık. Okuluza katılmak için şartlar neler? Bu ayrıcalığa ulaşamayan zihinsel engelliler ve aileleri neler yaşıyorlar?

- Ülke sathında Adana, Antalya, Bolu, Elazığ, İstanbul, İzmir, Kayseri, Konya, Manisa, Mersin, Niksar, Sam-sun, Tarsus, Tekirdağ şubeleri ve onların eğitim merkezlerine www.zicev.org.tr veya genel merkezin 484 24 70- 484 85 88 no'lu telefonlarından bilgi alarak ulaşabilirsiniz. Bizim eğitim kurumlarımızda zihin engellilerin 0 yaştan 55 yaşa kadar uzanan yaşamını kapsayarak eğitim-toplumsal yaşam beceri ve uğraş programları mevcuttur.

Merkezlerimize devam edemeyen aileler de kendilerine yakın olan merkezlerimizden şahsen veya web sayfası kanalıyla destek ve danışmanlık alabilirler.

STANDARD- Konunun bir diğer boyutu da toplumun zihinsel engellilere bakışı. Biz zihinsel engellilerle birlikte yaşamayı ne kadar başarabiliyoruz? Onları nasıl görüyoruz? Önce toplumu mu eğitmek gerekiyor yoksa?

- Zihinsel Engelliliği toplum tanımıyor. Eğitim aldıklarında neleri başarabilecekleri bilinmiyor.

Toplumda davranış problemi sergileyen (halk dili ile sapık, deli vs.) kişilerle zihin engelliler karıştırılmaktalar. Bu da birlikte, yaşamda zorluklara neden oluyor.

Onun için birçok başarıya imza atan engellilerimizin medya tarafından tanıtımlarına öncelik verilirse (örneğin zihin engelli olimpiyat şampiyonları) gibi toplumdaki bakış açısı olumluya doğru değişecektir.

STANDARD- Zihinsel engelliler ve aileleri için neler önerirsiniz?

- Zihin Engelli çocuğa sahip olan ailelerin kendilerini yalnız hissetmemeleri, zorluklarla daha kolay baş edebilmeleri için ZİÇEV gibi vakıf, dernek, sivil toplum kuruluşlarına ailelerinin üye olması öncelikle gerekmektedir.

Bu, onlara engellilere tanınan yasal hakları, eğitimdeki fırsatları, çocuklarının geleceği konusunda daha çok bilgi almalarını ve mücadele etmelerini sağlayacaktır.

Engelsiz ODTÜ Topluluğu Akademik Danışmanı Claire ÖZEL

STANDARD- Önce bize kendinizi tanıtır mısınız?

- Küçük yaşta standartların dışına çıktım. Ailemin yarısı astımlı olduğundan bizim için fazla nemli olan İngiltere'den Fransa'nın kuru ve sıcak Akdeniz iklimine göç ettiğimizde ilkökul çağına yeni gelmişim. Lise sonuna kadar eğitimi-mizi Fransa'da aldığımız için kardeşim de ben de Fransız kaldık. 9 yaşındayken hidrocefali ameliyatı oldum. Bu ame-liyatı geçiren ilk çocuklardan biriydim. Ameliyat ister iste-mez başkalarının tavırlarına karşı beni daha hassas hale getirdi. Ayrıca yaşitlarımın yapabildiği bazı şeyleri de yap-mam yasaktı. Örneğin kardeşim kayağa giderdi, oysa bana yasaktı. Babam kanserden vefat edince, 11 yıllık Fransa hayatımızın ardından annem bizi tekrar İngiltere'ye götürdü. Eğitimime Londra'da, Fransız Lisesinde devam ettim. Son-ra Manchester Üniversitesinde genetik okudum. Yüksek lisansa gelince Fransızca konuşulan ve mukavemet kayağı imkânı bulunan Montreal'daki McGill Üniversitesi'ni tercih ettim. Hayatımda kendi başıma aldığım ve benim tercihi-me dayanan ilk büyük karar buydu. Ne var ki kader bana ancak on bir ay müsaade etti, beynimdeki tahliye sistemi yeniden tıkanı. Kanada vizesini bu yüzden yenileyeme-dim. İngiltere'ye döndüğümde, doktora araştırması, labo-rantlık, sınıf öğretmenliği vs. gibi çeşitli alanlarda çalıştım. En faydalı tecrübelerimi, bir ilkokulun yönetim kurulunda 8 sene üye/yetkili olarak çalıştığım dönemde elde ettim. Bu dönemde birçok eğitim alıp kendimi geliştirdim. O sıralar-da Galler'in bir ekolojik projesinde gönüllü olarak çalışırken bir tombaladan tuhaf bir enstrüman kazandım. Kazandığım enstrüman, bir bağlama, beni 6 sene içinde TC vatandaşı yapacaktı, çünkü onun sayesinde tanıştığım Türk doktora öğrencisi daha sonra eşim oldu.

Türkiye'ye gelmek, hayatımın en doğru kararı diye düşü-nüyorum. On sekiz senedir Türkiye'deyim. İlk iki sene bir dershanede İngilizce öğrettim. Bu sırada kör bir öğrencim oldu. Yazılarını kontrol etmek için Braille alfabesi öğren-dim ve kitaplarını kabartma şeklinde bastırmak için birçok yere başvurdum. 1995'te Türkiye'de çok az olan kabartma yazıcılardan biri Göreneller Körler Okulu'nda bulunuyordu. Öğrencimin eğitim malzemelerini bastırmak için gittiğim bu okulda yatılı çocuklarla tanışıp onlara Origami öğretmeye başladım. Türkçemi de onlar sayesinde geliştirmeye baş-ladım.

STANDARD- "Üniversitelerde engelliler" deyince ilk akla gelen isimlerden birisiniz. Engelliler ile ilgili ça-lışmanız nasıl başladı?

- Şubat 1996'da ODTÜ Hazırlık'a okutman olarak girdiğim-de, aklıma şöyle bir soru takıldı: Göreneller'den bir çocuk ODTÜ'yü kazanırsa ne olur? O dönemler bu soruyu ilk sor-maya başladığımda, ara sıra aldığım cevaplar ve insanların tavrı beni şaşkına çevirirdi. "Sen eve git, pembe dizi sey-ret. Türkiye'de bir şey değişmez!" sözlerinin sahibi bir ar-kadaşım aslında hayal kırıklığı ve boşuna gidecek çabadan beni korumaya çalışıyordu. 2004 yılında ODTÜ'de Engelsiz

ODTÜ Koordinatörü olarak atandım. Bu Türkiye’de bir üniversitede kurulan ilk birimdi. Son on altı yılda biriktirdiğim tecrübeler ve insanların bu tür yorumları, zamanla Engelsiz Bilinç Eğitimi çalıştaylarına giden yolu hazırladı. Bu yorumlardan oluşan etkileyici bir koleksiyonum var. Bütün bu sözler aslında engellilik durumuyla değişik konumlarda karşılaşan zor durumda insanların, çaresizlik duygusu içinde dillendirdikleri bir çeşit savunma reflekslerinin sonucuydu. Herkes beklemediği bir farklılıkla karşı karşıya geldiğinde zorlanabilir. Nasıl davranacağını, ne tepki vereceğini bilemez. Oysa başkalarının “farklı” olarak algıladığı ‘sıra dışı’ öğrenci, çocuk, gelin vs. aslında sadece sıradan bir vatandaş olmak ister. Farkında olunmayan algıda seçicilik kişiyi çok yanıltabilir.

STANDARD- Aynı zamanda İngiliz asıllısınız. İngiltere ile Türkiye’de engellilerin durumunu genel hatları ile karşılaştırabilir misiniz? Onlar neleri erişilebilir hale getiriyorlar?

- Pasaportlarımdan biri İngiliz, diğeri Türk. Her ikisi de farklı farklı ülkelere giderken işleri kolaylaştırıyor. İngiltere’nin engelli vatandaşlara yönelik çözümlerini, yaptığımız AB projelerinden dolayı son 7 senede öğrendim. Britanya’da yasalar net ve nasıl uygulanacakları da açıkça belirtilmiş. Hollanda ise çözüm arama ve üretme sürecine daha çok paydaş dahil ettiği için konuya yaklaşımı daha esnek, bu nedenle farklı çözümler ortaya çıkabiliyor. www.tiu.org.tr sayfasında anlatılan projede Hollanda Handicap Studie uzmanlarıyla birlikte Türkiye’nin engelli öğrencilerinin ihtiyaçları ve bu ihtiyaçlara cevap vermek için kurumların neler yapabileceği, koşullara uygun çözüm ihtimalleri tartışıldı. Burada önemli olan, adım adım ilerlemek.

Birçok projede uygulayıcılar Avrupa’daki etkin bir çözümünü Türkiye’ye getirmeye çalışırlar. Orada etkin olan çözümün Türkiye’de de işe yaramasını beklerler. Oysa asıl ihtiyacı olan kişi, çözümü benimsemesini sağlayacak biçimde adım adım yönlendirilip cesaretlendirilirse, o yöndeki engel kaldırılmış olacaktır. Engelli kişinin bağımsızlığını kazanması sihirli bir değnekle değil adım adım, kendi isteği ve iradesiyle mümkündür. Toplumun derin ön yargılarını değiştirmekse ancak arayış ve iş birliği ile sağlanabilir. Mümkün ve makul olan istekler bir şekilde karşılık bulacaktır.

STANDARD- Bugün neleri başardık diyorsunuz?

- İçinde yaşamayı seçtiğim kültüre uyum sağlama sürecinde kendimi gözlemledim. Benim tıkanıp gittiğim noktalarda benden başka zorlananlar var mı? Buna dikkat ettim. Gördüm ki bu kültürün içinde doğmuş olan birçok kişi de sırf “farklı” olduğu için, benim gibi kültüre sonradan dahil olan birinin yaşadıklarına benzer zorluklar yaşıyordu. Bununla ilgili birkaç örnek verebilirim:

İşitme engelliler de benim gibi Türkçe yetersizliği sorunu yaşayabiliyor. Dış görünüşü bir şekilde farklı olan bir kişi başkaları tarafından doğrudan muhatap alınmadan, kendisiyle ilgili sorular yanındaki “normal” olarak algılanan kişiye yöneltiliyor: “O şeker kullanır mı?” Okuma yazma bilmeyenlerin yanı sıra bürokratik süreçlere yabancı olan ve nereye başvurması gerektiğini bilmeyen kişiler, yasalar tarafından verilen haklarını elde etmek için gerekli başvuru süreçlerini işletemiyorlar. Dışlanmayı bu farklı açıdan değerlendirince, “damdan düşenler”le görüşe görüşe birçok ifade arasından ifade edilemeyenleri duymaya başladım ve bu yeni hassasiyet sayesinde o ana kadar göremediğim olasılıklar zihnimde belirmeye başladı.

Bir başarı? 90’ların sonunda Körler Okulu’nu ziyaret etmeye başladım. Hafta sonu pansiyonda sıkılan görme engelli çocuklara iyi zaman geçirecek bir faaliyet düşünme düşünme, onlarla birlikte BakmaBozu tasarladım. Bakmadan yapılan bu yapbozun Tasarım Tescilini 2004’te aldım. Bu belge, alamadığım doktora kadar güzeldi, çünkü bu belgeye uzanan yol, tamamen benim çizdiğim bir yol. Dünyada körlerle tasarlanan az sayıdaki üründen biri, ama görenler için de hem eğlenceli hem eğitici.

Benim için en mutluluk verici başarı ise ODTÜ’de başlattığım kurumsallaşma örneğinin kısa sürede bütün üniversitelerde zorunlu hale getirilmiş olmasıdır. Ayrıca, ilk kez 2007’de ODTÜ’de düzenlediğimiz Engelsiz Üniversiteler Çalıştayı o yıldan bu yana her yıl düzenli olarak toplandı ve yükselen bir ilgi ve katılımı devam ediyor. Bu hareket hayal ettiğimden çok daha güçlü bir şekilde sahiplenildi.

STANDARD- Başka plan ve projeleriniz de var mı?

- 2007’de öğrenciler beni “Beş dakikada bir proje üretiyorsun” diye Engelsiz ODTÜ Topluluğu’nun toplantılarından çıkarttılar. Plansız kalamam. Engelsiz ODTÜ Topluluğu’nda yeni başladığımız Engelsiz Origami Projesi bizi ilginç bir yöne götürebilir. “Herkes İçin Doğa” konusu çok ilgimi çekiyor, çünkü 21. yüzyılın toplumu doğayı canavarlaştırıyor. Medyanın doğaya ilişkin hikâyeleri insanları korkutup soğutuyor; tıpkı engellilere karşı tutumları gibi. Doğayla insanı yakınlaştırmaya çabalarımın biri böcekler. Bakmadan anlatmak için kullandığım bir kutu dolusu plastik böceğim var. Göreneller’de verdiğim bir İngilizce dersinde çocuklarla doğanın ne kadar yaratıcı ve esnek olduğunu konuşuyoruz. Bunun dışında BakmaBoz’ları bir şekilde piyasaya yaymak, üretimini yapabilmek isterdim. En azından körler okulları için, ama bu herkese uygun bir oyun. Çünkü bu oyunda kendi sınırlarını fark eden kişi, alternatif çözüm üretebileceğini de düşünmeye başlar. Patent belgesinde sadece görselleri var; bakmayın çünkü **Bakmadan** yapılan bir yapboz bu.

Serebral Palsili (Beyin Felçli) Çocuklar Derneği- SERÇEV Başkanı

Turgay KARAKAŞ

STANDARD- Öncelikle sizi tanıyalım.

- 10 Mart 1977 yılında, Ankara'da dünyaya geldim. Doğum anında ebenin annemin karnına fazla bastırmasından dolayı beynime 15-20 saniye oksijen gitmedi. Bunun sonucunda serebral palsili olarak dünyaya geldim. 3 yaşına kadar hiç konuşamadım, ayağa kalkmakta bile zorluk çekiyordum. Ailemin, özellikle annemin fedakâr çalışmalarıyla 3 yaşında yürümeye başladım. (Özellikle aileler bu konuda bilinçli olmalı, bu konuda ilk başta eğitilecek kişiler anne ve babalar olmalı). 3 yaşından sonra düzenli çalışmalar yaparak (konuşma ve yürüme egzersizleri) kendi başıma yürümeye ve zor da olsa ko-

nuşmaya başladım. Konuşma konusunda şu anda bile heyecanlandığım zaman takılmalar oluyor.

STANDARD- Serabral palsili olduğunuzu öğrendiğinizde ailenizin, arkadaşlarınızın tutumları nasıl oldu? Bu durumu nasıl bir psikolojiyle yaşadınız? Nelerle karşılaştınız?

- Ailede 3 kardeşiz. Ablam benden 2 yaş büyük, kız kardeşim 2 yaş küçük. 3 kardeş olmamızdan dolayı evde kardeşlerimin inanılmaz desteklerini gördüm. Okula gitmeden önce annem bana okuma yazma ve çarpım tablosunu öğretmişti. Hatta ablam ödevlerini

bana yaptırırdı (özellikle matematik). Evden dışarı çok fazla çıkmazdım, genellikle evde vakit geçirirdik, oyunlar oynardık. Bizim evde hiçbir zaman engelli kelimesi kullanılmadı. Ve bana hiçbir zaman ayrımcılık yapılmadı. (Sadece elma kabuğunu soyma konusunda ayrımcılık yaptı annem; o yüzden şimdi bile elmanın kabuğunu soymuyorum, kabuklu yiyorum:))

STANDARD- Uzun mühendisisiniz. Gerekli eğitim ve destekle nerelere gelineceği, nasıl dimdik ayakta kalılabileceğinin kanıtıdır. Başarı hikâyenizi anlatır mısınız?

- Babam ilköğretmeniydi. Ali Ersoy İlköğretim Okulunda ilkökula başladım. Okula gitmeden önce okuma yazma ve çarpım tablosunu bildiğimden dolayı 1.sınıf çok kolay gelmişti bana. 2. sınıftayken babam 5.sınıfı okutuyordu. Babam sınıfında öğrencilerine bir matematik sorusu sormuş ve kimse cevap veremeyince beni sınıfına çağırtmıştı 5.sınıfın sorusunu cevapladım. O gün gördüğüm tablodan çok etkilenmişim ve ben o gün karar verdim: Turgay'ın her şeyi bilmesi gerekiyor ve yapması gerekiyor. O günden sonra daha çok çalışmaya ve daha çok okumaya başladım. İlkokul, öğretmenim Ömer Coşar sayesinde hiç ayrımcılık görmeden çok başarılı bir şekilde bitti. (Şu anda bile arkadaşım olan Şevket Ataseven'in o günleri kendi ağzından bana ilk defa itiraf ettiği bir cümleyi sizinle paylaşmak istedim. İlk beni gördüğünde çok korkmuş öğretmen, ikimizi yan yana oturttuğunda ağlamaya başlamış, ben de okula adapte olmadığından ağlıyor zannetmişim). İlkokul, babamın dışarıdan, öğretmenle arkadaşlarım ise içeriden destekleriyle çok zorlanmadan geçti.

Asıl zorluk, ortaokula kayıt yaptırırken başladı. 2 okul beni kabul etmedi. İlkokul öğretmenim, okul müdürü ve babam beni evden 2 km ötedeki Aydınlikevler İnönü Lisesinin ortaokul kısmına kayıt ettirdiler. Her gün 2 km gidip 2 km geliyordum (Aslında şimdi baktığımda benim için güzel spor olmuş). İlkokulda bir öğretmenle muhatap olurken ortaokulda 12 öğretmen ve sınıftaki 45 yeni arkadaş ile tanışma ve alışma evresinde çok zorlandım. Babamın söylediği bir söz var: "Her zaman başarılı olursan herkes seni çok sever ve yeni ortamlara çok çabuk adapte olursun." Beynimin içinde bu cümle ile okulun ilk günlerini aştım. Daha ilk günden itibaren özellikle matematik öğretmenim İbrahim Çiçek ve fen öğretmenimin gözüne girdim. Beni ortaokulun en kötü sınıfına vermişler: 1-H sınıfı.

Hayatımın en talihsiz günü diyebileceğim bir anımı anlatayım. Ortaokulun başladığı bir hafta olmuşken Türkçe öğretmenim E.S (Emel Süer) bir kompozisyon yazdırdı ve sınıfta okutturdu, sıra bana geldiğinde heyecanlanmışım ve takıla takıla zorlukla okudum. Yazım

da elim titrediği ve hızlı yazmak için çok kötüydü. Hoca hem okuyamadığımdan dolayı hem de yazımın kötü olduğundan dolayı sınıfın ortasında bağırırmaya başladı. "Okumayı yazmayı bilmeyen kişilerin burada işi yok, yarın velin gelsin, seni bu okuldan alsın, zihinsel engelliler okulu var arka tarafta, oraya yazdırsınlar vs." Ertesi gün annem okula geldi ve sınıfın önünde beklemeye başladı. Hoca sınıfa girerken annemi de içeriye davet etti ve talihsiz konuşmalara sınıfın ortasında başladı. Küçük bir çocuk, yeni yeni arkadaş edinmeye çalışan 45 kişi, öğretmen E.S ve annem donduk kaldık. Annem öğretmeni dışarı davet etti. Öğretmen ise "Turgay burada yapamaz, Türkçe dersini yapamayan diğer dersleri nasıl yapacak? Turgay'ı bu okuldan alın, zihinsel engelliler okuluna verin..." Böyle konuşmalar geçerken ben ağlayarak okuldan dışarı kaçtım. Eve gittiğimde hava kararmıştı ve evde annemle babam vardı, kardeşlerimi teyzeme yollamışlardı. Ben okuldan kaçtıktan sonra annem babamı aramış, babam ilkökuldaki bütün öğretmenlerle birlikte E.S ve okul müdürünün yanına gitmişler. "Turgay'ı tanımıyorsunuz, ilkökulda okul birincisi, ilkökullar arası Türkiye bilgi yarışmasında ikinci olan bir çocuğa bu yaptıklarınız haksızlık, eğer bir şans verirsiniz Turgay'ın neler yapabileceğini siz de göreceksiniz" şeklinde bir sürü konuşmalar geçmiş. Babam da beni karşısına alıp "Oğlum hayat hep güllerle, çiçeklerle çevrili yol değildir. Dikenli yolları da vardır. Talihsiz bir şekilde bugün o dikenler sana battı. Her yerin kan revan içinde olabilir, biz bunu pansuman yapacağız, temizleyeceğiz, yaralarının iltihap kapmasına izin vermiyeceğiz. Senin için zorlu bir dönem başlayacak." dedi ve biz ağlaşmaya başladık. O günden sonra ilkökul 1. sınıfta yapmadığım çizgi çalışması, yuvarlak çizikler, teker teker harflerin yazılması gibi çalışmalar yaptım. O talihsiz olaydan sonra sınıftaki arkadaşlarımla daha çabuk kaynaştım. Ortaokul 1. sınıf karnesi Türkçe 7, diğer derslerimin hepsi 10 geldi ve okul 3.sü oldum.

O dönemler dışarıya daha çok çıkmaya başlamıştım. Top oynamayı çok seviyordum, özellikle futbol. Mahalle arkadaşlarımla ilişkilerim çok iyiydi, hep yeni yeni oyunlar buluyordum. En çok futbol maçları yapardık (Top benim olduğu için beni de mecburen oynatırlardı.) Ortaokul 2. ve 3. sınıf artık okulda bana alıştığı için çok zorlanmadım, derslerim çok iyiydi ve hocaların en çok sevdiği öğrenciydim. Liseye İnönü Lisesinin lise kısmında devam ettim. Lise 2'de matematik olimpiyatlarında Türkiye'yi temsil ettim, takım halinde 3. olduk. Bana okulda tören düzenlediler. Bütün hocalar teker teker beni tebrik ettiler, elimi sıktilar ve ben sadece E.S'nin elini sıkmadım, bütün okul beni alkışladı). Liseyi birincilikle bitirdim. Kredili sistemde okuduğum için 2,5 yılda okul bitti. 3 dershanenin seviye belirleme sınavında birinci olduğum için para ödemedem eğitim gördüm.

Üniversite sınavında hiç Türkçe sorusu çözmeden (E.S'nin "Türkçe dersini yapamayan diğer dersleri yapamaz" sözüne inat) Türkiye 25.'si oldum.

13 yaşına kadar dengemi sağlayıp gökyüzüne bakmamıştım, ama gökyüzünü hep rüyalarımda görüyordum. İlk olarak 6 yaşında bir rüya gördüm. Gökyüzüne baktığımda inanılmaz parlak ve çok sayıda yıldızların oluşturduğu şekiller ve uçan arabalar rüyama girmişti. Bu rüyayı sık sık görüyordum. O gün uzay ve yıldızlar hakkında bir şeyler yapmaya karar verdim. İlkokulda öğretmenim Ömer Coşar herkese "büyüyünce ne olacaksın?" diye soruyordu. Kimisi doktor, kimisi öğretmen, kimisi inşaat mühendisi ve ben de uzay mühendisi olacağım demiştim, bütün sınıf gülmüştü. Kim sorarsa sorsun ben herkese uzay mühendisi olacağım demiştim. Üniversite sınavında uzayla ilgili tek bölüm astronomi ve uzay bilimleri idi. Ben de tek tercihle Ankara Üniversitesi, Astronomi ve Uzay Bilimlerini kazandım. Ekstra mühendislik derleri alarak Türkiye'nin ilk uzay mühendisi oldum, ayrıca matematik ve fizik yan dalı yaptım. Okul bittikten sonra yine Ankara Üniversitesinde Astronomi ve Uzay Bilimlerinde yüksek lisans ve doktora eğitimimi tamamladım.

Çok başarılı bir eğitim sürecim olduğundan dolayı üniversite dönemimde hiç zorluk çekmedim. Ama size benim için komik bir hikâye anlatmak istiyorum. Temel kimya dersinde Prof. Dr. Sibel Sungur yazımı okuyamadığından dolayı birinci vizede sınav kağıdına sınıfın ortalamasının üstünde bir not verdi ve "Turgay Allah aşkına daha okunaklı yaz da daha yüksek bir not vereyim, çünkü sen bu konuların hepsini biliyorsun" dedi.

Lisede okul futbol takımı seçmelerine ben de katıldım ve beden eğitimi hocamız Olgun Hoca beni görünce çok hoşuna gitti, istemsiz gülmeye başladı. "Turgay sen de mi geldin seçmelere?" dedi ve 30 tur koşu yapmamızı istedi. Bir tur sonra kesildim, koşuyu yanda bıraktım ve okul takımına giremedim. Bu bende hırs yarattı, çünkü okul takımı en güzel kızlarla çıkıyor ve çok popülerlerdi. 6 ay boyunca ayaklarıma ağırlık takıp sabahları koşu çalışması yaptım. Daha sonraki sene lise 2'de okul takımına seçildim. (O zaman için koşmak her şeydi 🏃). Okul takımının bir maçında sonradan oyuna girip bir de gol attım. Basketbol lise yıllarımda çok popüler bir spor haline gelmişti (Orhun Ene, Tamer Oyguc, Efe, Ufuk Sarıca) mahallede ilk basket topunu (bütün topları genelde ben alıyordum; bunda da öyle oldu 🏀). ben almıştım ve basketbol takımına 6 aylık bir çalışma sonrasında girdim. (Zaman buldukça halı sahada futbol ve basketbol sahasında basket oynarım.)

Üniversitede yüksek lisans döneminde özel ders vermeye başladım. (Matematik, fizik, kimya ve İngilizce)

ce) çok iyi paralar kazandım. Doktora bittikten sonra TUBİTAK'ta 2007 yılında uzay mühendisi olarak işe başladım. İşe girme süreci çok sıkıntılı olmasa da benim için bile çok zordu. Mülâkatlarda kendimi anlatmak durumundaydım. Beni en iyi anlayan TUBİTAK oldu. Hatta "keşke bu kadar okumasaydın da bizim kurumda işe başlasaydın" diyen kurumlar oldu. (Meteoroloji, Başbakanlık Özürlüler İdaresi).

STANDARD- SERÇEV ile ilk tanışmanız nasıl oldu? Bu ve benzeri sivil toplum kuruluşları engelliler için neleri erişilebilir kılıyor?

- 2002 yılında kurulan SERÇEV ile 2003 yılında tanıştım. "Ben yaptım, sizin çocuklarınız da yapar" diye 2004 yılından beri SERÇEV üyesiyim. Her genel kurulda beni yönetim kuruluna davet ettiler, ama ben daha çok teknik konularda çalıştığım için zaman yaratamadım. Ama içimde hep vardı, hep takip ediyordum. 2010 yılında yapılan Genel Kurulda birlikte artık belli bir olgunluğa erişmiş, belli bir kariyeri olan Turgay Karakaş olarak bu sosyal sorumluluğu yerine getirmeye karar verdim ve yönetim kuruluna seçildim. Yönetim kurulu arkadaşlarım beni başkan olarak seçtiler, 2010 Aralık ayından itibaren SERÇEV Yönetim Kurulu Başkanıyım.

Hedeflerim arasında 8,5 milyon engellinin yaşadığı Türkiye'de bütün engellilerin (özellikli insanların) hepsinin sosyalleşmesine, eğitim haklarını almalarına, özgürce ortalıkta dolaşmalarına (8,5 milyonun yalnızca 300 bin kişi) katkıda bulunmak için ileride siyasete atılacağım. Bunun için şu anda Ankara Üniversitesi, Siyaset Bilimleri ve Uluslararası İlişkilerde yüksek lisans yapmaktayım.

Kısa dönemdeki hedefim ise SERÇEV ile birlikte bir meslek lisesi yaptırmak ve 16 yaşından sonra evlerine kapanan Serabral Palsili gençlere bir meslek sahibi olma imkânı vermektir. Bunun için özellikle siyasetçiler ve iş adamları, hatta bütün Türk haklının desteklerini bekliyoruz. Bu bir sosyal sorumluluktur ve herkesin bu bilince ulaşması için elimden geleni yapmaktayım.

SERÇEV olarak Türkiye'nin ilk kaynaştırmalı ilkokulunu yaptık. İnşallah sırada yine Türkiye'nin ilk kaynaştırmalı meslek lisesini de yapacağız.

STANDARD- Serebral palsili arkadaşlarımıza mesajınız var mı?

- Buradan Serebral Palsili gençlere ve çocuklara söylemek istediğim şudur ki; İlk başta kendilerine saygı duyunsunlar, kendilerini sevsinler ve yapabileceklerine inansınlar. Bizim için imkânsız diye bir şey yoktur, sadece biraz zaman gerekir.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümü Öğrencisi Göksel UÇAK

STANDARD- Kendinizi tanıtır mısınız?

- Ben Göksel Uçak. 1986, Diyarbakır doğumluyum. Ev hanımı bir anne ve ticaretle uğraşan bir babanın 5. çocuğuyum. İlköğretimi ve liseyi Diyarbakır'da tamamladım. Üniversite giriş sınavında ODTÜ Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümünü kazandım ve Ankara'ya geldim. Bundan 3 yıl önce ODTÜ'de lisans eğitimime devam ederken ODTÜ kampüsünde talihsiz bir trafik kazası geçirdim. Kaldırımında yürürken arkamdan gelen aracın kontrolü kaybedip kaldırıma çıkması ve bana arkadan çarpması sonucu boynum kırıldı. Yolum bozukluğunun ve zemininin kaygan olmasının, kaldırımın standartlara uygunsuzluğunun ve aracı kullananın hatasının bedellerini haberi olmadan kaldırımında yürüyen ben ödedim. Omuriliğimde oluşan zedelenme neticesinde omurilik felçlisi olarak tekerlekli sandalyeyle hayatımı devam ettirmek durumunda kaldım. Uzun bir ameliyat-rehabilitasyon süreci geçirdim ve eğitimime 2 yıl ara vermek zorunda kaldım. Şu an ailemin, doktorlarımın ve öğretmenlerimin de cesaret veren destekleriyle tekerlekli sandalyeyle de olsa ODTÜ'deki eğitimime kaldığım yerden devam ediyorum.

STANDARD- Diğer engel grubundaki arkadaşlarımıza sorduğum gibi sana da ne gibi problemler yaşadığını sormak istiyorum.

- Gerçekleştirmek istediğim birçok faaliyette karşıma halletmek durumunda kaldığım ekstra yükler çıkıyor. Aktif bir şekilde her yere ulaşamıyorum. İstedğim bir yere bazen gidemeyebiliyorum. Sosyalleşmek istediğim zamanlarda arkadaşlarıma ayak uyduramayabiliyorum. Ulaşımım maliyetli ve yorucu olabiliyor. İsteyerek ya da istemeyerek başka birinden yardım istemek zorunda kalabiliyorum. Aşmak durumunda kaldığım bu extralar, var olan enerjimi azaltıyor ve etkin şekilde aktaramayabiliyorum bunu istediğim doğrultuda.

STANDARD- Toplum olarak engellilere nasıl bakıyor, nasıl davranışlar gösteriyoruz? Gerçekten duyarlı mıyız? Bu sadece gereksiz bir duygusallıkla mı kalıyor? Sizlerin beklentileriniz ne?

- Acıyıp, üzülüp, dua edip giden de var görmemezlikten gelen de, yardımcı olma tutkusu olan da var

engelli birinin elinden bir iş gelmeyeceğini düşünen de. Duruma, şartlara ve isteklere göre şekilleniyor toplumun tutumu. Duyarlı bir toplum olduğumuzu düşünmüyorum, çünkü engelli bireyler aktif olarak hayata katılamıyor, eve kapanıyor, üretemiyor ve mutsuz oluyorlar. Bu bir şeylerin eksik olduğunu gösteriyor. Hayatı düzenleyen tüm sistemlerin tamamıyla her bireyin erişebileceği şekilde oluşturulması ve işlenmesi gerekli. Bakış açıları bu yönde gelişmeli ve üzümlüp dua edip vicdanların rahatlamasını beklemekten çok bu etkili sistemler hayata geçirilerek her alanda engelli bireylerin engelleri ortadan kaldırılmalıdır. Özgürleşen engelli bireylerin başarıları, toplumdaki statüleri bu doğru sistemler hayata yerleştikçe artacak ve böylece insanlar engellileri acınacak hale kendilerinin getirmelerinin aslında acınacak bir durum olduğunu görecekler.

STANDARD- Yaşadığınız problem dolayısıyla aynı zamanda pek çok medikal ilaca, ekipmana da ihtiyaç duyuyorsunuz sanırım. Bu ihtiyaçlara ulaşmada sorunlar yaşıyor mu?

- Evet, birçok ekipmana ihtiyaç duyuyorum. Tekerlekli sandalye, havalı minder, kas gevşetici ilaçlar, sonda, lift sistemleri, egzersiz aletleri... Bu ürünlerin çoğu ithal ve maliyeti yüksek ürünler. Hayatımızı belli standartlarda devam ettirebilmek için gerekli bu ekipmanların sınırlı bir kısmı SGK tarafından karşılanıyor. Maalesef engelli bireyler bunlara ulaşırken dahi muhtaçlık hissetmeleri sağlanabiliyor.

STANDARD- Sokaklarda çoğumuz yürürken bile zorlanıyoruz. Ya sizler için durum nasıl?

- Maalesef çoğu yerde fiziksel erişilebilirlik konusunda sorun yaşıyoruz. Kaldırımlar çoğu yerde düzgün değil. Kaldırımı çıkacak rampa ya yok ya da eğimi çıkamayacağım kadar dik. Kaldırım taşları düzensiz ve bozuk. Üst geçitler yetersiz ya da asansörsüz. Çoğu yerde alternatifi olmayan merdivenli, fakat rampasız geçişler var. Çoğu kapalı alanların girişleri, kapı ve koridorları uygun değil. Otobüs, minibüs gibi toplu taşıma araçlarını kullanamıyoruz. Çıkıp bir yerlere gidebilmek hem maliyetli hem de cesaret kırıcı.

STANDARD- Beklentileriniz neler? Daha yaşanabilir, erişilebilir bir dünya için neler bekliyorsunuz?

- Bilinçleri doğru yönlendirip herkesin katılımını sağlayarak, tüm bilimlerin üzerinde düşündüğü doğru, katılımcı, teşvik edici sistemler oluşturup bunları bir an önce hayata geçirmeliyiz.

STANDARD- ODTÜ'de öğrencisiniz. Engellilikte üniversiteleşme oranının çok düşük olduğunu biliyoruz. Engelli gençlere üniversiteleşme konusunda neler iletmek istersiniz? Onlara, ailelerine ve hepimize...

- İnsanların ihtiyaçlarımızı doğru algılayıp çözümlere doğru yaklaşımlarını öncelikle biz sağlamalıyız. Kararlı ve ısrarlı bir şekilde hayata dahil olmak ve üretmek isteğimizi göstermeli ve sürekli kendimizi geliştirmeliyiz. Bireysel, küçük çaplı çözümlerdense sistemli, düzenli ve daha büyük çaplı çözümler üretmeliyiz. Fiziksel ve akademik erişilebilirlik sağlandığında eminim ki öğretimine devam eden engelli öğrenci sayısı oldukça artacak, bu öğrenciler yeteneklerinin ve yapabileceklerinin farkına varıp başarılı, katılımcı ve verimli bireyler olacaklar. Engelli öğrenci sayısı arttıkça da hem toplumun bunlara bakış açısı olumlu yönde gelişecek hem de engelli öğrenciler daha güvenli hissedeceklerdir.

Çankaya İşitme Engelliler Gençlik Spor Kulübü Başkanı Nihat KIHTİR

STANDARD- Sizi tanıyabilir miyiz?

- Ailem işitme engelli olduğu için ben de işitme engelli doğdum. İşitme engelli ilköğretim okulunda okudum. Lisede normal ile işitme engelli öğrencilerle birlikte karışık sınıfta okudum. Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksek Okulu Grafik Bölümü'nde okurken İşaret Dili yasak olduğu için okuldan ayrılmak durumunda kaldım. Genç arkadaşlarımız ile çeşitli fikirler ve hedefler üretirken Mart ayında kurduğumuz Çankaya İşitme Engelliler Gençlik Spor Kulübü'nün 23 Haziran 2010 tarihinde başkanı oldum.

STANDARD- Sessiz bir dünya...Bu dünyayı bize anlatır mısınız?

- İşitme engelli kültürü dünyada farklıdır. Dil kendiliğinden gelişmiştir. İşitme engelli doğan bir birey doğal olarak kendi işaret dilini kullanmaya başlar. Dünyada işitme engelliler için çok fazla eksiklikler var. Aynı eksiklikler Türkiye'de de mevcut. Sıkıntılarımız devam ediyor. Ancak bizim faaliyetlerimizi örnek alarak dünyada çalışmalarını sürdüren gruplar da mevcut.

STANDARD- Bir engelli olarak fark yaratanlardansınız. Dernek çalışmaları, projeler yürütüyorsunuz. Bu çalışmalarınızı bizimle paylaşır mısınız?

- 3 Aralık Dünya Özürlüler Günü'nde İşaret Diliyle İstiklal Marşımızı söyleyerek fark yaratmaya başladık. Derneğimiz çalışmalarını ile ilerleyen zamanlarda da

fark yaratmaya devam edeceğiz. Derneğimizde bulunan faaliyetler arasında grafik tasarımı, takı tasarımı, okuma-yazma, işaret dili tercümanlığı kurslarımız yer almaktadır. Eğlence, yarışma, spor faaliyetleri, seminerler düzenlemekteyiz. Sabancı Vakfı tarafından desteklenen "Katılımda Engel Yok" ile "Gördüm Duydum Biliyorum" Projeleri 'ni Çankaya İşitme Engelliler Gençlik Spor Kulübü Derneği üyelerimiz ile destekledik. Hedeflerimiz, projelerimiz ile dünyada işitme engelliler kültür eşitliğine katkı sağlamak.

STANDARD- İşitme engelliler ne gibi problemlerle karşılaşılıyorlar?

- En temel problemlerden biri işitme engellilerin kendi dillerini kullanabildikleri bir sistemle ilerleyen okulların bulunmaması. İşitme engelli bireyler bu konuda ciddi sıkıntılar yaşıyor.

STANDARD- Bu problemleri aşmak için neler yapılabilir?

- Ulusal bir İşaret Dili oluşumuna katkıda bulunacak projelerin üretilmesi ve İşaret Dili'nin yaygınlaştırılması faaliyetleri bu problemlerin çözümünde önemli bir rol oynayacaktır. Okullarda İşaret Dili bilen eğitimcilerin bulunması, bizlerin eğitim alanında ilerlemesi anlamına geliyor. İşitme Engelliler arasındaki okuma oranı bu düzenlemelere paralel olarak yükselecektir.

Altı Nokta Körler Derneği Genel Sekreteri

Serkan ÖZKAN

STANDARD- Serkan Özkan Kimdir?

- 1980, Tunceli doğumluyum. Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğünde santral memuru olarak çalışmaktayım. Altı Nokta Körler Derneğinde Genel Sekreterlik, Türkiye Körler Federasyonunda ve Engelliler Konfederasyonunda çeşitli kurullarda görev yapmaktayım. Aynı zamanda Anadolu Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü, 2.Sınıf öğrencisiyim. Evliyim.

STANDARD- Görme engeliniz ne zaman, nasıl oluştu? Ve akabinde yaşadıklarınız....

-Doğuştan katarakt olduğu için gözümde % 5 ve % 10 arası bir görme şansım her ne kadar olduysa da renkleri, cisimleri tam olarak oldukları gibi yani normal insanlar gibi görme şansım olmadı. İnanın % 5'lik görme oranı bile büyük teselli kaynağı idi benim için, çünkü hiç görmemek hemen hemen hiçbir şey anlamına geliyor, en basit renkler, cisimler ve yaşadığınız çevre için hiçbir öngörünüz olmuyor. Ağacın sadece ağaç olduğunu biliyor, şeklini ve rengini size öğretildiği gibi tanıyorsunuz. Özetle hiç görmemekle az görmek arasındaki o çizginin muhteşem farkı, körlüğü tarif edilemez bir çıkmaza sokabilir çoğu zaman.

STANDARD- Görme engelliler ne gibi problemlerle karşılaşılıyorlar?

- Görme engellilerin bugün en sık karşılaşılan ve hâlâ çözüm noktasında çok fazla yol kat edilemeyen eğitim, istihdam, rehabilitasyon ve sosyal hayata entegrasyonları bugün de realitesini korumakta. Son yıllarda çeşitli düzenlemelerle bu sorunların üstesinden gelinmeye çalışılsa da gerek bürokratik zihniyet gerekse de toplumumuzun engelliye yaklaşım biçimi istenilen sonuçları almakta gecikmelere neden olmaktadır.

STANDARD- Kent yaşamından eğitime... sizler için erişilebilirlik nasıl sağlanır? Evlerinizden apartmanlara, metrodan okullara nasıl düzenlemeler gerekiyor?

- 2005 yılında çıkarılan 5378 sayılı Özürlüler Kanunu ve sonrasında düzenlenen yönetmeliklerle engellilerin erişilebilirlik anlamında başta kamu binaları olmak üzere tüm sosyal yerleşkelerde gerekli düzenlemeleri yapmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlara 2012 yılına kadar bir meyil müddeti tanınmış idi. 2012 yılına ramak kala bu yöndeki çalışmaların ya hiç başlamadığı veyahut yarım yamalak önlemlerle geçiştirildiği görülmektedir.

Engelliler için konulmuş asansörler ya çalışmamakta veya hizmet dışı bırakılmakta, yine görme engellilerle ilgili göstermelik bir iki cadde veya sokakta kaldırım şeritleri konulmakta, öte yandan görme engelliler için kaldırımlarda büyük sorun teşkil eden mantar ve kazıkların tüm uyarılarımız ve girişimlerimize rağmen kaldırılmaması, birçok görme engellinin sakatlanması ile sonuçlanmakta, metrolarda sesli sinyalizasyon ve uyarı şeritlerinin standartların altında oluşu engelliliği fiziki çevre olarak da bir kat daha zorlaştırmaktadır. Bugün geline nokta da görme engellilerin kamu binalarında ve tüm sosyal yerleşkelerde dünya standartlarında erişim sağlamaları yakın gelecekte hayal gibi görünmektedir. Bir iki göstermelik önlem veya düzenleme sekiz buçuk milyon engellinin hayatını çokça etkilememektedir.

STANDARD- Sokağa çıktığınızda insanlardan neler bekliyorsunuz?

- Elbette, bugünümüz dünümüzden çok çok iyi; görme engelliler artık sokağa çıkıyor, sosyal hayatın birer unsuru oluyor ve toplumla daha rahat kaynaşıyor. Ancak halihazırda toplumumuz engelliye acıma ve yardıma muhtaç duygusu ile yaklaşıyor ve engellinin de birer birey olduğunu çoğu zaman göz ardı edebiliyor. Bugün birçok görme engelli başarıları ile medyada boy gösterebiliyor, yetenekleri ile kendinden söz ettirebiliyor. Muhafazakâr bir toplum olduğumuz göz önünde bulundurulduğunda bugün bir bayan çok rahatlıkla sokakta gördüğü görme engellinin koluna girebiliyor, ona gideceği yere kadar refakat edebiliyor.

STANDARD- Mutlu, huzurlu, başarılı ve erişilebilir bir yaşam için, fırsat eşitliği için neler söylemek istersiniz?

- Engellilerin birer birey olduğu, acıması gereken topluluklar olmadığı, fırsat verildiğinde başarılı olabilecekleri görülecektir. Ülkemizdeki sekiz buçuk milyon engellinin sosyal hayatın birer unsuru oldukları, kafelere, sinemaya, tiyatroya gitme haklarının olduğu, engelli olmayan kişilerin bu durumları yadırgamamaları, engellilerle aynı sosyal ve fiziksel ortamları paylaşmaktan kaçınmamaları, engellilerin hayata tutunmalarında ve sorunların çözümünde toplumsal bileşkelerin ne kadar önemli olduğunun açık göstergesi olacaktır.

Bedensel Engellilerde Spor

Muhammet MADEN
Ağasarspor Kulübü Başkanı
Türkiye Bedensel Engelliler Federasyonu Teknik Kurul Üyesi

Engelli sporları;

Toplumsal bedensel veya zihinsel engeli bulunan üyeleri tarafından yapılan sporlardır. Bu spor dallarının çoğu, mevcut spor dallarının engelli kişiler tarafından daha rahat yapabilmeleri için uyarlamalarından oluşur.

Bedensel Engelliler Sporundaki Amaç;

Ülkemizde engelli bireylere spor hizmeti ve faaliyeti sunarak onları topluma kazandırmak ve rehabilite etmektir. Ülkemizde yaklaşık 8,5 milyon engelli vatandaşımız vardır. Engelli vatandaşlarımızın bir kısmı doğuştan, bir kısmı da sonradan herhangi bir kaza nedeniyle engelli hale gelmiştir.

Ülkemizde Bedensel Engellilerde Sporun Serüveni;

Dünyada; İlk kez The Stoke Mandeville Hastanesinde, Sir Ludwig Guttman tarafından organize edilen ve tekerlekli sandalyedeki engellilerin rehabilitasyonu için uygulanan çeşitli sportif aktiviteler, engelliler sporunun tarihsel başlangıcı olmuştur. İlk olarak okçuluk, bowling, bilardo ve masa tenisi oynanmaya başlanmış, kısa bir süre sonra da tekerlekli sandalye basketbolu, eskrim ve halter spor dalları gelişmiştir. Sir Guttman'ın organize ettiği 1. Stoke Mandeville Tekerlekli Sandalye Oyunları, 1948 Londra Olimpiyat Oyunları ile aynı tarihte gerçekleştirilmiştir.

Uluslararası Paralimpik Komitesi 'International Paralympic Committee' (IPC) 22 Eylül 1989 tarihinde kurulmuştur. Merkezi Almanya'da, Bonn şehrinde yer almaktadır.

Dünyada Bedensel Engelliler Temsilcilikleri; **Paralimpik Oyunları**, çeşitli engelli gruplarından sporcuların katıldığı çok sporlu etkinliktir. Orijinalindeki «paralympic» kelimesi; İngilizce, engelli anlamına gelen «paralyzed» ve «olympic» kelimelerinin birleşmesinden meydana gelir. Yaz ve Kış Paralimpik Oyunları o dönemki olimpiyatların hemen ardından yapılır. Tüm Paralimpik Oyunları, Uluslararası Paralimpik Komitesi tarafından yönetilir.

Türkiye'de; 1990 yılında kurulan Özürlüler Spor Federasyonunun 2000 yılında dörde bölünmesi sonucu Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu kurulmuş ve 2006'da da özerk yapıya kavuşmuştur. Diğer fiziksel olarak sağlıklı insanların yapmış olduğu spor dallarının ayrı ayrı spor temsilcilikleri yani federasyonları varken, bedensel engellilerde tüm branşlar bir federasyona bağlıdır. Türkiye'de Ulusal Paralimpik Komitesi 2002 yılında kurulmuş ve aynı yıl IPC'nin üyesi olmuştur. Türkiye Bedensel Engelliler Federasyonu, Uluslararası Paralimpik Komite tarafından belirlenen 19 engelli spor branşından 13 branşı icra etmektedir.

Türkiye Bedensel Engelliler Federasyonu bütçesi imkânları dahilinde spor kulüplerini teşvik etmektedir. Spor kulüpleri gönüllü olarak normal branşlar yanında Bedensel Engelli sporcuların da spor yapacağı branşları açmaktadır.

Türkiye'de en faal olarak bedensel engelli sporcular yetiştiren kulüplerin ilk sıralarında az sporcusu olmasına rağmen Olimpiyat, Dünya ve Avrupa şampiyonluğu kazanan sporculara sahip kulüp Ağasarspor Kulübü müdürdür.

Ağasarspor Kulübümüz;

Benden daha ileri görüşü olan arkadaşlarımızla, M. Korhan Yamaç'ın babası Emekli Albay Nevzat Yamaç önderliğinde memleketimiz olan Trabzon Şalpazarı ilçesinin yöresine ait isim olan Ağasar ismini vererek spor kulübü kurduk. Ağasarspor olarak amacımız; hem Bedensel Engelli Sporcular, hem de Bedensel Engelli Olmayan Sporcular yetiştirmek ve onları kaynaştırmaktır.

Ağasarspor olarak Tabanca ve Tüfek olarak atıcılık dalında; Gazi Yüzbaşı M. Korhan Yamaç 17-29 Eylül 2004 tarihleri arasında Atina'da yapılan Paralimpik Oyunlarında (Engelli Olimpiyatları) Dünya ve Paralimpik rekoru kırarak Olimpiyat Şampiyonu olmuştur.

Sporcumuz; 3-10 Temmuz 2005 tarihleri arasında Polonya'da düzenlenen Bedensel Engelliler Avrupa Atıcılık Şampiyonasında 1.lik elde etmiştir. 2005 yılında Laureus Dünya Spor Ödüllerine aday gösterilmiştir. Torino 2006 Kış Olimpiyatları için meşale taşıyıcı olarak seçilmiş ve dünya takımlarını arkasından taşımıştır. 22-29 Temmuz 2007 arasında Almanya'da düzenlenen Bedensel Engelliler Avrupa Atıcılık Şampiyonasında Avrupa rekoru kırarak ikincilik elde etmiştir. Hemen hemen her yıl Türkiye Şampiyonu olmuştur. En son 23 Ekim 2011 tarihinde yapılan Aksaray ilindeki Türkiye Şampiyonasında tekrar şampiyon olmuştur. Kendisini örnek alarak başarılarına başarı katan sporcumuz Yunus Bahçeci de Türkiye ikincisi olmuştur.

En son 2011 yılında İspanya'da yapılan IPC Dünya Şampiyonasında Sporcumuz M. Korhan Yamaç ve Aysel Özgan (Ağasar spor) Dünya Şampiyonu oldu. (M. Korhan Yamaç-Ağasarspor, Yunus Bahçeci-Ağasarspor, Cevat Karagol- Ordu Bed. Eng. Spor Kulübü) oluşan takım halinde de Türk Milli Takımımız Şampiyon olmuş ve tüm dünyaya Bayrağımızı göndere çekerken İstiklal Marşımızı dinletmişlerdir.

Bayanlar atıcılık dalında Dünya ikincisi ve Türkiye Şampiyonu Aysel Özgan sporcumuz da başarılarını her yıl artırmaktadır.

Ağasarspor Kulübümüzde ayrıca Masa Tenisi Branşı da mevcuttur. Atıcılık Antrenörümüz milli takım hocaları (Albay Tolga Korkusuz) olduğu gibi Kulübümüzün Masa Tenisi hocaları İlhami Kılıçkaya da Milli Takımımızın hocalarıdır. Kulübümüzden takım olarak birçok Türkiye Şampiyonluğu, Avrupa Şampiyonluğu ve 14-17 Eylül 2011 tarihleri arasında Masa Tenisi Milli Takımında bulunan sporcularımız, İngiltere'de Uluslararası Shellft Turnuvasında bir altın, 4 gümüş madalya almışlardır. 2012 Londra Paralimpik Oyunları için kota sayısını 6'ya çıkarmışlardır.

Ağasarspor Kulübümüzün sporcuları Trabzon-Şal pazarı İlçemize ait değildir. Türkiye'nin her yöresinden sporcuları bünyemizde barındırmaktayız.

Spor Kulübümüz sadece bedensel engellilerde başarılı değildir. Normal yarışmalarda da ciddi başarıları mevcuttur. En son 4-9 Ekim 2011 tarihleri arasında Erzincan'da yapılan Havalı Silahlar Olimpik Sporcu Merkezleri Atış Yarışmasına Ağasarspor Kulübü atış takımı olarak Haydar Şengül ve M. Korhan Yamaç

antrenörlüğünde 8 sporcu katılmıştır. Genç Bayanlar Tabanca branşında 367 puanla Milli Takım barajını geçen Merve İkinci Türkiye Şampiyonu ve 354 puanla Işıl Uzun 3. olmuşlardır. Yıldız Bayanlar Tabanca branşında Beril Iğdır 341 puanla 2. olarak bu branştaki ilk gümüş madalyamızı kazandırmıştır. Yıldız Bayanlar Tabanca Takımımız Türkiye ikincisi olmuşlardır.

Bedensel Engelli Spor Camiasına Bakış; Evlerinden dışarı ancak demirli pencereden bakabilen kardeşlerimiz spor kulüpleri ve federasyon çalışmaları ile dünyanın her yerine gitme ve demirleri kırma başansı göstermişlerdir.

Ülkemizde Bedensel Engelliler Sporuna ciddi olumlu bir bakış vardır. Mahalli yöneticiler, kulüp yöneticileri ve federasyon yöneticileri destekleri üst seviyededir. Madalyalara bakıldığında, ülkemize devletten daha çok imkân elde eden fiziken sağlam vatandaşlarımızın yapmış oldukları müsabakalara göre daha fazla madalya bedensel engelli sporcularımızla ülkemize gelmiştir.

Bedensel Engelli Spor Camiasının Beklentileri; Ülkemizi bu başarılarından dolayı diğer ülkeler şu anda takip eder duruma gelmiştir. Başarılarımızın arkasında ne olduğunu araştırmaktadırlar. Ülkemizin bu başarılı duruşunun daha da artırılması gerekmektedir. Öncelikle belediyelerin ve bütçesi kendinden olan kamu kuruluşlarının spor kulübü kurmaları sağlanmalıdır.

Hızla çoğalan spor kulüplerinin, federasyonların veya derneklerin denetimi; Hiç suistimal edilmemesi, sadece gönüllü hizmet edilmesi gereklidir. Devlet denetiminin daha artırılması gerekmektedir. Sadece bir federasyon, spor kulübü derneği olarak diğerleriyle aynı bakılmaması gerekmektedir. Sadece Dernekler Kanunu ile denetim yapılması inanılmaz suistimallere yol açacaktır. Gelir ve giderleri açık ve şeffaf biçimde her üç ayda bir alınmalıdır. Yardım kampanyaları başlangıcı ve sonrasında mutlaka takip edilmelidir. Tüm seçimleri ciddi şekilde takip edilmelidir.

Tüm Sporculara, Hocalara ve Yöneticilere gönüllü çalışmalarından dolayı teşekkür eder, başarılar dilerim.

Veri Hırsızlığı

Memet ÖZKAN
Yönetim Danışmanı
bilgi@danismend.com

ABD’de Bush yönetiminin Clinton’dan 50 kat daha fazla e-veri yarattığını biliyoruz. O dönemki kayıtlara göre Clinton yönetimi 32 milyon adet e-posta yazışması yaptı. Bush’un yarattığı e-veri miktarı 140 terabaytı buluyor. Bunun 20 terabaytlık bölümünü e-postalar oluşturuyor. Obama’nın hayata geçirdiği e-kampanyalar sonucu yarattığı dijital yaşam tarzının getireceği e-veri miktarının bu sayılardan çok daha fazla olacağını düşünmek hayal olmasa gerek. Sonuçta e-veri, giderek daha çok hayatımıza girecek.

Ancak yine geçtiğimiz yıllarda ABD’de yayınlanan bir çalışma, e-veri hırsızlığının yarattığı maliyetin, giderek arttığını ortaya koydu. Maliyeti yaratan en büyük faktör, e-veri hırsızlığı mağduruna ödenmesi gereken tazminat, oluşan iş kaybı ve yeni müşteri bulma zorluğundan kaynaklanıyor. Araştırma, şirketlerin e-veri mağduru başına 197 dolar harcadıklarını ortaya koyuyor. Bir finans hizmetleri firması için söz konusu maliyet, kayıt başına 239 doları bile bulmuş.

Uzmanlara göre veri hırsızlığına uğrayarak büyük ekonomik zararlarla karşılaşan şirketlerin hepsinin ortak noktası, ‘bizim şirkete bir şey olmaz’ yaklaşımıdır. Şirketlerin çoğu, maruz kaldıkları bu suistimallerin farkına ancak önemli pazar ve gelir kayıpları yaşadıktan sonra varabiliyorlar. Şirketlerdeki bilgi sızdırma olaylarının % 95’i tesadüfi olarak ortaya çıkıyor. Tempolu bir rekabet ortamında başımıza gelen çok sayıda dijital problemin kaynağındaki ciddi suistimalleri genellikle gözden kaçırabiliyoruz.

IBM’in yayınladığı bir araştırmaya göre geçtiğimiz yıllarda 127 milyon kişi internette bilgi hırsızlığı mağduru olmuş. Raporda % 84’ü basit güvenlik tedbirleriyle engellenebilecek bu saldırıların başarılı olmasının en

önemli sebebi, kullanıcıların büyük oranda hiçbir tedbir almadan internete girmesi olarak açıklanmış.

Aynı araştırmada yapılan bir deneyde, internete bağlanan bir bilgisayarın bir virüsle karşılaşmasının en fazla 20 dakika sürdüğü saptanmış. Kablosuz aygıtların % 83’ü mutlaka virüs kaparken, kullanıcı şifrelerinin % 40’ı yalnızca 1 saatte kırılabilirmiş. Üstelik internet kullanıcılarının % 63’ü, her şey için ortak bir şifre kullanmaya devam ediyormuş.

Öte yandan sadece şirketler ve kullanıcılar tehdit altında değil. İstihbarat örgütleri tarafından yetiştirilen veri hırsız ajanlar da, rakip ülke şirketlerindeki bilgileri ele geçirmek için uğraşıyorlar. Bu konuda Çin, ciddi bir şöhret edinmiş durumda.

Uzmanlara göre artık gerek şirketler, gerekse ülke ekonomileri arasındaki rekabet, birbirlerinin gizli bilgilerini ele geçirme çabası şeklinde yürüyecek. Enerji, finans, iletişim, ulaşım ve taşımacılık alanları ise artan önemle paralel olarak önümüzdeki dönemde en çok tehdit altında olan şirketler olacak.

E-güvenlik firması Symantec’in bir raporunda internete satışa çıkan sadece kullanıcı bilgilerinin toplamının 276 milyon dolarlık bir pazar yarattığı ortaya çıktı. Siber mafyanın en çok yoğunlaştığı alanların başında, gelirin de % 37’sini oluşturan kredi kartı bilgileri geliyor. Ortalama 4 bin dolar limite sahip kredi kartlarına ait bilgilerin tanesi 10 cent ile 25 dolar arasında bedellerle satılıyor. Aynı rapora göre çalıntı kart bilgilerinin internette yarattığı pazar 5.3 milyar dolara ulaşıyor.

Başınıza gelmeden anlayamayabilirsiniz. Ancak emin olun ki sanal dünyadaki veri hırsızlıkları, reel dünyadaki hırsızlıklardan çok daha fazla can yakabilir.

Güvercinlikler

Prof. Dr. Emrullah GÜNEY
Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi
Öğretim Üyesi

Nevşehir-Ürgüp yöresinde, verimsiz ekeneklerin ürün verme gücünü artırmak için gübreye duyulan gereksinme büyüktür. Özellikle yayla düzlüklerinde toprak, erozyon (aşınım) ve denüdasyonla (saçaksel aşındırması) süpürülmüş olduğundan incelmış ve bitekliğini yitirmiş durumdadır. Yalnız kuru tarım yönteminin uygulandığı yayla düzlüklerinde değil, volkanik tuff alanlarda kanyon (kapız, kısık) vadilerin tabanındaki topraklar da gübreye gereksinme duyar. Güvercinleri belli yuvalara toplayarak gübrelerinden yararlanma düşüncesi, insanların bu yöreyi yurt tutmalarıyla başlamıştır. Dinsel özgürlüklerini kazanmak için Göreme, Soğanlı Dere, İhlara Vadilerine sığınan ilk Hristiyanlar, bir yandan içinde yaşayacakları evlerini, tapınacakları kiliselerini ve içecekleri şarabı yapacakları yerleri kayalara oyarak ortaya çıkarırken, vadi yamaçlarının ve peribacalarının üst kesimlerini de güvercinlerin barınmaları, yuvalanmaları için hazırlamışlar, onların gübrelerinden yararlanma yoluna gitmişlerdir. Bölge insanları, omcaların (üzüm asması, çubuk) güvercin gübresiyle beslenmesi durumunda üzüm salkımının daha iri, danelerin daha tatlı, aromasının yüksek, şarabının daha nitelikli olduğunu deneyimleriyle anlamışlardır. Öngör, güvercinlikleri de yeraltı tesisi saymaktadır.¹

Sızıntı şeklinde de olsa, tabanında yazın bile suların aktığı dar, kanyon vadiler güvercinlik yapımı için en uygun yerlerdir. Yamaçların üst kesimlerinde oyulan bölme-leri yuva tutan güvercinler, su gereksinmelerini bu sızıntılardan karşılayacakları için uzaklara gitme, dağılma sorunu kalmamaktadır. Güvercinin vadiden uzaklaşması, gübresinden yararlanamamak demektir. Vadi yamaçlarına ya da tek peribacasına güvercinlik yapımı büyük çabayı gerektirir. Çalışma yayla düzlüğünden aşağıya, vadi yamacına yapılabildiği gibi, peribacalarında olduğu gibi aşağıdan yukarıya kat kat oyulması, içerinin boşaltılması şeklinde de olur. El ve ayakların tutunacağı oyukların yapılması, duvarlara güvercin yumurtlamaları için raf oyuğu, taka (akove) yapmak

1. ÖNGÖR,S.1965.Ürgüp-Nevşehir Bölgesinde Yeraltı İskânı Üzerinde Bazı gözlemler. Ankara Ün.SBF.Dergisi 20(3),153-177 ss.

gerekir. Ayrıca, tünemeleri için duvardan duvara ince söğüt dallarının, oklukların uzatılması zorunludur. Bir güvercinlikteki tek ahşap donanım bu ağaç dallarıdır. Güvercinin süslemelere karşı duyarlı olduğu da deneyimle öğrenildiğinden, yuvaların giriş deliklerin çevresi renkli süslemelerle bezenir. Kışların soğuk ve karlı geçtiği yörede, yem bulamayan güvercinlerin açlıktan ölmeleri için içeriye yem serpilir. Güvercin yeni evinde yaşamaya başladıktan sonra yerde gübresi birikmeye başlar. Toplanan bu değerli madde, çuvallarla ve insan sırtında aşağıya indirilir. Bir çift güvercinin bir yılda 20 kg.'dan çok gübre verdiği ileri sürülmektedir. Bir güvercinliğin yapımının zorluğu, güvercinleri yaşatmanın güçlüğü yanında gelir getirici yanı vardır. Güvercinlik yapımı için uygun kanyon vadilerin bulunmadığı köylerin halkı, gübre gereksinimlerini Ürgüp, Ortahisar, Göreme, Çat, Soğanlı'dan karşılar. Kimyasal gübrelerin yordduğu toprakların doğal gübrelerle onarıldığının bilincine varan çiftçi, güvercin gübresine daha çok değer vermeye başlamıştır. Bu maddenin toprağa karıştırılmasından sonra ekilen patatesin, soğanın daha besleyici olduğu bilinmektedir.

Güvercinlikler köylülerin tapulu malıdır. Vadi yamacında kat kat oyulan bu kuş yuvalarının her katı bir aileye aittir. Peribacalarında genellikle ortak mülkiyet yoktur. Bir peribacası bir aileye ait olur. Öngör, bu duruma "dikey mülkiyet" adını vermektedir.² Neojen volkanik tüf

ve ignimbritlerin geniş alanlar kapladığı, plüviyal dönemin ırmaklarıyla derin biçimde yarılarak kanyon vadilerle parçalanmış olduğu yörede güvercinlikler çoktur. Bunlar Kızılırmak kuzeyindeki Özkonak ve Yüksekli'den güneyde Soğanlıdere ve İhlara Vadileri arasında kalan kesim boyunca yer alırlar. Coğrafi dağılışı kanyon vadilerin varlığına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

1. Damsa Çayı Vadisi: Entansif tarım ve bahçecilik yapılan bu vadi tabanının toprakları çok değerlidir. Vadiye yanlardan açılan küçük derelerin yamaçları, binlerce güvercinlikle doludur. Kendine ait güvercinlikten gübreyi toplayan köylü, hemen yanındaki ekeneğine, bağına, bahçesine serper, toprağa karıştırır. Özellikle hoş içimli, soğuk maden suları da çıkan Üzengi Deresinde

2. Adı geçen makale

güvercinlikler yoğunluk kazanır. Burası, Ortahisar, Mustafapaşa, Ürgüp kasabalarının sınırı durumunda olduğu için güvercinlikler de üç kasabanın halkına aittir (3). Vadinin iki yanı, yüz metre kadar yükseklikte kayadan duvarlar apartman benzeri, oldukça düzgün katlar gibi oyulmuş, işlenmiştir. Vadi tabanındaki çatlaklardan, kaya yivlerinden yer yer maden suları da çıktığından, özellikle hafta sonlarında yöre halkı Üzengi Deresine koşar. Burada silâh atmak, avlanmak yasaktır. Güvercinler rahatsız edilmez. Ancak bu yararlı hayvanların da şahin, atmaca, çaylak gibi düşmanları vardır. Kışın tilkilerin, sayıları azalsa da kurtların, sansarların da güvercinliklere girmesi hâlinde zarar verdikleri olur.

2. Soğanlı Dere Vadisi: Güzelöz ve Soğanlı Dere Vadilerinin yamaçları da güvercinlikler durumuna getiril-

miştir. Antik Soandos kentinin kaya, mağara evleri, kiliseleri, ambar ve kilerleri, şarap yapımevleri, köylülerce güvercinlik durumuna sokulmuştur.

3. Göreme Vadisi: Uçhisardan Kızılırmak'a değin, Ortahisar çevresinden Avanos yakınlarına değin yüzlerce kanyon vadi ile parçalanmış yöre, güvercinlikler için büyük elverişlilik gösterir. Göreme, Çavuşin, Eski Zelve kasaba ve köylerinde evlerle güvercinlikler iç içedir. Yörenin kiliseleri Bizans-Arap savaşları bittiği zaman artık kullanılmamaya başlanmıştı. Yöre Türklerin eline geçtikten sonra, hazır bulunan bu kaya damlar genellikle güvercinlik olarak değerlendirildi. Bugün çevrede, henüz turist ziyaretine açılmamış, sanat dünyasının bilmediği, Bizantoloji, sanat tarihi literatürüne geçmemiş yüzlerce kilise olduğu sanılmaktadır. Bağların

3. Üzengi deresindeki güvercinliklere «Gül Damı» adı verilmektedir.

içindeki peribacaları, giriş kapıları örüldüğünden ve üst kesimlerinde hem güvercinin hem ışığın girmesi için mazgal deliğine benzer delikler açıldığından güvercinlik hâlinindedir. Dıştan bakıldığı zaman bir peribacasının içinin kilise olduğu bilinemediğinden ve köylü, mülkiyetinde olan bir güvercinliği yitirmek istemediğinden, gelir getirici bir kaynaktan yoksun kalmamak için, resmi kuruluşları freskli kilisenin varlığından haberdar etmemekte, bu konuda kısıncı davranmaktadır.

4. Çat-Açıksaray Vadisi: Çat kasabasının özellikle parmak üzümü ünlüdür. Çok şıralı ve tadı yüksek olan bu kehribar boyalı üzüm türü, omcaların güvercin gübresiyle beslenmesi nedeniyle bu üstün niteliği kazanmıştır. Kızılırmak'a açılan vadilerin duvar gibi dik yamaçlarında ve Açıksaray'daki peribacalarının içine yüzlerce güvercinlik oyulmuştur.

5. Özkonak Yöresi: Güneye doğru, Kızılırmak'a açılan vadilerin yamaçları kat kat güvercinliklerle donatılmıştır.

6. Yüksekli Çevresi: Antik çağlarda insanların yaşadığı mağaralar, kiliseler küçük değişikliklerle güvercinlik durumuna sokulmuştur. Nevşehir yöresinde üzümün en erken olgunlaştığı, yenilir duruma geldiği köy burasıdır.

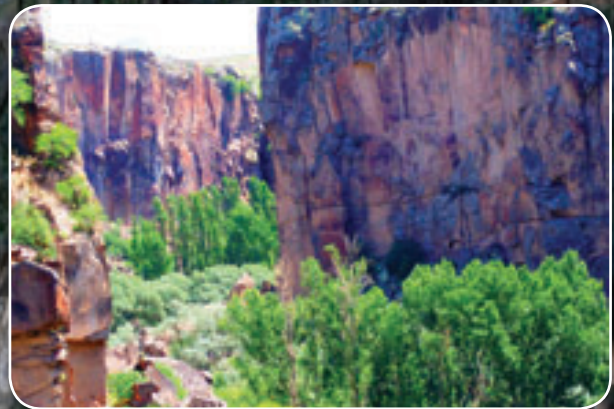
7. İhlara Vadisi: Selime, Yaprakhisar, İhlara yöresinde, Melendiz Suyunun vadisi boyunca, yamaçlarda ve vadinin genişlediği alanlardaki tek peribacalarında güvercinlikler yapılmıştır. Yayla düzlüklerinde kuru tarım ve vadi tabanında entansif tarım (bahçe kültürü) yapılır. Güvercin gübresi tarım uğraşlarında, bahçecilikte bu yöre için de önemli bir besleyicidir.

Büyük yazarımız Sevük, Yurddan Yazılar adlı kitabında, üzüm bağları ile güvercin arasındaki ilişkiyi şöyle belirtiyor."Nevşehir'in bağlarını toprak değil güvercinler yetiştiriyor. Nevşehirliiler toprağın bereketsizliğini güvercinin bereketiyle yendiler"⁴. Tarımcı ve bahçeci halkın bu kuşa verdiği değeri de Öngör şöyle belirtiyor, "Yarı evcil bir hayvan olan güvercin bu bölgede adeta bir kültür hayvanı haline getirilmiştir"⁵. Güvercin gübresine halkın ne gözle baktığını, onu nasıl bir bereket kaynağı olarak gördüğünü de yazar Beğenç, Kayseri adlı kitabında anlatıyor."Güvercin gübresi "kimya"dır. Değil bere dökme, çuvalın içinde, eşeğin sırtında, beşinin içinden bir kere geçerse, meyvenin bereketi yedi yıl eksilmez"⁶.

4. SEVÜK, Yurddan Yazılar, Kayseri Yayınevi Matbaası, İstanbul 1943, s.103-104

5. ÖNGÖR, s. 103

6. BEĞENÇ, Kayseri, Kayseri, 1950, s.8

Engeli Toplum Yaratır

Cihan Ceren GÜL

Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Görme Engelliler Öğretmenliği ABD
LisansÖğrencisi

Evet, engeli toplum yaratır. Halk arasında 'özürlü', daha resmi bir dilde 'engelli', eğitimcilerin dilinde 'özel eğitime muhtaç' olarak etiketlenen bireylere biz özel eğitim dilinde 'yetersizlikten etkilenen birey' diyoruz. Çünkü biliyoruz, yetersizlik onları etkiliyor. Çünkü bizler toplum hayatında gerekli düzenlemeleri yapmıyoruz. Sürekli onların eksik bireyler olduğunu düşünüyoruz ve onlar herhangi bir işi yapabildiğinde şaşırıyoruz, heves kırıyoruz... Kişileri etiketliyoruz. Yapabildiklerini değil, yapamadıklarını görüyoruz. Acıyoruz, damgalıyoruz, hatta dışlıyoruz. İstemiyoruz normal olmayı aramızda, bizler gibi olmadıklarını kabul edemiyoruz. Çeşitli düzenleme ve programlarla onların da bizler gibi bağımsız yaşayabileceklerini göremiyoruz.

Peki, bu bakış açısı nerede başlıyor? Tuhaf gelebilir, ama ailelerde başlıyor. Çünkü korkuyorlar, tipik gelişim göstermeyen çocuklarının hayata yenik düşmesinden korkuyorlar. Ve sürekli yardım etmeye, herşeye koşuşturmaya çalışıyorlar. Bu koşuşturma ise yetersizlikten etkilenen bireylerimizin bağımsız hareket becerilerinin gelişmemesine yol açıyor. Yani aileler bireylerimizin toplumdan soyutlanmasına yardımcı oluyorlar aslında. İşte bu yüzden engelleri aşmak aile içinde başlamalıdır. Aileler yetersizlikten etkilenen çocuklarından utanmamalı, onları eksik bireyler olarak görmemeli, onları benimsemeli ve çocuklarının toplumsal hayata katılmalarına yardım etmelidirler.

Ailelerden sonra sıra topluma gelmektedir. Fiziksel erişim engellerinin kaldırılması kadar toplumun bu konudaki tutumları da değiştirilmelidir. Tamam, elbette engelsiz bir toplum yaratmak için alt yapı çalışmaları çok önemlidir, rampalar ve asansörler gibi çevresel düzenlemeler, bireylere özel hazırlanan araç ve gereçler yetersizlikten etkilenen bireylerin toplumsal hayata katılımı için ön şarttır. Ancak toplumun kafasındaki ön yargılar kaldırılmadıkça, bireyleri tamamen oldukları gibi tüm farklılıkları ve benzerlikleriyle kabul edemedikçe 'engelsiz toplum' düşüncesi amacına ulaşamayacaktır. Bu yüzden öncelikle 'engelsiz toplum' düşüncesinin toplumun her bireyine kazandırılması gerekmektedir. Bizler bütün yapılan çalışmalara rağmen yetersizlikten etkilenen bireylerin toplum hayatına tam olarak katılmış olduğunu söyleyemeyiz. Yetersizlikten etkilenen çocuklarımızın yaygın öğretime katılımının tam ve eksiksiz bir biçimde sağlanması gerekirken ulaşım sorunu gibi basit bir sorundan dolayı bile yetersizlikten etkilenmiş çocuklar okul dışı kalmaktadırlar. Bana göre her okulda açılması gereken kaynaştırma sınıfları ile bu sorunun çözümü sağlanacaktır.

Bütün bunlarla beraber bir diğer sorun da istihdam sorunudur. Tüm dünyada yetersizlikten etkilenmiş bireylerin en iyi eğitilmiş olanlarının bile yüzde 70'i işsizdir. Türkiye'de bu durum 5378 sayılı Özürlüler Hakkında Kanun'un 14. maddesinde yetersizlikten etkilenmiş bireylerin istihdamına yönelik ayrımcılıkla mücadele hususunda şöyle ifade edilmiştir. "Çalışan veya iş başvurusunda bulunan özürliülerin karşılaşılabileceği engel ve güçlükleri azaltmaya yönelik istihdam süreçlerindeki önlemlerin alınması ve işyerinde fiziksel düzenlemelerin bu konuda görev, yetki ve sorumluluğu bulunan kurum ve kuruluşlar ile iş yeri tarafından yapılması zorunludur". 4857 sayılı İş Kanunu'nun "Özürlü ve Eski Hükümlü Çalıştırma Zorunluluğu" başlıklı 30. Maddesinde ise ; "İşverenler, elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör işyerlerinde yüzde üç özürlü, kamu işyerle-

rinde ise yüzde dört özürlü ve yüzde iki eski hükümlü işçiyi meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler" denilmektedir.

Yetersizlikten etkilenmiş bireylerin istihdam hakları devlet tarafından kanunlarla güvence altına alınmış olmasına rağmen iş yerleri bu konuda gerekli hassasiyeti göstermemektedir. Ödedikleri bir miktar tazminat karşılığında yetersizlikten etkilenmiş bireylerimizi çalıştırmayı reddetmektedirler. İstihdam sorunu büyük bir sorundur. Çünkü iş sahibi olmak ve para kazanmak her bireyin ortak kaygısıdır. Bu durumda iş yerlerinin daha hassas davranmaları gerekmektedir. Elbette yetersizlikten etkilenmiş bireylerimizin topluma kazandırılmasının belirli bir maliyeti vardır. Ancak bu maliyet onların toplumdaki uzak tutulmasından doğacak maliyetten daha fazla değildir, olmayacaktır. Devlet yetersizlikten etkilenen bireylerin toplum ve iş hayatına katılımını en üst düzeyde sağlayarak, diğer insanların gözünde yetersizlikten etkilenmiş bireylere karşı oluşan tutumları değiştirmelidir. Bütün önlemler alındıktan sonra yetersizlikten etkilenmiş bireylerin toplumla bütünleşmesi daha kolay olacaktır. Yeter ki insanların düşünceleri engelli olmasın...

Düşüncelerin engelli olması, başka bir gözden bakmamak, normal bir şekilde görememek ya da benimseyememek... İşte bütün problem burada başlıyor. Lütfen arkadaşlarımıza, akrabalarımıza, ailemize, çocuklarımıza, kısacası çevremize anlatalım. Farklı olanın bizler olduğunu anlatalım. Sanırım benim en büyük şansım buydu. Önce zihinsel yetersizliği olan çocuklarla beraber büyüdüm. Şimdi de görme yetersizliği olan çocuklar için bir şeyler yapabilme şansına erişiyorum. Doğru bakabilme şansımı çocukken kazandım. Toplum tarafından normal olarak karşılanmayan çocuklarla normal olarak görünmeyen bir arkadaşlık yapmaya başladığımda... Bu yüzden bence önce düşüncelerdeki engeller kalkmalıdır.

// **Evet, engeli toplum yaratır.
Biz yaratırız.**

**Onlar yetersizlikten etkilenirler,
bizler onları engelli yaparız.**

Engeli biz yaratırız.

Engeli toplum yaratır. //

Cihan Ceren GÜL